

Coldcasekalender

Een plan-, proces-
en
productevaluatie

5.12 e

24 januari 2020

Contactinformatie

Auteur

Naam:
Eenheid:
Basisteam:
Telefoon:
Email:
Personeelsnummer:
Studentnummer:

5.1.2.e

Auteur

Naam:
Eenheid:
Basisteam:
Telefoon:
Email:
Personeelsnummer:
Studentnummer:

5.1.2.e

Begeleiding politieacademie

Naam:
Functie:
Telefoonnummer:
Email:

5.1.2.e

Opdrachtgever Politie

Naam:
Functie:
Telefoonnummer:
Email:

5.1.2.e

“Waar onwetendheid heerst, is ware vrede onmogelijk”

Dalai Lama

Voorwoord

Dit onderzoek vormt de afsluiting van de vierjarige opleiding tot Politiekundige aan de politieacademie in Apeldoorn. Tijdens de opleiding werden regelmatig onderwerpen besproken waar een interessante scriptie over geschreven kon worden. Uit de lange lijst met onderwerpen die gedurende deze vier jaar was gevormd moest uiteindelijk een keuze worden gemaakt. Ons eerste inventariserende gesprek vond plaats bij het coldcaseteam van de Eenheid Den Haag. Het bleek ook meteen het laatste gesprek te zijn. Het enthousiasme van ^{5.1.2.e} werkte aanstekelijk en voor ons was het direct duidelijk. Onze scriptie zal over cold cases gaan. Onze interesse voor coldcaseonderzoek begon in januari 2019 na een uitzending van RTL Late Night over de coldcasekalender. In deze uitzending werd de nieuwe coldcasekalender van 2019 gepresenteerd. Al snel waren rond de tafel kritische geluiden te horen over de kalender. Deze had namelijk nog geen enkele zaak opgelost, terwijl de kalender wel als innovatief nieuw opsporingsmiddel wordt ingezet. Al pratende met ^{5.1.2.e} bleek onze interesse in de coldcasekalender overeen te komen met een aantal onderzoekswensen van het coldcaseteam.

De kritische noten over de coldcasekalender leidden bij ons tot meerdere vragen. Want hoe kan het dat er geen zaken worden opgelost door deze kalender? Vanuit welke behoefte is de coldcasekalender in 2017 geïntroduceerd en is de coldcasekalender dan wel het juiste middel om aan die behoefte te voldoen? Zijn de geselecteerde kalenderzaken geschikt voor verspreiding in gevangenenissen? En als de kalender in de huidige vorm geen zaken oplost, wat brengt de kalender dan wel teweeg? Want al die extra aandacht voor cold cases moet toch ook positieve kanten hebben. Met onze scriptie in het achterhoofd wilden wij hier graag onderzoek naar verrichten in de vorm van een evaluatie van de coldcasekalender. De coldcasekalender was al aan twee eerdere evaluaties onderworpen, maar de laatste dateert alweer uit februari 2018. Op dat moment was er maar één jaar ervaring met de kalender. In deze eerdere evaluaties was ook niet onderzocht wat de kalender nog meer teweegbrengt bij de betrokken partijen dan enkel het oplossen van zaken. Het coldcaseteam Den Haag onderschreef de behoefte aan een nieuw evaluatieonderzoek. Dit heeft geresulteerd in dit onderzoeksdocument.

Gedurende het schrijven van deze evaluatie hebben wij veel steun, aanmoediging en medewerking ontvangen van personen zowel binnen als buiten de politieorganisatie. Vanuit alle coldcaseteams werd enthousiast medewerking verleend aan dit onderzoek. Ook buiten de politieorganisatie, zoals bij de Dienst Justitiële Inrichtingen, het Openbaar Ministerie, de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers en de verschillende geïnterviewde experts werden wij hartelijk ontvangen. Wij willen iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan dit onderzoek danken voor hun inbreng en medewerking. Aan ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} van het coldcaseteam Den Haag gaat onze speciale dank uit. Zonder hun enorme inzet voor de coldcasekalender zou dit onderzoek niet plaats hebben kunnen vinden. Hun toewijding en inzet voor de coldcasekalender toont de passie die zij voor hun werk hebben.

Wij hopen dat alle coldcaseteams hun voordeel kunnen doen met de resultaten en aanbevelingen uit dit onderzoek.

^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e}
24 januari 2020

Samenvatting

Inleiding en methoden van onderzoek

In dit onderzoek is een evaluatie van de coldcasekalender uitgevoerd. De coldcasekalender is voor het eerst in 2017 uitgebracht en in alle Penitentiaire Inrichtingen in Nederland verspreid. Op de kalender staan 52 cold cases, één zaak per week. Het idee om een coldcasekalender te introduceren is gebaseerd op het cold case kaartspel uit Amerika. In Amerika had dit kaartspel veelbelovende resultaten behaald bij het oplossen van cold cases. Het principe van het Amerikaanse kaartspel is vervolgens naar Nederland gehaald in de vorm van een coldcasekalender. De kritiek die na de derde versie van de coldcasekalender werd geuit – er worden geen cold cases opgelost door de kalender – is de aanleiding geweest om dit onderzoek uit te voeren.

De evaluatie is onderverdeeld in een plan-, een proces- en een productevaluatie. Bij de planevaluatie wordt de vraag beantwoord waarom de coldcasekalender in theorie zou moeten werken. Hiervoor worden de veronderstellingen die ten grondslag liggen het plan achterhaald door een beleidsreconstructie te maken. De veronderstellingen worden vervolgens getoetst aan bestaand onderzoek en cijfermateriaal. Bij de procesevaluatie draait het om de vraag hoe het concept coldcasekalender in de praktijk werkt. Is de coldcasekalender in de afgelopen jaren consistent en volgens plan uitgevoerd en wat zijn de knelpunten in de uitvoering. De productevaluatie heeft tot slot als doel om te onderzoeken wat de coldcasekalender heeft opgeleverd en of de doelstellingen daarmee bereikt worden.

Om dit te onderzoeken zijn er semigestructureerde interviews afgenomen met in totaal 42 respondenten. De respondenten komen uit verschillende groepen die direct of indirect betrokken zijn geweest bij de coldcasekalender. Zo zijn onder andere experts op het gebied van coldcaseonderzoek geïnterviewd, hebben de onderzoekers alle teamleiders van de coldcaseteams in Nederland gesproken en zijn ook nabestaanden van cold cases benaderd. Door de groep van direct betrokkenen breed te houden, willen de schrijvers zo veel mogelijk aspecten van de coldcasekalender evalueren.

Resultaten en conclusie

In de planevaluatie is een beleidsreconstructie gemaakt waar zes veronderstellingen uit naar voren zijn gekomen die aan de coldcasekalender als werkzaam instrument ten grondslag liggen. Van de zes veronderstellingen blijken twee veronderstellingen in beperkte mate juist te zijn mits de omstandigheden meezitten. Eén veronderstelling is twijfelachtig. En drie veronderstellingen zijn onjuist. Er zitten teveel onzekerheden en voorwaardelijkheden in de veronderstellingen om met zekerheid te kunnen zeggen dat de coldcasekalender ook daadwerkelijk meer tips en opheldering in cold cases zal opleveren. Desondanks is de ontwikkeling van een coldcasekalender een goed initiatief geweest. Cold cases zijn ingewikkelde zaken waar al veel onderzoek in is verricht. Creativiteit is dus nodig om cold cases tot een goed einde te brengen. Ondanks de twijfels over de werkzaamheid moeten creatieve, innovatieve ideeën zoals de coldcasekalender een kans krijgen.

Uit de procesevaluatie blijkt dat er bij de uitvoering van de coldcasekalender veel knelpunten zijn. De belangrijkste knelpunten zijn de capaciteit van de teams, de beschikbaarheid van geschikte zaken en de omgang met nabestaanden. Vooral de toestemming die nabestaanden moeten geven staat de coldcasekalender als opsporingsmiddel in de weg. De betrokken partijen zijn ieder op hun eigen manier omgegaan met de knelpunten die zij ervaren bij de uitvoering van de kalender. Dit maakt dat de kalender niet consistent en volgens plan is uitgevoerd. Daarnaast is het proces binnen de PI's niet optimaal, waardoor niet iedere gedetineerde een coldcasekalender onder ogen krijgt en het vrijwel onmogelijk is voor gedetineerden om anoniem te tippen in cold cases. Dit vormt een belangrijke beperking voor de werkzaamheid van de coldcasekalender.

In de productevaluatie is onderzocht of de vooraf geformuleerde hoofddoelstelling wordt behaald en welke aspecten van de kalender worden gewaardeerd door de direct betrokken partijen. De vooraf geformuleerde hoofddoelstelling van de coldcasekalender luidt: Het vergaren van nieuwe informatie met betrekking tot cold cases en de kans op opheldering in deze zaken vergroten. Het blijkt dat deze hoofddoelstelling ruimschoots wordt gehaald. De totale aantallen tips in cold cases is hoger dan ooit en de aantallen bruikbare tips zijn ook flink toegenomen. Het overgrote deel van de tips komt echter niet uit de PI's. Met name de media-aandacht voor de kalender zorgt voor de vele tips vanuit de burger. Tussen de eenheden zitten grote verschillen in de aantallen binnengekomen tips en bruikbare tips. Dat verklaart waarom niet ieder coldcaseteam de kalender onvoorwaardelijk omarmt. In de productevaluatie is ook onderzocht welke aspecten van de coldcasekalender gewaardeerd worden door de direct betrokken partijen. Zo blijkt de coldcasekalender voor nabestaanden het tastbare bewijs dat hun dierbare niet vergeten is en zorgt de kalender voor hoop op duidelijkheid, erkenning en verwerking van het trauma. De kalender heeft daarnaast veel betekend voor het imago van de coldcaseteams. Zichtbaarheid, bereikbaarheid, daadkracht, betrokkenheid en inlevingsvermogen zijn imago-aspecten waar de coldcasekalender hoog op scoort. De coldcasekalender draagt de boodschap uit dat de politie cold cases niet loslaat en is daarmee een begrip geworden.

Concluderend blijkt uit de afzonderlijke deelvragen dat de coldcasekalender vooraf niet het juiste middel lijkt te zijn, dat er in de uitvoering veel knelpunten zitten en dat de kalender nauwelijks werkt op de plek waar deze voor bedoeld was. Toch is de coldcasekalender een goed initiatief waarmee de geformuleerde hoofddoelstelling ruimschoots wordt behaald, die voorziet in onvoorziene behoeften van nabestaanden zoals hoop op duidelijkheid, erkenning en verwerking van het trauma. Daarnaast draagt de coldcasekalender bij aan een positief politie- en coldcase-imago. Desalniettemin is doorontwikkeling van de coldcasekalender noodzakelijk om die doelgroepen te bereiken waar de meeste informatie zit en de knelpunten in de uitvoering weg te nemen.

Aanbevelingen

Uit dit onderzoek komen enkele belangrijke aanbevelingen naar voren waarmee de coldcasekalender in de toekomst beter kan functioneren.

Aanbeveling 1 – Doorontwikkelen van de coldcasekalender

Doorontwikkeling van de coldcasekalender naar een concept met een breder bereik. De hoofddoelgroep van de nieuwe coldcasekalender dient de burger te zijn.

Aanbeveling 2 – Heroverweeg de plek van de PI binnen de coldcasekalender

Gedetineerden moeten een doelgroep blijven van de coldcasekalender, maar niet meer de hoofddoelgroep. Er moet een passend alternatief worden gezocht voor de papieren kalender in de PI.

Aanbeveling 3 – Ontwikkel een éénduidig uitvoeringsplan voor de coldcasekalender

Een goed product begint met een helder plan. Ontwikkel één helder plan waarin alle doelstellingen en eisen van de coldcasekalender staan beschreven en neem de knelpunten daarmee weg.

Aanbeveling 4 – Centraal bijhouden van de resultaten van de coldcasekalender

Om toekomstig onderzoek te vergemakkelijken dienen de resultaten van de kalenderzaken eenduidig en centraal te worden bijgehouden.

Aanbeveling 5 – Digitaliseren van alle cold cases

Een goede selectie van zaken is alleen mogelijk als er een compleet overzicht is van alle cold cases.

Aanbeveling 6 – Opsporingscommunicatie als trekker van de coldcasekalender

De afdeling Opsporingscommunicatie moet een leidende rol krijgen bij de productie van de coldcasekalender en moet niet meer bij de coldcaseteams zelf liggen.

Aanbeveling 7 – ^{5.2.1}

[Redacted content]

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	7
1. Inleiding	14
1.1 Aanleiding	14
1.2 Relevantie	15
1.3 Doelstelling	16
1.4 Probleemstelling	17
1.5 Onderzoeksvragen	17
1.6 Operationalisering van begrippen	17
1.7 Theoretisch kader	18
1.7.1 Moord en doodslag in Nederland	19
1.7.2 Cold cases in Nederland	20
1.7.3 Relatie dader – slachtoffer - getuige	21
1.7.4 Factor tijd en de rol van getuigen	21
1.7.5 Detentieklimaat in Nederland	22
1.7.6 De gedetineerde als getuige	23
1.7.7 De coldcasekalender	24
1.8 Leeswijzer	25
2. Methoden van onderzoek	26
2.1 Voorfase	26
2.2 Onderzoeksvraag 1: Planevaluatie	27
2.2.1 Analyse bestaand materiaal	27
2.2.2 Interviews ten behoeve van beleidsreconstructie	27
2.2.3 Literatuuronderzoek	28
2.2.4 Interviews experts	28
2.3 Onderzoeksvraag 2: Procesevaluatie	28
2.3.1 Analyse bestaand materiaal	28
2.3.2 Interviews	29
2.3.3 Observatie	29
2.4 Onderzoeksvragen 3 en 4: Productevaluatie	29

2.4.1 Analyse bestaand materiaal.....	30
2.4.2 Interviews	30
2.5 Toelichting interviews.....	31
2.6 Toelichting observatie	32
2.7 Betrouwbaarheid en validiteit	32
2.8 Verantwoording van de samenwerking.....	33
3. Resultaten deelvraag 1: Planevaluatie	34
3.1 Inleiding	34
3.2 Beleidsreconstructie	34
3.3. Veronderstellingen van de coldcasekalender.....	39
3.4 Conclusie.....	44
4. Resultaten deelvraag 2: Procesevaluatie.....	46
4.1 Inleiding	46
4.2 Het oorspronkelijke uitvoeringsplan.....	46
4.3 Praktische uitvoering en knelpunten	47
4.3.1 Capaciteit en geleverde inspanningen.....	47
4.3.2 Verspreiding en gebruik van de coldcasekalender in de PI.....	49
4.3.3 Selectie van zaken	50
4.3.4 Financiële beloning	52
4.3.5 Nabestaanden.....	53
4.4 Bevorderende factoren.....	55
4.5 Conclusie.....	56
5. Resultaten deelvraag 3 en 4: Productevaluatie	58
5.1 Inleiding	58
5.2 Opbrengst coldcasekalender	58
5.2.1 Data-verzameling.....	58
5.2.2 Aantallen tips	59
5.2.3 Herkomst van de tips	65
5.2.4 Bruikbaarheid tips.....	68
5.2.5 Nieuwe verdachten en opgeloste zaken	70
5.3 Bijvangst van de coldcasekalender	70
5.3.1 Betekenis voor nabestaanden	70
5.3.2 Imago van cold case/politie	72
5.3.3 Kosten van de coldcasekalender.....	74

5.4 Conclusie.....	74
6. Conclusie en aanbevelingen.....	76
6.1 Conclusie.....	76
6.2 Aanbevelingen voor de praktijk.....	79
6.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	80
Literatuurlijst	82
Bijlagen	87
1. Semigestructureerde vragenlijst interviews beleidsmakers.....	87
2. Semigestructureerde vragenlijst interviews experts	88
3. Semigestructureerde vragenlijst interview DJI	89
4. Semigestructureerde vragenlijst interviews Coördinatoren Coldcaseteams.....	90
5a. Semigestructureerde vragenlijst interviews nabestaandenorganisaties	91
5b. Door Federatie Nabestaanden Gewelddelicten voorgelegde vragenlijst aan haar leden.....	91
6. Semigestructureerde vragenlijst afdeling communicatie politie	92

1. Inleiding

Henri Nieboer is een sociaal actieve 33-jarige man uit Geleen. Henri heeft een vriendin, maar hun relatie loopt niet meer zo lekker. Zij besluiten om binnenkort ieder hun eigen weg te gaan. Ondanks zijn sociale karakter houdt Henri zich regelmatig op in het criminele circuit en handelt hij in drugs. Op donderdag 23 december 2004, vlak voor kerst, ziet Henri's vriendin hoe hij 's nachts rond 02.45 uur wordt opgehaald door een onbekend persoon. Sindsdien wordt er niets meer vernomen van Henri. Tot de ochtend van maandag 3 januari 2005. Henri's lichaam wordt in de voortuin van zijn woning gevonden door de buurman. Uit het onderzoek blijkt dat Henri is overleden aan een extreme overdosis verdovende middelen. In september 2005, na acht maanden intensief onderzoek, wordt Henri's vriendin aangehouden voor deze moord. Maar na uitgebreid verhoor wordt zij ook weer vrijgelaten. Sindsdien lopen alle sporen vast. Daarmee blijft deze zaak tot op de dag van vandaag onopgelost.

De zaak van Henri Nieboer is de eerste zaak die op de in 2017 geïntroduceerde coldcasekalender landelijk onder de aandacht wordt gebracht. Samen met Henri staan nog 51 onopgeloste zaken op deze kalender. Eén voor elke kalenderweek. Uit onderzoek blijkt dat in Nederland mogelijk honderden personen rondlopen die kennis dragen van onopgeloste zaken (5.1.2.e 2015). Door deze onopgeloste zaken via de coldcasekalender te verspreiden hoopt de politie dat getuigen met bruikbare tips naar voren stappen en hun informatie met de politie delen. Maar ondanks alle extra aandacht voor de moord op Henri is de gouden tip die leidt naar de dader nog niet gegeven. En dat geldt niet alleen voor de moord op Henri, maar ook voor alle andere zaken op de coldcasekalender.

1.1 Aanleiding

De eerste editie van de coldcasekalender verschijnt in 2017 en wordt bij wijze van pilot in Nederlandse gevangenissen verspreid. Ook krijgt de coldcasekalender aandacht in verschillende lokale en landelijke media. Het aantal tips in cold cases schiet vervolgens de lucht in: van 164 tips in 2016 naar zo'n 800 in 2017. Ongeveer tien procent van deze tips heeft ook daadwerkelijk betrekking op cold cases die op de kalender staan. Hoewel het merendeel van deze tips niet bruikbaar blijkt te zijn, leidt het er wel toe dat negen kalenderzaken opnieuw worden opgestart (Infographic cijfers, 2017). Voldoende reden dus om de kalender in 2018 opnieuw uit te brengen met 52 nieuwe cold cases. In dat jaar komen zelfs ruim 300 tips over kalenderzaken binnen en kunnen 13 zaken opnieuw worden opgestart (Infographic cijfers, 2018).

Tijdens een uitzending van RTL Late Night op 17 januari 2019 wordt de derde editie van de coldcasekalender aangekondigd. Forensisch Rechercheur Coldcaseonderzoek Carina van Leeuwen, werkzaam voor de Eenheid Amsterdam, vertelt over het nut van de kalender. Zij legt uit dat mensen binnen het gevangeniswezen dingen weten of horen over cold cases. En dat de kalender vooral voor de nabestaanden die in onzekerheid blijven zitten een mooi middel is om hun zaak onder de aandacht te houden (RTL Late Night, 17-01-2019). Ondanks deze positieve insteek komt het gesprek al snel op een

krantenartikel van De Stentor¹. De Stentor kopt op 17 januari 2019: *'Kritiek op coldcasekalender: Nog geen enkele zaak opgelost'*. In het artikel worden de zeven cold cases uit de regio aangehaald. De coldcasekalender leidde in geen enkele zaak tot een doorbraak. Aan het woord komt Peter van Koppen, hoogleraar Rechtspsychologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. In het artikel uit Van Koppen onder andere kritiek op de aard van de zaken die op de kalender staan. Volgens Van Koppen zijn vooral onopgeloste dodelijke overvallen en moorden in het drugscircuit bij uitstek geschikt om op de kalender te plaatsen. Dat zijn zaken waar gevangenen nog wel eens iets van af weten. Maar juist dat soort zaken staan nauwelijks op de kalender. Van Koppen verbaast zich er dan ook niet over dat nog geen kalenderzaken zijn opgelost. Van Koppen krijgt in het artikel bijval van oud-rechercheur Dick Gosewehr, die eveneens vraagtekens zet bij de zaken die op de kalender worden geplaatst. Ook volgens Gosewehr zijn dit vooral zaken die niet geschikt zijn voor verspreiding in gevangnissen omdat zij hoogstwaarschijnlijk door bekenden van het slachtoffer zijn gepleegd (De Stentor, 2019).

Het artikel in De Stentor en de uitzending van RTL Late Night nodigen uit om nader onderzoek naar de coldcasekalender te doen. Want hoe kan het dat geen zaken worden opgelost door deze kalender? De kalender is in 2017 vanuit een bepaalde behoefte geïntroduceerd, maar is de coldcasekalender dan wel het juiste middel om aan die behoefte te voldoen? Zijn de geselecteerde kalenderzaken inderdaad niet geschikt voor verspreiding in gevangnissen? En als de kalender in de huidige vorm blijkbaar nog geen zaken oplost, wat brengt de kalender dan wel teweeg? Want al die extra aandacht voor cold cases moet toch ook positieve kanten hebben. Hier wilden wij graag onderzoek naar verrichten in de vorm van een evaluatie van de coldcasekalender. Uit gesprekken met tactisch coördinator 5.1.2.e van het coldcaseteam Den Haag bleek het enthousiasme voor dit onderwerp al snel wederzijds te zijn. In de beginfase van de coldcasekalender waren al twee evaluaties uitgevoerd, maar de laatste dateert alweer uit februari 2018. In deze eerdere evaluaties was ook niet onderzocht wat de kalender nog meer teweegbrengt bij de betrokken partijen dan enkel het oplossen van zaken. Het coldcaseteam Den Haag onderschreef de behoefte aan een nieuw evaluatieonderzoek. Dit heeft geresulteerd in dit onderzoeksdocument.

1.2 Relevantie

De politie en het Openbaar Ministerie doen er alles aan om zeer ernstige delicten, zoals levensdelicten, op te lossen. Helaas lukt dat niet altijd en sommige onderzoeken worden afgesloten zonder dat een dader is veroordeeld. Zo'n zaak wordt dan een cold case. Letterlijk een zaak die in de koelkast staat totdat zich nieuwe aanknopingspunten aandienen waarmee de zaak weer kan worden heropend. Nabestaanden blijven in die gevallen achter met veel vragen waar zij graag een antwoord op hadden gekregen. Het voedt gevoelens van onvrede en onrechtvaardigheid bij de nabestaanden (5.1.2.e, 2016). Ook de burger volgt de voortgang van zeer ernstige levensdelicten met grote interesse. Denk bijvoorbeeld aan zaken uit de afgelopen jaren als die van Anne Faber, Savannah Dekker en de broertjes Ruben en Julian. Zaken waarin burgers massaal meeleefden en meehielpen in de zoektocht naar de slachtoffers. Als zeer ernstige delicten niet worden opgelost dan doet dat iets met het vertrouwen in de politie en de veiligheidsbeleving van de

¹ Als onderdeel van De Persgroep Nederland B.V. is De Stentor een regionale nieuwsbrengrer voor het gebied rondom de Veluwe en de IJssel (<https://www.persgroep.nl/merk/destentor>).

burger (5.1.2.e 2016). Zo werd in de zoektocht naar veertienjarige Savannah uit Bunschoten geheel toevallig het lichaam van de eveneens vermoordde veertienjarige Romy Nieuwburg uit het even verderop gelegen Hoevelaken gevonden. Twee dagen later wordt ook het lichaam van Savannah gevonden. Dit leidde tot grote onrust onder ouders die hun kinderen niet meer alleen de deur uit durven te laten gaan. Al snel gaan verhalen de ronde over mannen met baarden in zwarte auto's die uit zijn op tienermeisjes. De aanhouding van twee minderjarige verdachten diezelfde nacht brengt de rust weer enigszins terug (Algemeen Dagblad, 21 december 2017). Het tekent het belang voor de samenleving van het oplossen van dit soort zaken en rechtvaardigt de forse inzet van politie en Openbaar Ministerie op ernstige delicten. Ook als het delict al langer geleden gepleegd is en het initiële onderzoek inmiddels is afgesloten. De coldcasekalender is een heel tastbaar voorbeeld van de inspanningen die jaren na het plegen van het strafbare feit nog steeds verricht worden om de daders te achterhalen.

Het bericht in De Stentor en de uitzending van RTL Late Night trekken het nut van de coldcasekalender in twijfel. Twijfel over de juistheid van de aanpak van de politie in cold cases is niet goed voor het vertrouwen in de politie en de veiligheidsbeleving van de burger. Met een evaluatie van de coldcasekalender willen wij onderzoeken of er reden is om te twijfelen aan het nut van de kalender. Daarbij willen wij tevens nagaan wat de coldcasekalender voor de direct betrokkenen betekent. Door dit inzichtelijk te maken kan het nut van de coldcasekalender beter worden onderbouwd en kunnen aanbevelingen worden gedaan om de aanpak van cold cases en de opzet van de coldcasekalender te verbeteren.

1.3 Doelstelling

De coldcasekalender is op twee eerdere momenten geëvalueerd. De eerste evaluatie dateert van 31 maart 2017 en had betrekking op de periode januari – februari 2017. De kalender was op dat moment als pilot in vijf geselecteerde gevangenissen verspreid. Deze evaluatie had als doel om te kunnen bepalen of de coldcasekalender landelijk uitgerold kon worden en om eventuele verbeteringen in de kalender aan te kunnen brengen (5.1.2.e, 2017). De tweede evaluatie dateert van 28 februari 2018 en betrof een eindevaluatie over het gehele jaar 2017. Het doel van deze evaluatie was om een overzicht te geven van de resultaten van de coldcasekalender 2017 en verbeterpunten te kunnen benoemen voor het doorontwikkelen van de kalender (5.1.2.e, 2018). Hierna hebben geen evaluaties meer plaatsgevonden.

De kritiek die nu op de coldcasekalender wordt gegeven maakt een nieuw evaluatieonderzoek noodzakelijk. De evaluatie in dit onderzoek richt zich niet op een specifiek jaar, maar op het concept coldcasekalender als geheel. Het evaluatieonderzoek bestaat uit een planevaluatie, een procesevaluatie en een productevaluatie. De planevaluatie heeft tot doel om te onderzoeken wat de oorspronkelijke hoofddoelstelling van de coldcasekalender was en of de coldcasekalender in de huidige vorm een passend middel is om deze doelstelling te realiseren. Het doel van de procesevaluatie is om te onderzoeken of de coldcasekalender in de afgelopen jaren consistent en volgens plan is uitgevoerd. De productevaluatie heeft als doel om te onderzoeken welke concrete resultaten de kalender tot op heden heeft opgeleverd. Daarbij kijken wij niet alleen naar de harde cijfers van aantallen binnengekomen tips en aantallen heropende zaken, maar ook of de kalender voorziet in behoeften van de direct betrokkenen die vooraf niet als doelstelling zijn geformuleerd.

De doelstelling van dit onderzoek kan als volgt worden samengevat:

Het uitvoeren van een plan-, proces- en productevaluatie van het concept coldcasekalender.

1.4 Probleemstelling

De evaluatie van de coldcasekalender is gericht op de volgende hoofdvraag:

Wordt de geformuleerde hoofddoelstelling voor de coldcasekalender bereikt en in welke onvoorziene behoeften van de direct betrokkenen voorziet de coldcasekalender?

1.5 Onderzoeksvragen

Om de bovengenoemde hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

Onderzoeksvraag 1:

In hoeverre is de coldcasekalender in theorie een doeltreffend middel om de algemene doelstelling te bereiken?

Onderzoeksvraag 2:

In hoeverre wordt het concept 'coldcasekalender' consistent en volgens plan uitgevoerd?

Onderzoeksvraag 3:

Wordt de vooraf geformuleerde hoofddoelstelling behaald?

Onderzoeksvraag 4:

Welke aspecten van de coldcasekalender worden gewaardeerd door de direct betrokken partijen?

1.6 Operationalisering van begrippen

Cold case:	Een cold case is een onopgelost levensdelict (moord of doodslag) of een zeer ernstig delict waarop minimale gevangenisstraf van twaalf jaar is gesteld en welke door een lid van de eenheidsleiding en de rechercheofficier als zodanig is aangemerkt. Een zaak wordt pas een cold case als een termijn van drie jaar na de pleegdatum is verstreken ^{5.1.2.e} , 2016; ^{5.1.2.e} & ^{5.1.2.e} , 2006).
Coldcasekalender:	In dit onderzoek wordt met de coldcasekalender het concept in zijn geheel bedoeld. Hierbij wordt niet een specifieke uitgave van de kalender in een bepaald jaar bedoeld.
Coldcaseonderzoek:	'...een nieuw opsporingsonderzoek door een speciaal voor dat doel geformuleerd onderzoeksteam naar een kapitaal delict, omdat eerder

opsporingsonderzoek niet heeft geleid tot opheldering van de zaak' (van 5.1.2.e & 5.1.2.e 2006).

Coldcaseteam:	Rechercheteam dat zich richt op het oplossen van cold cases.
Consistent:	Door ieder coldcaseteam en in ieder kalenderjaar op dezelfde wijze uitgevoerd
Direct betrokkenen:	Nabestaanden van slachtoffers die op de coldcasekalender staan of hebben gestaan en als zodanig in het coldcasedossier zijn vastgelegd
Doeltreffend:	Waardoor het beoogde doel wordt bereikt (Van Dale, 2019).
Getuigen:	Iedere burger die een verklaring aflegt bij de politie niet zijnde een aangifte of verdachtenverklaring 5.1.2.e , 2012).
Gewaardeerd:	De subjectieve beoordeling van persoonlijke positieve ervaringen met de coldcasekalender.
Onvoorziene behoeften:	Aspecten van de coldcasekalender die door de direct betrokkenen worden gewaardeerd, maar geen oorspronkelijke doelstelling van de coldcasekalender waren.
Volgens plan:	Conform het oorspronkelijke plan van aanpak of, bij een gewijzigde aanpak op basis van een evaluatiemoment, volgens deze gewijzigde aanpak

1.7 Theoretisch kader

De coldcasekalender zoals deze nu in Nederland wordt gebruikt, kent een lange geschiedenis. De oorsprong van het idee om via een gebruiksvoorwerp getuigen te bereiken gaat ver terug. Al tijdens de Tweede Wereldoorlog krijgen soldaten zogenaamde 'spotter cards' mee: een set speelkaarten waarop vijandige vliegtuigen en schepen staan afgebeeld zodat zij deze beter leren herkennen. Een recenter en bekender voorbeeld is het 'most wanted Iraqis' kaartspel. In de War on Terrorism wordt Irak in 2003 binnengevallen door een internationale troepenmacht met als doel om het regime van Saddam Hoessein te verdrijven. Het Amerikaanse leger stelt een lijst samen van de 52 meest gezochte personen uit het Irakese regime, evenveel als dat er kaarten in een kaartspel zijn. Om de troepen te helpen bij de zoektocht naar deze personen werd het 'most wanted' kaartspel ontwikkeld. Op dit kaartspel staan de 52 gezichten en namen van het Irakese regime afgebeeld. Kaartspellen zijn een populair tijdverdrijf onder soldaten en door het kaartspel te verspreiden onder de soldaten moesten zij de personen uit het Irakese regime beter leren kennen en onthouden. Dit zou bijdragen aan de opsporing van deze personen. Saddam Hoessein stond uiteraard bovenaan deze lijst en was in het kaartspel afgebeeld als de schoppenaas (Zeidler & Rush, 2010).

Het most wanted kaartspel inspireerde een Amerikaans coldcaseteam in Florida om een cold case kaartspel te ontwikkelen. Op iedere kaart wordt een onopgeloste moord- of vermissingszaak afgebeeld. Het cold case kaartspel wordt in gevangenissen verspreid in de hoop dat gevangenen een slachtoffer herkennen en informatie over de zaak kunnen geven. In Florida zijn meerdere versies van het kaartspel verspreid en in de periode van 2007-2011 zijn er twee zaken daadwerkelijk opgelost aan de hand van tips naar aanleiding van het kaartspel (Darst, 2011). Meerdere Amerikaanse staten hebben het idee van het cold case kaartspel overgenomen. Tips via dit kaartspel droegen inmiddels bij aan de oplossing van 40 zaken (5.12e, 2015). Het kaartspel is beschikbaar in de staten Alabama, Colorado, Connecticut, Idaho, Indiana, Minnesota, New York, Ohio, Oregon en Rhode Island (NGIC, 2019). Het kaartspel is niet alleen beschikbaar voor gevangenen, maar ook voor burgers.

De Nederlandse coldcasekalender is geïnspireerd op het cold case kaartspel uit Amerika. De coldcasekalender is inmiddels aan haar derde editie toe. Jaarlijks worden hiermee 52 nieuwe cold cases extra onder de aandacht gebracht. Na Henri Nieboer, de eerste zaak op de coldcasekalender van 2017, volgen nog 155 cold cases die op de kalenders geplaatst worden in de hoop dat dit tot een doorbraak in de zaak leidt.

Sinds het begin van de 21ste eeuw is de aandacht voor cold cases toegenomen. Vanuit de samenleving, politie en justitie nam de behoefte toe om niet-opgehelderde opsporingsonderzoeken naar zware misdrijven te heropenen (5.12e, 2006). Naar de wijze waarop coldcaseonderzoek het beste kan worden aangepakt is de afgelopen jaren veel onderzoek gedaan. Zowel nationaal als internationaal en zowel binnen als buiten de politieorganisatie. Ook aan het concept coldcasekalender gingen meerdere onderzoeken vooraf alvorens deze in Nederland werd geïntroduceerd (5.12e, 2015; 5.12e, 2015). In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van relevant onderzoek op het gebied van cold cases en de coldcasekalender.

1.7.1 Moord en doodslag in Nederland

In Nederland fluctueert het cijfer van moord en doodslagen jaarlijks. Wanneer over de afgelopen 10 jaar gekeken wordt naar de ontwikkeling van dit cijfer is er een daling te zien. Zo waren in 2008 nog 176 personen slachtoffer van moord en doodslag, terwijl dit 2018 119 personen betrof (CBS, 2018; CBS, 2019). Ingezoomd op de afgelopen drie jaar was er sprake van een stijging in 2017 (158 slachtoffers) ten opzichte van 2016 (108 slachtoffers) gevolgd door een daling in 2018 (119 slachtoffers). Grofweg 70 procent van de slachtoffers betreft mannen.

5.12e (2018) hebben in vier landen de moord en doodslag cijfers vergeleken. Uit deze studie komen interessante bevindingen voor voren die een goed eerste beeld schetsen van het overzicht aan moord en doodslag zaken en de oplossingspercentages hiervan. Omdat deze studie is uitgevoerd in vier landen kunnen deze cijfers worden vergeleken. Vervolgens wordt ook onderzocht welke factoren van invloed kunnen zijn op het verschil van cijfers in en tussen deze Europese landen. Buiten Europa zijn ook cijfers bekend van oplossingspercentages van moord en doodslag. Zo wordt in Nieuw Zeeland 91 procent van deze zaken opgelost (New Zealand Crime Statistics, 2015), in Canada 75 procent (Mahony & Turner, 2012) en in de Verenigde Staten, slechts, 65 procent (Roberts, 2008). Ook voor de landen binnen Europa zijn cijfers bekend uit eerder onderzoek. Zo wordt in Finland 98 procent van de moord en doodslag zaken

opgelost (Lehti & Kivivuori, 2012), terwijl dit in Nederland rond de 80 procent ligt (5.12e). De juistheid van deze cijfers kan betwist worden zeggen (5.12e 2018). Dit komt door verschillen in definities, in databronnen en in procedures van vervolging. In de studie die hier behandeld wordt, is dit gebracht tot één definitie zodat de cijfers van de vier landen vergeleken kunnen worden. Er wordt gebruik gemaakt van de Europese moord en doodslag monitor, dat zorgt voor eenduidigheid in de cijfers van de vier betrokken landen, Nederland, Finland, Zweden en Zwitserland. In de periode 2009-2014 ligt het oplossingspercentage in Finland op 98 procent, Nederland op 77 procent, Zweden op 83 procent en Zwitserland op 95 procent. De lage oplossingspercentages in Nederland en Zweden kunnen worden verklaard door het in verhouding hoge aantal moord en doodslagen binnen het criminele milieu. De slachtoffers in deze zaken zijn veelal mannen afkomstig uit een etnische minderheidsgroep en worden vermoord door middel van vuurwapens. Dit soort zaken gaan namelijk gepaard met een lager oplossingspercentage (5.12e 2018).

(5.12e (persoonlijke communicatie, 2019) geeft aan dat er grofweg vier soorten zaken zijn die slecht scoren wat betreft ophelderingspercentages. Dit kunnen dus ook de zaken zijn die verhoudingsgewijs vaker een cold case worden.

Deze vier groepen betreffen:

1. Jonge allochtone mannen vermoord met vuurwapen (criminele milieu)
2. Homoseksuele oudere mannen waarvan hun omgeving hun seksuele voorkeur niet kent
3. Missing missings; de vermiste die niemand mist. Bijvoorbeeld een meisje dat jaren geleden wegloopt in Polen en daar als vermist wordt opgegeven. Jaren later prostitueert ze in Nederland en wordt hier gedood. In haar nieuwe omgeving is er echter niemand die haar mist.
4. Slachtoffers die tijdelijk in Nederland verblijven en hier worden gedood.

1.7.2 Cold cases in Nederland

In Nederland zijn schattingen gemaakt van het aantal cold cases. Dit aantal ligt rond de 1770 (5.12e , persoonlijke communicatie, 2019). Het is niet mogelijk om een exact aantal te geven, omdat de zaken nog niet volledig in kaart zijn gebracht. Zo gaat het over delicten die tientallen jaren geleden gepleegd zijn, nog voordat dossiers digitaal werden aangemaakt. Deze niet-gedigitaliseerde dossiers staan in een archief en zijn niet zo gemakkelijk te herkennen als cold case. Ook het soort delict dat uiteindelijk een cold case kan worden bemoeilijkt het in kaart brengen van alle cold cases. Het gaat niet enkel om moordzaken, maar ook verkrachtingen, vermissingen en in enkele gevallen overvallen kunnen een cold case worden.

De definitie van een cold case die in Nederland gehanteerd wordt is:

Een cold case is een onopgelost levensdelict (moord of doodslag) of een zeer ernstig delict waarop minimale gevangenisstraf van twaalf jaar is gesteld en welke door een lid van de eenheidsleiding en de rechercheofficier als zodanig is aangemerkt. Een zaak wordt pas een cold case als er een termijn van drie jaar na de pleegdatum is verstreken (5.12e 2016; 5.12e & 5.12e , 2006).

Iedere eenheid heeft een coldcaseteam. Er zijn zodoende 10 regionale coldcaseteams en een landelijk coldcaseteam. In 2018 werkten zij actief aan 143 cold cases en ontvingen zij ongeveer 425 tips (Infographic politie, 2018). De aantallen cold cases verschillen fors per eenheid. Zo hebben de grote steden (eenheden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) honderden cold cases onder hun hoede, terwijl het in andere

eenheden 'slechts' om tientallen cold cases gaat. De wijze waarop een coldcaseteam werkt is ook verschillend. Er wordt onderscheid gemaakt in de Rotterdamse en de Amsterdamse methode. In het ene geval houdt het coldcaseteam gedurende het gehele onderzoek zelf de leiding. Als er nieuwe aanknopingspunten in het onderzoek naar voren komen waardoor een zaak heropend kan worden, dan worden er extra rechercheurs bij het coldcaseteam betrokken. Onder leiding van het coldcaseteam wordt de zaak dan opnieuw onderzocht. In het andere geval speurt het coldcaseteam naar aanknopingspunten om een zaak te kunnen heropenen. Zodra dat het geval is wordt de zaak in zijn geheel overgedragen aan de recherche. De recherche pakt de zaak vervolgens zelfstandig op.

1.7.3 Relatie dader – slachtoffer - getuige

Tijdens het initiële opsporingsonderzoek bij levensdelicten zoekt de politie meestal naar de dader in de omgeving van het slachtoffer. Dit wordt een slachtoffergeleide strategie of netwerkstrategie genoemd. Met een netwerkprofiel wordt het persoonlijke netwerk van het slachtoffer beschreven en geanalyseerd, waarbij wordt gekeken naar mogelijke delict risico's van personen in dat netwerk (Spreeen & Vermeulen, 2008; Spreeen, Pomp, & Vermeulen, 2006). Uit onderzoek van ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} (2007) onder opgeloste moordzaken in Nederland uit 1998 en 2003 blijkt dat in 75 procent van de gevallen de dader ook daadwerkelijk een bekende van het slachtoffer was. Adcock en Stein (2011) concluderen uit een studie van Amerikaanse moordzaken zelfs dat de dader in 95 procent van de gevallen al binnen 30 dagen in beeld komt bij het onderzoeksteam. Een slachtoffergeleide strategie is tijdens het initiële onderzoek dus vaak een gerechtvaardigde keuze. Bij cold cases gaat deze 'normale' verhouding tussen dader en slachtoffer echter niet op. In cold cases blijkt de dader veel vaker een onbekende van het slachtoffer te zijn. Uit onderzoek van ^{5.1.2.e} (2015) onder opgeloste Nederlandse cold cases blijkt dat de dader in 56 procent van de gevallen een onbekende van het slachtoffer is. Gaat het om een cold case moordzaak dan loopt dat zelfs op tot 64 procent. Aangezien de dader in cold cases blijkbaar beduidend minder vaak gevonden wordt in de directe omgeving van het slachtoffer, zal een slachtoffergeleide strategie minder succesvol zijn. De waarde van getuigen in cold cases wordt daarmee veel belangrijker. Onderzoek van Turner en Kosa (2003) benoemt het identificeren en lokaliseren van getuigen als een belangrijke factor waardoor een cold case het meeste kans van slagen heeft. ^{5.1.2.e} (2015) laat in haar onderzoek zien dat getuigen in cold cases veel vaker uit de hoek komen van de dader dan van het slachtoffer. In de cold cases die zij in haar onderzoek heeft bekeken, heeft de getuige in 28 procent van de gevallen een relatie tot het slachtoffer en in 95 procent van de gevallen een relatie tot de dader. Ook ^{5.1.2.e} (2019) constateert in haar onderzoek dat veel getuigen zich niet in de omgeving van het slachtoffer bevinden en een slachtoffergeleide strategie dus niet tot het bereiken van deze getuigen leidt.

1.7.4 Factor tijd en de rol van getuigen

In de meeste politieonderzoeken speelt de factor tijd een negatieve rol. Hoe langer men over een onderzoek doet, hoe kleiner de kans dat deze opgelost wordt. De eerste 48 tot 72 uur zijn cruciaal voor het oplossen van de zaak. Is de zaak niet binnen 48 uur opgelost, dan daalt de kans op oplossing flink (Keppel & Weis, 1994). Bij cold cases lijkt dit niet het geval. Bij cold cases wordt geprofitteerd van de factor tijd op verschillende manieren. Een cold case die jaren later wordt heropend heeft vaak met veel minder druk van buitenaf, zoals van media, politiek en nabestaanden, te maken (Spreeen & Vermeulen, 2008). Tevens vinden in de loop der jaren ontwikkelingen plaats op forensisch, tactisch en juridisch gebied. Zo worden de technieken om bijvoorbeeld DNA te kunnen detecteren en analyseren steeds beter. Ook de

Wet herziening ten nadele heeft nieuwe mogelijkheden opgeleverd om onherroepelijke uitspraken te herzien (Staatsblad, 2013). 5.1.2.e (2015) liet in haar onderzoek zien dat de factor tijd vele nieuwe getuigen oplevert, aangezien daders de neiging hebben om hun omgeving te vertellen over hun daad. Wanneer nieuwe tactische informatie, afkomstig van getuigen, aanleiding geeft tot het heropenen van een cold case, dan leidt dit het vaakst tot opheldering van een zaak (5.1.2.e, 2006). 5.1.2.e (2007) liet zien dat rechercheurs het ontbreken van tijdsdruk ervaren als een succesfactor. In tegenstelling tot het initiële onderzoek kan een rechercheur veel meer de tijd nemen om een band met de getuigen op te bouwen. Dit resulteert uiteindelijk in een hogere verklaringsbereidheid van getuigen. Regini (1997) schreef over Amerikaanse coldcaseteams en hoe de factor tijd uiteindelijk ook in hun voordeel werkte. Relaties kunnen door de jaren heen veranderen. Een voormalige vriend van de dader kan inmiddels een verslechterde relatie met de dader hebben. Angst voor represailles van de dader kan in de loop der jaren verminderen. Een getuige kan zich jaren later in een situatie bevinden waarin hij zelf hulp van het rechtssysteem nodig heeft. Allemaal redenen waardoor een getuige jaren later toch naar voren stapt en alsnog wil verklaren. 5.1.2.e (2019) vond in haar onderzoek dat verslechtering van relaties en daarmee het vervallen van loyaliteit van de getuige richting de dader veel invloed heeft op de verklaringsbereidheid. 5.1.2.e (2015) concludeert dat vooral wroeging, een knagend schuldgevoel, een factor is waardoor een aanvankelijk zwijgende getuige alsnog gaat verklaren. Uit onderzoek van Davis, Jensen, Burgette en Burnett (2014) blijkt dat doorbraken in cold cases in 60 procent van de gevallen komt door nieuwe informatie van getuigen. Nieuwe forensische technieken, zoals DNA-technieken, leidt maar in 3 procent van de cold cases tot opheldering van de zaak. Dit onderschrijft het belang van getuigen in coldcaseonderzoek.

1.7.5 Detentieklimaat in Nederland

De coldcasekalender wordt verspreid onder gedetineerden in 26 penitentiaire inrichtingen (PI) in Nederland. De populatie in de PI's verschilt over de jaren heen. In 2017 was de instroom van gedetineerden 31.625 en in 2018 30.854. Van de instroom in 2018 betrof 93 procent mannen en 7 procent vrouwen. Het grootste gedeelte, namelijk 73 procent, van de gedetineerden zit korter dan drie maanden in detentie. Naast de instroom van gedetineerden is er dus ook een forse jaarlijkse uitstroom. De gemiddelde bezetting in de Nederlandse PI's bedroeg in 2018 8.777 personen (DJI, 2019). Tot 2016 heeft het CBS gedetailleerde cijfers bijgehouden over de populatie gedetineerden (CBS, 2016). In tabel 1 is de leeftijdsopbouw van de populatie gedetineerden weergegeven. Hieruit blijkt dat bijna 75 procent van de gedetineerden in 2016 jonger is dan 45 jaar.

	Man	Vrouw	Totaal ²
18-25 jaar	5590	400	5990
25-45 jaar	18900	1490	20400
45-65 jaar	7380	770	8150
>65 jaar	480	30	520
Totaal	32440	2750	35250

Tabel 1: Overzicht gedetineerdenpopulatie in 2016 naar leeftijdscategorie.

1.7.6 De gedetineerde als getuige

Onderzoeken tonen aan dat gedetineerden na verloop van tijd aan een medegedetineerde een delict dat zij gepleegd hebben opbiechten (5.1.2.e 2015; 5.1.2.e 2011). De reden dat zij gaan praten kan liggen in het feit dat zij wroeging krijgen of willen opscheppen over het delict (Regini, 1997; Turner & Kosa, 2003; Walton, 2006). Dat gedetineerden gaan praten, kan ondersteund worden vanuit de inhibitietheorie van Pennebaker (1989). In deze theorie wordt gesteld dat de mens van nature wil praten over wat hem of haar overkomt. De mens wil belevenissen, emoties en gedachten delen met anderen. Het inhiberen (onderdrukken) van deze neiging kan leiden tot stress. Daders kunnen zo letterlijk lijden onder hun geheim. In onderzoek naar 48 opgeloste Nederlandse cold cases laat 5.1.2.e (2015) zien dat in 4 van de 48 zaken (ruim 8 procent) een medegedetineerde van de dader kennis had van zijn betrokkenheid bij het delict. Onderzoek van 5.1.2.e (2019) toont aan dat 53 procent van de getuigen in cold cases de daderinformatie waarover zij verklaarden gemiddeld pas drie jaar en twee maanden na het plegen van het delict opdeden. De helft van deze getuigen kreeg deze daderinformatie doordat daders zijn gaan praten. In het eerder aangehaalde onderzoek van Davis et al. (2014) komt naar voren dat in elf procent van de opgeloste cold cases een link naar een ander misdrijf een belangrijke factor was. De dader komt dan naar voren naar aanleiding van een ander gepleegd misdrijf waarvoor de dader inmiddels in detentie kan zitten.

Een aangrijpend voorbeeld betreft de moord op 22-jarige Anneke van der Stap uit Rijswijk. Als Anneke na een avondje stappen op 11 juli 2005 niet thuiskomt, wordt een groot vermissingsonderzoek opgestart. Tien dagen later wordt Anneke vlak bij haar huis in de bosjes gevonden. Door het warme weer is Annekes lichaam in verregaande staat van ontbinding, wat het onderzoek naar haar dood ernstig bemoeilijkt. De vele onderzoekshandelingen leiden tot niets. Eind 2007 wijdt Peter R. de Vries nog een TV-uitzending aan de dood van Anneke van der Stap. Als ook dat niets oplevert wordt de zaak in 2008 gesloten zonder dat er een dader in beeld is. Waar de zaak Anneke van der Stap stil komt liggen, komt in 2008 de Puttense moordzaak juist weer in beweging. De Puttense moordzaak dateert uit 1994. In dat jaar werd de destijds 23-jarige Christel Ambrosius op gruwelijke wijze verkracht en vermoord. Voor deze moord werden twee mannen veroordeeld, maar na een herzieningsprocedure werden zij in 2002 alsnog vrijgesproken. De moord op Christel Ambrosius werd daarmee weer een onopgeloste moordzaak. Tot ene Ron P. in 2008 verplicht DNA af moet staan na de zoveelste mishandeling van zijn vriendin. Zijn DNA matcht met het DNA van het sperma dat is aangetroffen op het lichaam van Christel Ambrosius. Ron P. wordt in 2009

² Het geslacht is in een aantal gevallen onbekend. Het totaal komt daardoor hoger uit.

veroordeeld voor de moord op Ambrosius. Het onderzoeksteam van de moord op Anneke van der Stap is meteen geïnteresseerd in Ron P. Om de een of andere reden past deze Ron P. perfect in het daderprofiel van de moord op Anneke. Het onderzoeksteam heropent de zaak en begint allerlei bewijs rondom Ron P. te verzamelen. Het blijft echter bij 'circumstantial evidence'. Zo heeft Ron P. op onverklaarbare wijze een usb-stick van Anneke in zijn bezit en is zijn auto rond het tijdstip van de moord in de buurt van het plaats delict gezien. Het directe bewijs wordt echter niet gevonden. Totdat het onderzoeksteam een aantal medegedetineerden van Ron P. spreekt. Een van deze medegedetineerden verklaart hoe Ron P. hem in woord en gebaar uit de doeken deed hoe hij Anneke van der Stap vermoordde. De details in het verhaal van Ron P. blijken zo nauwkeurig dat dit op daderwetenschap duidt. Op basis van het 'circumstantial evidence' en de getuigenverklaring van een medegedetineerde wordt Ron P. in de zaak van Anneke van der Stap veroordeelt voor doodslag (5.1.2.e, 2016).

Vanuit de gedachte dat daders in gevangenissen gaan praten en zo nieuwe getuigen creëren, gevoed door de genoemde theorieën en voorbeelden zoals de zaak van Anneke van der Stap, is de coldcasekalender ontwikkeld. Met de coldcasekalender moeten gedetineerden als mogelijke getuigen worden bereikt.

1.7.7 De coldcasekalender

De coldcasekalender is niet van de ene op de andere dag tot stand gekomen. Het oorspronkelijke idee was om het cold case kaartspel, zoals deze in Amerika in gevangenissen werd verspreid, ook in Nederland uit te brengen (Memo, 2015). Dit voorstel stuitte op bezwaren binnen het Openbaar Ministerie. Het spelelement van het kaartspel achtte zij niet passend in een strategie om gedetineerden te bewegen nieuwe informatie te verstrekken (5.1.2.e, 2016). Het idee om via een gebruiksvoorwerp gedetineerden actief te betrekken bij het oplossen van cold cases vond het Openbaar Ministerie wel van meerwaarde. Om die reden vroegen zij om met een alternatief plan te komen (5.1.2.e, 2016).

5.1.2.e (2016) voerde al onderzoek uit naar de manier waarop gedetineerden als getuigen in cold cases benaderd moeten worden zodat zij bereid zijn om informatie te delen. Zij noemde televisie, boek, tijdschrift en agenda als meest geschikte medium, onder de voorwaarde dat het delen van informatie anoniem kan gebeuren. Het Platform Cold Cases Nederland heeft opnieuw onderzoek uitgevoerd naar een innovatieve inzet van opsporingscommunicatiemiddelen binnen het gevangeniswezen. Uitgangspunt was dat het in te zetten communicatiemiddel voor gedetineerden tevens kan dienen als gebruiksvoorwerp (5.1.2.e, 2016). Hiermee wordt de kans vergroot dat de informatie door de doelgroep gelezen wordt (5.1.2.e, 2016). Uit dit onderzoek is de coldcasekalender als een passend alternatief voor het kaartspel naar voren gekomen. Zo wordt binnen de Nederlandse gevangenis al 32 jaar een gratis bajesagenda verspreid door stichting Ark Mission. Deze agenda wordt door veel gedetineerden gebruikt en de oplage was in 2016 ruim 24 duizend stuks (5.1.2.e, 2016). Het succes van de bajesagenda laat zien dat er behoefte is aan een gebruiksvoorwerp als deze binnen de gevangenis. Na het opstellen van een implementatieplan en het schrijven van een plan van aanpak is in 2017 de eerste coldcasekalender verspreid onder gedetineerden.

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de hoeveelheid en soorten zaken per eenheid op de coldcasekalenders. In totaal zijn 156³ zaken op de kalender gezet. Het betreft 132 levensdelicten, waarvan 20 slachtoffers niet geïdentificeerd konden worden, 22 langdurige vermissingen en 2 overige zaken.

Jaar Eenheid	2017		2018			2019			Totaal
	L	V	L	V	O	L	V	O	
Amsterdam	5	0	6 (4)	1	0	2 (2)	2	1 ⁴	17 (6)
Rotterdam	6	0	4 (1)	1	0	4	1	0	16 (1)
Den Haag	7 ⁵	0	6 (2)	0	0	4	2	0	19 (2)
Midden Nederland	6	0	2 (1)	0	0	4 (1)	0	0	12 (2)
Noord Holland	3	0	3 (1)	0	1 ⁶	5	1	0	13 (1)
Noord Nederland	5	1	5 ⁷	2	0	3 (1)	1	0	17 (1)
Oost Nederland	6	1	7 (1)	1	0	6 (1)	0	0	21 (2)
Limburg	4	1	5	0	0	5	2	0	17
Oost Brabant	5	0	3 (2)	1	0	4 (2)	0	0	13 (4)
Zeeland/ West Br.	0	2	3 (1)	1	0	4	1	0	11 (1)
Totaal	47	5	44 (13)	7	1	41 (7)	10	1	156 (20)

Tabel 2: Overzicht cold case kalenderzaken

L: Levensdelicten (Tussen haakjes het aantal slachtoffers dat niet geïdentificeerd kon worden)

V: Vermissingen

O: Overige delicten

1.8 Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk is de aanleiding, relevantie en doelstelling besproken. Vanuit deze beschrijving is gekomen tot een probleemstelling waarbij de belangrijkste begrippen geoperationaliseerd zijn. Vervolgens is het theoretisch kader van de totstandkoming van de coldcasekalender geschetst. In hoofdstuk 2 wordt besproken wat de gehanteerde onderzoeksmethoden zijn. Hierbij is een onderverdeling gemaakt in de onderzoeksmethoden voor de plan- proces- en productevaluatie. In de hoofdstukken 3, 4, en 5 komen respectievelijk de resultaten van de plan- proces- en productevaluatie aan bod. In hoofdstuk 6 wordt de conclusie van het onderzoek besproken en worden aanbevelingen voor de praktijk en voor vervolgonderzoek genoemd.

³ De zaak van Martien van der Meijs is de enige zaak die twee keer op de coldcasekalender staat. Deze zaak komt zowel op de kalender van 2017 als die van 2018 voor, waardoor er in totaal 155 unieke zaken op de coldcasekalenders staan.

⁴ Deze cold case betreft een zaak waarin een 85-jarige vrouw wordt verkracht en beroofd. De vrouw overleeft dit, maar is zes maanden later alsnog overleden.

⁵ De eenheid Den Haag plaatst zeven levensdelicten op de coldcasekalender 2017. Eén zaak betreft een dubbele moord, waardoor er in deze zeven levensdelicten acht dodelijke slachtoffers zijn.

⁶ Deze cold case betreft een gewapende overval in de woning op drie bejaarde personen. Zij overleven de overval, maar zijn inmiddels allen overleden.

⁷ De eenheid Noord Nederland plaatst vijf levensdelicten op de coldcasekalender 2018. Dit betreffen vier gevallen van moord/doodslag en één poging moord/doodslag, waardoor er in deze vijf levensdelicten 4 dodelijke slachtoffers zijn.

2. Methoden van onderzoek

In dit onderzoek wordt een evaluatie uitgevoerd. ^{5.1.2.e} (2007) beschrijft evaluatieonderzoek als onderzoek gericht op het vaststellen van het slagen of falen van een samenhangend stelsel van activiteiten en/of maatregelen (de interventie), bedoeld om de werkelijkheid te beïnvloeden in de richting van expliciet gestelde doelen. In dit onderzoek staat de coldcasekalender als interventie centraal. De politie is in 2017 een pilot gestart met de coldcasekalender. Deze kalender is ontstaan in samenwerking met politie, Openbaar Ministerie en de Dienst Justitiële Inrichtingen. De pilot is gedraaid in vijf PI's in Nederland, te weten: ^{5.1.2.i}. Na een positieve evaluatie van de pilotfase werd de kalender onder alle PI's in Nederland verspreid. De coldcasekalender moet een belangrijke rol spelen in het opsporingsproces door getuigen over te halen om informatie met de politie te delen. In 2017 en 2018 was het Q-team van Eenheid Oost-Nederland verantwoordelijk voor het uitbrengen van de kalender. In 2019 is de kalender door het coldcaseteam van de Eenheid Den Haag uitgebracht. De coldcasekalender heeft zo vanuit de praktijk steeds meer vorm gekregen. Het is van belang om het evaluatieonderzoek af te stemmen op deze praktijk gestuurde ontwikkeling van de coldcasekalender. Bij deze evaluatie baseren wij ons daarom op de wegwijzer voor onderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies van Wartna (2005). Net als bij strafrechtelijke interventies willen wij voor de coldcasekalender namelijk niet alleen weten of deze werkt, maar ook hoe en waarom deze werkt. In deze wegwijzer wordt onderscheid gemaakt in een planevaluatie (Waarom zou het moeten werken?), een procesevaluatie (Hoe werkt het?) en een productevaluatie (Werkt het?).

In dit hoofdstuk is in chronologische volgorde en per evaluatiesoort aangegeven welke onderzoekshandelingen zijn verricht. In dit onderzoek zijn meerdere onderzoeksmethoden, triangulatie, gebruikt om te komen tot een dataverzameling. Dit vergroot de validiteit van de onderzoeksuitkomsten (Baarda et al., 2013). Het onderzoek is cross-sectioneel, wat inhoudt dat respondenten op één moment in de tijd geïnterviewd zijn (Bijleveld, 2018).

2.1 Voorfase

In de voorfase van het onderzoek is ter oriëntatie een literatuurstudie uitgevoerd. Deze literatuurstudie richt zich op twee onderwerpen. Ten eerste is gericht op het verkrijgen van inzicht in cold cases en de rol van getuigen hierin. Hiervoor is gezocht in de online catalogus van de mediatheek van de Politieacademie, Google Scholar, Lexis Nexis, BJu Tijdschriften Boom Juridische uitgevers, WODC en PsycInfo. Ten tweede is de literatuurstudie gericht op het schrijven van evaluatieonderzoek. Hiervoor is gebruik gemaakt van boeken en wetenschappelijke artikelen over hoe een evaluatieonderzoek uit te voeren. Deze literatuurstudie leidde ertoe om de methodiek van een plan-, proces- en productevaluatie te gebruiken. Als leidraad wordt de literatuur van Wartna (2005) en Swanborn (2007) aangehouden. Deze wordt tegen het licht gehouden van de beleidscyclus zoals beschreven in Hoogerwerf en Herweijer (2014). De beleidscyclus gaat uit van een aantal cyclische fasen die samen de productie van beleid vormen. Deze fasen zijn beleidsvoorbereiding, beleidsbepaling, beleidsuitvoering, beleidsnaleving en –handhaving en beleidsevaluatie.

2.2 Onderzoeksvraag 1: Planevaluatie

Bij de planevaluatie draait het om de vraag waarom een interventie zou moeten werken (Wartna, 2005). Swanborn (2007) beschrijft een planevaluatie als evaluatieonderzoek naar de fase waarin de interventie wordt ontworpen, eventuele alternatieve interventies worden geprioriteerd, negatieve aspecten zoveel mogelijk worden vermeden en de kosten aanvaardbaar zijn. In termen van Hoogerwerf en Herweijer (2014) ziet de planevaluatie op de fases van beleidsvoorbereiding en beleidsbepaling uit de beleidscyclus.

De centrale onderzoeksvraag van de planevaluatie luidt: *In hoeverre is de coldcasekalender in theorie een doeltreffend middel om de algemene doelstelling te bereiken?*

Om inzicht te krijgen in deze onderzoeksvraag is een beleidsreconstructie gemaakt. De beleidsreconstructie moet inzicht geven in de doelstellingen van het beleid, de beoogde resultaten en het werkzame mechanisme dat moet leiden tot het bereiken van de doelstelling en resultaten. Deze beleidsreconstructie is gemaakt aan de hand van een analyse van bestaand materiaal en verfijnd door middel van interviews met de beleidsmakers en andere betrokkenen. Vervolgens is aan de hand van een literatuurstudie nagegaan in hoeverre de werkzame mechanismen van het beleid worden ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. De uitkomsten van de literatuurstudie zijn verder aangevuld middels interviews met diverse experts uit het werkveld.

2.2.1 Analyse bestaand materiaal

Bij het uitvoeren van de analyse van bestaand materiaal zijn alle documenten die zijn opgesteld bij de totstandkoming van de coldcasekalender geraadpleegd. Het gaat om de volgende documenten:

- Memo Nederlands Cold Case kaartspel (2015)
- Projectvoorstel Nederlands Cold Case kaartspel (2015)
- Projectplan Coldcasekalender (2016)
- Plan van Aanpak Coldcasekalender (2016)
- Implementatie en evaluatie coldcasekalender (2016)
- Evaluatie coldcasekalender – Resultaten pilotfase (2017)⁸
- Implementatieplan coldcasekalender – Advies implementatie aan de inrichtingen (2017)⁹
- Oplegnota besluitvorming (2017)

2.2.2 Interviews ten behoeve van beleidsreconstructie

Om de beleidsreconstructie te verfijnen zijn interviews afgenomen met personen die een grote rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van de coldcasekalender. Dit zijn interviews geweest met:

- Landelijk portefeuillehouder cold cases
- Landelijk Officier van Justitie cold cases
- Q-team van de Eenheid Oost-Nederland

⁸ De coldcasekalender is in januari 2017 als pilot in 5 penitentiaire inrichtingen verspreid. Deze pilot is geëvalueerd alvorens de coldcasekalender landelijk werd verspreid. Deze evaluatie bevatte een aantal aanbevelingen voor aanpassing van de kalender. De documenten die zien op de pilotfase hebben wij derhalve tot de fase van beleidsvoorbereiding en beleidsbepaling gerekend.

⁹ Zie voetnoot 8

- Afdeling Media en Publiciteit van de Eenheid Oost-Nederland

2.2.3 Literatuuronderzoek

Het literatuuronderzoek is uitgevoerd om de werkzame mechanismen van de coldcasekalender te toetsen aan beschikbare wetenschappelijke literatuur. Hiermee wordt inzicht verkregen of het concept coldcasekalender passend is bij de geformuleerde doelstellingen en beoogde resultaten. Hiervoor is gezocht in de online catalogus van de mediatheek van de Politieacademie, Google Scholar, Lexis Nexis, BJU Tijdschriften Boom Juridische uitgevers en het WODC.

2.2.4 Interviews experts

De literatuurstudie is aangevuld met informatie van experts uit het werkveld. Met hun kennis en ervaring kan dieper worden ingegaan op de doeltreffendheid van het middel coldcasekalender om de geformuleerde doelstellingen te bereiken. De volgende experts zijn geïnterviewd:

- 5.1.2.e [Redacted]
- 5.1.2.e [Redacted]
- 5.1.2.e [Redacted]

2.3 Onderzoeksvraag 2: Procesevaluatie

Bij de procesevaluatie staat de uitvoering van het oorspronkelijke plan centraal. Dit moet antwoord geven op de vraag hoe het oorspronkelijk plan in de praktijk wordt gebracht en hoe de interventie precies werkt (Wartna, 2005). Swanborn (2007) omschrijft een procesevaluatie als evaluatieonderzoek naar de wijze waarop de interventie in de praktijk wordt uitgevoerd, inclusief alle uitvoeringsproblemen en knelpunten die daaruit voortvloeien. In termen van Hoogerwerf en Herweijer (2014) ziet een procesevaluatie op de fases van beleidsuitvoering en beleidsnaleving en -handhaving uit de beleidscyclus.

De procesevaluatie is parallel aan de planevaluatie uitgevoerd. De centrale onderzoeksvraag van de procesevaluatie luidt: *In hoeverre wordt het concept 'coldcasekalender' consistent en volgens plan uitgevoerd?*

Om inzicht te krijgen in deze onderzoeksvraag is bestaand materiaal geanalyseerd en zijn interviews afgenomen met de betrokkenen bij de uitvoering van de coldcasekalender.

2.3.1 Analyse bestaand materiaal

Bij de analyse van bestaand materiaal is specifiek gekeken naar de voorgeschreven richtlijnen met betrekking tot de uitvoering van de coldcasekalender. Hiervoor zijn de eerdergenoemde documenten onder 2.2.1 gebruikt. Deze zijn aangevuld met de volgende documenten:

- Coldcasekalender: Overdracht (2018)
- Eindevaluatie coldcasekalender (2018)

Daarnaast zijn de uitgebrachte coldcasekalenders van 2017, 2018 en 2019 geanalyseerd. Alle zaken op de coldcasekalender zijn in een excel bestand¹⁰ opgenomen, waarin de kenmerken van de zaken zijn verwerkt. Deze kenmerken zijn identiteit, afkomst, geslacht, leeftijd, soort delict, pleegdatum, pleeg- cq. vindplaats en hoogte beloning. Tevens is op procesniveau gekeken naar de verdeling van het aantal en soort zaken per kalenderjaar over de verschillende coldcaseteams.

2.3.2 Interviews

Om inzicht te krijgen in de ervaringen met de praktische uitvoering van de coldcasekalender zijn interviews met de betrokkenen afgenomen. Deze interviews zijn gehouden met:

- De 10 coördinatoren van de coldcaseteams van de regionale eenheden
- Landelijk portefeuillehouder cold cases
- Landelijke Officier van Justitie cold cases
- Q-team van de Eenheid Oost-Nederland
- Afdeling Media en Publiciteit van de Eenheid Oost-Nederland

Naast het afnemen van de individuele interviews zijn ook twee groepsinterviews gehouden. Deze groepsinterviews werden gehouden met de veiligheidscoördinatoren van de PI's in Nederland. Op deze manier werd inzicht verkregen in de ervaringen binnen het gevangeniswezen met de coldcasekalender.

2.3.3 Observatie

Om te bekijken hoe met de kalender in de PI wordt omgegaan is een eenmalige observatie uitgevoerd in de PI in 5.1.2.1. Dit geeft de onderzoekers inzicht in hoe de coldcasekalender opgaat in de dagelijkse bezigheden in een PI. En of deze volgens plan aanwezig en beschikbaar is voor de gedetineerden.

2.4 Onderzoeksvragen 3 en 4: Productevaluatie

Met een productevaluatie worden de behaalde resultaten van de interventie gemeten (Wartna, 2005). Swanborn (2007) beschrijft een productevaluatie als evaluatieonderzoek waarin wordt bepaald of en in welke mate de interventie heeft geleid tot het bereiken van de geformuleerde doelen. In termen van Hoogerwerf en Herweijer (2014) ziet de productevaluatie op de fase van beleidsevaluatie uit de beleidscyclus. Hoogerwerf en Herweijer geven aan dat daarbij ook oog kan zijn voor andere dan de beoogde resultaten.

De productevaluatie is parallel aan de plan- en procesevaluatie uitgevoerd. De centrale onderzoeksvragen voor de productevaluatie zijn:

- *Wordt de vooraf geformuleerde hoofddoelstelling behaald?*
- *Welke aspecten van de coldcasekalender worden gewaardeerd door de direct betrokken partijen?*

¹⁰ Dit excelbestand is vanwege zijn omvang niet in dit document opgenomen, maar is bij de auteurs opvraagbaar.

Om inzicht te krijgen in deze onderzoeksvraag is bestaand materiaal geanalyseerd en zijn interviews afgenomen met de betrokken partijen.

2.4.1 Analyse bestaand materiaal

Bij de analyse van bestaand materiaal zijn documenten gebruikt waaruit de resultaten van de coldcasekalender blijken. Hierbij is specifiek gekeken naar het totaal aantal tips in kalenderzaken, de bruikbaarheid daarvan en het aantal heropende zaken naar aanleiding van deze tips. Het gaat om de volgende documenten:

- Eindevaluatie coldcasekalender (2018)
- Infographic politie (2017)
- Infographic politie (2018)

Aangezien deze documenten geen volledig inzicht in de resultaten van de kalender zullen geven zijn alle coördinatoren van de coldcaseteams gevraagd om aanvullende gegevens over aantallen tips, de bruikbaarheid daarvan en de daaruit volgende opsporingshandelingen te verstrekken. Dit is vervolgens verwerkt in excel-document.

2.4.2 Interviews

Om meer inzicht in de resultaten van de coldcasekalender te krijgen, zijn individuele interviews afgenomen met de personen die betrokken zijn bij de uitvoering van de coldcasekalender. Dit betreffen de volgende personen:

- De 10 coördinatoren van de coldcaseteams van de regionale eenheden
- Landelijk portefeuillehouder cold cases
- Landelijke Officier van Justitie cold cases
- Q-team van Eenheid Oost-Nederland
- Afdeling Media en Publiciteit van de Eenheid Oost-Nederland

Naast het afnemen van de individuele interviews zijn ook twee groepsinterviews gehouden. Deze groepsinterviews werden gehouden met de veiligheidscoördinatoren van de PI's in Nederland.

Om inzicht te krijgen in de door direct betrokkenen gewaardeerde aspecten van de coldcasekalender zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van nabestaanden van geweldsdelicten. Dit betreffen de volgende personen:

- 5.1.2.e van de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers
- Een bestuurslid van de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers, 5.1.2.e
- 2 5.1.2.e van Slachtofferhulp Nederland
- 5.1.2.e

Voorafgaand aan het interview met de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers (FNG) is een korte vragenlijst opgesteld. Deze vragenlijst is via de FNG onder haar eigen leden verspreid alsmede onder de

nabestaanden van de cold case kalenderzaken die zich in een facebookgroep verenigd hebben. De antwoorden op deze vragen hebben als input gediend voor de FNG tijdens het interview. De vragenlijst is als bijlage in dit document opgenomen.

2.5 Toelichting interviews

Voor dit onderzoek zijn veel respondenten geïnterviewd¹¹. Meerdere van deze respondenten zijn door de jaren heen nauw betrokken zijn geweest bij de coldcasekalender. Deze respondenten kunnen daarom waardevolle informatie verschaffen voor zowel de plan-, de proces- en de productevaluatie. Wanneer respondenten voor meer dan één evaluatie worden geïnterviewd, dan is dat in een alomvattend interview gedaan. Hierdoor hoefden respondenten slechts eenmaal benaderd te worden. Dit geldt ook voor de afgenomen groepsinterviews bij DJI.

De groepsinterviews met de veiligheidscoördinatoren van DJI zijn afgenomen tijdens de twee landelijke veiligheidsoverleggen van DJI. Bij ieder overleg waren tien veiligheidscoördinatoren van DJI aanwezig. Door op deze momenten het groepsinterview af te nemen hoefden geen individuele afspraken ingepland te worden. Dat zou niet haalbaar zou zijn in de korte tijdsperiode van dit onderzoek. Swanborn (2007) geeft in zijn boek aan dat een groepsinterview kan leiden tot onderlinge vragen en antwoorden die de onderzoeker zelf niet bedacht zou kunnen hebben, waardoor extra informatie boven tafel komt. Aangezien beide onderzoekers niet bekend zijn in de processen van DJI binnen de PI kan het houden van een groepsinterview tot nieuwe inzichten leiden. Gedetailleerde informatie komt volgens Swanborn (2007) boven tafel omdat mensen op elkaar reageren. Dit is precies wat de onderzoekers willen bereiken met het houden van de twee groepsinterviews binnen DJI.

Tijdens alle interviews is een semigestructureerde vragenlijst gebruikt. Hierbij liggen de onderwerpen en de belangrijkste vragen vast, maar kan ook doorgevraagd worden tijdens het interview (Baarda et al., 2013). De vragenlijsten zijn als bijlagen opgenomen in dit document. Alle respondenten zijn vooraf geïnformeerd over de opzet en het doel van dit onderzoek, maar hebben de vragen pas tijdens het interview voorgelegd gekregen. Beantwoording van de vragen moest daardoor vooral plaatsvinden op parate kennis. Wanneer een antwoord op een vraag niet direct gegeven kon worden kregen de respondenten de mogelijkheid om de ontbrekende informatie op een later moment door te geven.

Alle interviews, met uitzondering van de interviews met de experts, zijn ten behoeve van de betrouwbaarheid auditief vastgelegd. Er is voor gekozen om de interviews met de experts niet auditief vast te leggen om een zo vrij mogelijke sfeer te creëren, waarbij de gedachten volledig de vrije loop mogen worden gelaten. Het besef dat alles woordelijk wordt vastgelegd kan dan beperkend werken. De data uit de interviews is verzameld en geanalyseerd met als doel om daar de relevante passages uit te lichten.

In tabel 3 is een overzicht gegeven van het totale aantal respondenten.

¹¹ Het coldcaseteam van de landelijke eenheid levert geen zaken aan voor de coldcasekalender en is om die reden niet geïnterviewd.

Respondent	Aantal
Coördinatoren coldcaseteams	10
Experts	3
Slachtofferhulp	2
Federatie Nabestaanden Geweldsslachtoffers	2
Officier van Justitie	1
Q-team Eenheid Oost-Nederland	1
Media en publiciteit	1
Opsporingscommunicatie	1
Landelijk portefeuillehouder cold cases	1
DJI (groepsinterviews)	20
Totaal	42 respondenten

Tabel 3: aantal respondenten

2.6 Toelichting observatie

Om te onderzoeken hoe de kalender gebruikt wordt in de PI's is éénmaal door de onderzoekers een observatie uitgevoerd. Deze observatie heeft plaatsgevonden in de PI in 5.1.2.1 Tijdens deze observatie hebben de onderzoekers gelet op de aanwezigheid van de kalenders in de cellen en is gekeken naar de mogelijkheden van tippen. Tevens is bekeken welke alternatieven er voor een fysieke kalender in de PI kunnen zijn. Er zijn geen gesprekken met gedetineerden geweest tijdens deze observatie en hun gedrag is ook geen onderdeel geweest van deze observatie.

De observatie die door de onderzoekers wordt uitgevoerd is een vrije vorm van observatie, een ongestructureerde vorm (Bijleveld, 2018). Hierbij wordt niet gewerkt met lijsten waarop de observatie wordt vastgelegd volgens een gestructureerde methode.

2.7 Betrouwbaarheid en validiteit

Validiteit en betrouwbaarheid zijn twee kernbegrippen voor de kwaliteit van een onderzoek. Betrouwbaarheid gaat in het kort om de vraag of er nauwkeurig is gemeten in het onderzoek. Het moet toevallige afwijkingen in de verzamelde data voorkomen. Om het onderzoek betrouwbaar uit te voeren is gewerkt met een vooraf vastgestelde semigestructureerde vragenlijst. Deze vragenlijst is op dezelfde manier doorlopen bij iedere respondent. Ook waren de omstandigheden van het interview bij iedere respondent hetzelfde. Namelijk op de werklocatie van de respondent zelf. Dit zijn volgens Baarda et al. (2013) belangrijke voorwaarden van de betrouwbaarheid van een onderzoek. Validiteit gaat over of er in het onderzoek is gemeten wat je wilde meten (Bijleveld, 2018). Hier draait het om het voorkomen van systematische afwijkingen in de verzamelde data. Om de validiteit van dit onderzoek te vergroten zijn meerdere dataverzamelmethode gebruikt, de zogenaamde triangulatie. Voor het verzamelen van de data zijn verschillende stappen doorlopen. Als eerste is een operationalisatie van de begrippen gemaakt zoals beschreven in hoofdstuk 1.6. Om de constructen meetbaar te maken is een operationalisatieschema opgesteld. Op deze manier wordt gekomen tot items die de basis vormen voor de vraagstelling in de semigestructureerde vragenlijst. Kort gezegd wordt hierbij van een theoretisch begrip tot een waarnemingsniveau gekomen.

2.8 Verantwoording van de samenwerking

Dit onderzoek betreft een evaluatie van de coldcasekalender. Deze kalender is een landelijk opsporingscommunicatiemiddel die vanaf 2017 jaarlijks wordt verspreid. Bij de coldcasekalender zijn veel partijen betrokken, waarvan de tien coldcaseteams van de Nationale Politie, de Dienst Justitiele Inrichtingen en het Openbaar Ministerie de belangrijkste partijen zijn. Dit brengt met zich mee dat het evalueren van de coldcasekalender omvangrijk en complex is. Om die reden is het onderzoek gezamenlijk uitgevoerd. Voor de beantwoording van de hoofd- en deelvragen zijn niet alleen alle tien de coldcaseteams in het land betrokken bij het onderzoek, maar ook de externe partners zoals DJI, het OM en meerdere experts op het gebied van coldcaseonderzoek. Dit heeft geleid tot 42 respondenten. Het interviewen van de respondenten en het verwerken van de interviews is een tijdrovende bezigheid. Om vervolgens uitspraken te kunnen doen over de werkzaamheid van de coldcasekalender zijn alle ontvangen tips vanaf de eerste versie van de kalender opgevraagd. Om deze honderden tips in de 155 unieke kalenderzaken op de juiste manier te verwerken zodat hier conclusies aan verbonden kunnen worden is een langdurig en nauwkeurig proces. Het beschrijven van alle resultaten levert vervolgens een omvangrijk en uitgebreid document op. Om aan alle wensen van de opdrachtgever te kunnen voldoen is dit onderzoek om deze redenen door twee personen uitgevoerd.

3. Resultaten deelvraag 1: Planevaluatie

3.1 Inleiding

De planevaluatie moet antwoord geven op de vraag in hoeverre van de coldcasekalender in theorie verwacht mag worden dat deze de beoogde doelen kan behalen. Hier liggen een aantal veronderstellingen aan ten grondslag. Dat kunnen normatieve veronderstellingen zijn vanuit opvattingen over waarden en normen. Normatieve veronderstellingen kunnen leiden tot een voorkeur voor een bepaald doel of een bepaald middel. Veronderstellingen kunnen ook feitelijk van aard zijn. Het gaat dan om causale en finale veronderstellingen. Een causale veronderstelling geeft de verhouding tussen oorzaak en gevolg weer. Een finale veronderstelling zegt iets over de werking van een bepaald middel. Feitelijke veronderstellingen moeten het beleid onderbouwen. Het geheel van veronderstellingen vormt de beleidstheorie (Hoogerwerf & Herweijer, 2014). Voor de planevaluatie is het belangrijk om de beleidstheorie te achterhalen. Daarvoor wordt in de paragraaf 3.2 eerst een beleidsreconstructie gemaakt. Uit de beleidsreconstructie volgen de belangrijkste veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de coldcasekalender. Deze veronderstellingen worden in paragraaf 3.3 getoetst aan feiten, cijfers en bestaande theorieën uit de literatuur, aangevuld met de verzamelde data uit de interviews. In paragraaf 3.5 wordt ten slotte de conclusie van de planevaluatie beschreven.

3.2 Beleidsreconstructie

Inrichting Nationale Politie

Tot 1 januari 2013 bestond de Nederlandse politie uit 25 zelfstandig opererende politieregio's. Binnen deze regio's was het niet heel gebruikelijk dat er een specifieke voorziening voor cold cases aanwezig was. Pas in 1999 werd het eerste coldcaseteam in de regio Groningen ingericht, niet veel later gevolgd door de regio's Amsterdam-Amstelland en Utrecht. Maar lang niet elke politieregio beschikte over zo'n coldcaseteam. Vanuit de samenleving, politie en justitie neemt sinds het begin van de 21ste eeuw de behoefte toe om niet-opgeloste zaken te heropenen. Met de vorming van de Nationale Politie op 1 januari 2013 zijn de 25 politieregio's opgegaan in één korps Nationale Politie, bestaande uit 10 regionale eenheden en een landelijke eenheid. In het inrichtingsplan Nationale Politie kreeg elke eenheid een eigen cold case-voorziening (Nationale Politie, 2013). Voor de oude politieregio's waar al een coldcaseteam actief was, was de overstap niet heel groot. Voor de eenheden waar nog geen coldcaseteam actief was lag dat anders. Zo kon het in een enkele eenheid nog jaren duren voordat er daadwerkelijk een coldcaseteam was ingericht.

De aanpak van coldcaseonderzoek

Cold cases zijn per definitie moeilijk op te lossen zaken. De zaak is immers niet zonder reden jarenlang onopgelost gebleven. In de literatuur worden twee succesvolle opsporingsmethoden genoemd die kunnen bijdragen in het oplossen van cold cases: Het horen van nieuwe getuigen en hernieuwd DNA-onderzoek. Nieuwe getuigen leiden het vaakst tot een doorbraak in een cold case (Davis et al., 2014; Turner & Kosa, 2003). Uit de interviews met de coldcaseteams blijkt dat deze twee methoden vaak worden toegepast. Daarnaast geven de coldcaseteams aan dat regelmatig de media wordt ingeschakeld om hernieuwde aandacht voor een cold case te vragen. Deze hernieuwde aandacht kan nieuwe getuigen opleveren, maar ook oude getuigen die aanvankelijk niet wilden verklaren kunnen opnieuw naar voren stappen. Het vermoeden bestaat dat in Nederland honderden getuigen moeten rondlopen die iets afweten van een

onopgelost misdrijf. Dat kunnen ook getuigen zijn in zaken die op de plank staan en waar geen actief onderzoek naar wordt gedaan. Uit internationale politie-ervaringen blijkt dat binnen PI's veel kennis aanwezig is over misdrijven. Een deel van de getuigen zou dus in een PI kunnen verblijven. Dit wordt mede gevoed door op dat moment lopend onderzoek van ^{5.1.2.e} (2015) en Annegarn (2015) naar andere getuigen in coldcaseonderzoek. De kunst is om al deze getuigen te bereiken en over te halen om te gaan praten. Ieder coldcaseteam had inmiddels zo zijn eigen manier ontwikkeld om hier mee om te gaan. Het kunnen bereiken van nieuwe getuigen werd daardoor niet als het grootste probleem van coldcaseonderzoek ervaren, maar ieder creatief idee om meer getuigen te bereiken moet wel worden uitgetoetst. Als er echt prangende problemen werden ervaren in coldcaseonderzoek dan lagen die vooral op het gebied van capaciteit. Vooral bij de kleinere coldcaseteams kan bijvoorbeeld een TGO¹² een flinke aanslag op de inzet van coldcaserechercheurs plegen.

Amerikaanse 'cold case playing cards'

^{5.1.2.e} destijds student aan de politieacademie, maakte voor zijn politieopleiding een studiereis naar de Verenigde Staten van Amerika. Tijdens deze studiereis kwam hij in aanraking met de 'cold case playing cards' die in de Amerikaanse gevangenissen werden uitgedeeld. Dit kaartspel was in 2006 in Florida bedacht en inmiddels in meerdere Amerikaanse staten toegepast. Met het kaartspel lukte het in korte tijd om in meerdere zaken nieuwe getuigen op te sporen. En met de verklaringen van deze getuigen werden ook daadwerkelijk zaken opgelost. ^{5.1.2.e} zag hier een mooie kans voor de Nederlandse coldcaseteams.

Het stromenmodel van Kingdon

John W. Kingdon is een Amerikaans politicoloog die zich vooral bezighoudt met vraagstukken rondom politieke agendavorming. Tijdens het proces van agendavorming wordt bepaald welke onderwerpen de aandacht van de overheid nodig hebben. Aangezien niet ieder onderwerp even belangrijk is, worden er keuzes gemaakt. Kingdon beschreef een model aan de hand waarvan de agendavorming plaatsvindt: het stromenmodel. In dit model worden drie onafhankelijke ontwikkelingen (stromen) onderscheiden, namelijk (1) aandacht voor het probleem, (2) de (politieke) wil om het probleem aan te pakken en (3) de beschikbaarheid van oplossingen. Wanneer deze drie stromen tegelijkertijd samenkomen, dan ontstaat een beleidsvenster waarin nieuw beleid tot stand kan komen (Kingdon, 2009). Dit is precies wat er gebeurt als het gaat om coldcaseonderzoek. De aandacht voor cold cases neemt al jaren toe en de roep om heropening van oude ernstige delicten is in de afgelopen jaren vanuit de samenleving, politie en justitie steeds sterker geworden. Uit onderzoek blijkt dat mogelijk honderden getuigen van onopgeloste zaken rondlopen, waarvan een deel in de gevangenissen zit, maar in de praktijk blijkt dat het niet goed lukt om al deze getuigen te bereiken. En vanuit Amerika komt de pasklare oplossing in de vorm van een cold case kaartspel. De tijd is absoluut rijp om het cold case kaartspel naar Nederland te halen.

¹² TGO: Team Grootchalige Opsporing. Een TGO is een door politie en Openbaar Ministerie ingerichte tijdelijke structuur. Een TGO wordt opgericht bij de aanpak van acute en complexe rechercheonderzoeken die door de maatschappelijke impact de inzet van een deskundig en omvangrijk team vereisen (Thesaurus Politieacademie, 2019). Vaak wordt een beroep gedaan op coldcaserechercheurs om plaats te nemen in een TGO.

Project cold case kaartspel

Het coldcaseteam Oost-Nederland, waar ^{5.1.2.e} inmiddels werkzaam is, begint met de ontwikkeling van een kaartspel voor Nederlandse cold cases ter verspreiding in Nederlandse PI's. Op 27 maart 2015 gaat een memo naar het College van procureurs-generaal waarin het cold case kaartspel uiteen wordt gezet (^{5.1.2.e} 2015). In deze memo worden een aantal doelstellingen aan het kaartspel meegegeven.

De hoofddoelstelling luidt:

Nieuwe informatie vergaren over cold cases en daarmee het vergroten van de kans op opheldering van het aantal cold cases.

Het profileren van de Nederlandse cold case-aanpak wordt als subdoelstelling genoemd. Door meer media-aandacht kan coldcaseonderzoek steviger verankerd worden in de Nederlandse opsporing. Het kaartspel kan daarbij de boodschap uitdragen dat de politie er alles aan doet om ernstige misdrijven op te lossen. Dit geeft de politie een innovatieve, actieve, slagvaardige en verbindende uitstraling. Het cold case kaartspel moet aan een aantal voorwaarden voldoen. De cold case moet een moord/doodslag of verontrustende vermissing zijn, de foto van het slachtoffer moet al eerder in de media zijn gebracht, de nabestaanden gaan akkoord met plaatsing van de zaak in het kaartspel en er moet bij voorkeur een beloning actief zijn in de zaak. In de memo wordt de verwachting uitgesproken dat het kaartspel vanwege zijn spelvorm snel geaccepteerd zal worden in de PI's. Er wordt voorzien in 15.000 kaartspellen waarmee een bedrag van € 12.500 is gemoeid, voornamelijk door DJI in eigen beheer vervaardigd.

Het coldcaseteam Oost-Nederland werkt de memo aan het College van procureurs-generaal verder uit in het Projectvoorstel Cold Case Kaartspel. Het voorstel wordt op 23 juni 2015 opgeleverd en betreft een pilot voor de periode van één jaar (^{5.1.2.e} & ^{5.1.2.e} 2015). Het belang van het project wordt gerelateerd aan gevoelens van onvrede en onrechtvaardigheid, aan de veiligheidsbeleving van burgers en aan het vertrouwen in de politie. Als ernstige misdrijven niet worden opgelost dan worden al deze aspecten negatief beïnvloed. In het projectvoorstel wordt vervolgens dieper ingegaan op de motivering voor het kaartspel. Aan het kaartspel liggen meerdere argumenten ten grondslag. Ten eerste het gegeven dat in 60 procent van de doorbraken in cold cases nieuwe getuigen een rol speelden (Davies et al., 2014). Om die nieuwe getuigen te kunnen bereiken is het cold case kaartspel als nieuwe innovatieve methode gewenst. Ten tweede dat internationale politie-ervaring leert dat er veel kennis aanwezig is onder gedetineerden over misdrijven en dat gedetineerden in de afgelopen jaren ook steeds meer bereid zijn om informatie door te spelen aan de politie. Financiële beloningen en strafvermindering spelen daarin een rol. Ten derde dat een kaartspel een spelelement heeft en herhaaldelijk wordt gebruikt. Het spelelement maakt dat het kaartspel niet zo snel terzijde wordt geschoven. Het herhaaldelijk gebruik vergroot de kans dat gedetineerden onderling over een zaak gaan praten. Tot slot zit een gedetineerde gemiddeld 16,5 uur op de cel. Een kaartspel is een welkome aanvulling op de vrijetijdsmiddelen die goed bestudeerd zal worden. De hoofd- en subdoelstelling blijven hetzelfde als in de eerdere memo, maar er is in het projectvoorstel wel een tweede subdoelstelling toegevoegd. Het cold case kaartspel moet nu ook leiden tot versterking van de samenwerking tussen Slachtofferhulp Nederland, Politie, Openbaar Ministerie en de Dienst Justitiële Inrichtingen. Tevens worden het maatschappelijk belang van het oplossen van cold cases en het helpen van nabestaanden als prioriteiten genoemd. De voorwaarden waaraan een cold case moet voldoen

om in het kaartspel te worden opgenomen wordt ook iets aangepast. Zo hoeft de cold case niet per sé een moord/doodslag te zijn en is de financiële beloning niet meer optioneel. Daarnaast moet de zaak volledig gedigitaliseerd en doorzoekbaar zijn en moet deze forensisch (nagenoeg) uitgerechercheerd zijn. Er wordt voorzien in 15.000 stuks kaartspellen, gebaseerd op het aantal van 12.000 - 14.000 gedetineerden dat in de PI's verblijft.

College van procureurs-generaal

Het College van procureurs-generaal, de landelijke leiding van het Openbaar Ministerie, bepaalt het landelijke opsporingsbeleid. Het cold case kaartspel is een opsporingsmiddel en het College moet derhalve de finale goedkeuring aan het kaartspel geven. Alhoewel alle lichten op groen lijken te staan voor de introductie van een Nederlands cold case kaartspel, blijft het stil vanuit het Openbaar Ministerie. Het coldcaseteam Oost-Nederland werkt ondertussen druk verder aan het kaartspel. Als in augustus 2015 het kaartspel nagenoeg klaar ligt om naar de drukker te gaan, laat het College van zich horen. Het cold case kaartspel wordt afgekeurd. In een e-mail aan het coldcaseteam wordt uitgelegd waarom. ^{5.2.1}

^{5.2.1} Dat het College het kaartspel afkeurt wil echter niet zeggen dat zij het idee van een gebruiksvoorwerp dat in de PI's wordt verspreid om getuigen te bereiken afkeurt.

Lopend onderzoek naar cold cases

In oktober 2015 publiceren ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} de resultaten van hun onderzoek onder opgeloste cold cases (^{5.1.2.e} 2015; ^{5.1.2.e} 2015). ^{5.1.2.e} concludeert dat daders in cold cases vaak een onbekende zijn van het slachtoffer. ^{5.1.2.e} concludeert dat getuigen in cold cases in 95 procent van de gevallen een relatie hebben met de dader en in 44 procent van de opgeloste Nederlandse cold cases voor de doorbraak in het onderzoek zorgde. In de opgeloste zaken bleken gemiddeld 2,2 getuigen te zijn die op de hoogte waren van het gepleegde delict. Deze cijfers worden omgerekend naar een getal van 800 personen in Nederland die informatie over een onopgelost misdrijf moeten hebben. Deze onderzoeken zijn voor het projectteam van het cold case kaartspel een bevestiging dat het kaartspel een noodzakelijk middel is om nieuwe getuigen in cold cases op te sporen.

Oprichting Q-team Oost-Nederland

^{5.1.2.e} is inmiddels werkzaam voor het Q-team Oost-Nederland. In januari 2016 wordt hem door de portefeuillehouder cold cases gevraagd om nog eens naar het idee van het cold case kaartspel te kijken, maar dan met de blik van het Q-team. De opdracht aan het Q-team wordt om een ander gebruiksvoorwerp dan een kaartspel te ontwikkelen. Het toeval wil dat een kaartspel net zo veel kaarten heeft als dat een jaar weken heeft. Het project cold case kaartspel wordt één op één overgezet in het project coldcasekalender.

Project coldcasekalender

Op 7 september 2016 wordt het Projectplan Coldcasekalender opgeleverd ^{5.1.2.e} (2016). De motivatie voor de coldcasekalender is grotendeels gelijk aan de motivatie voor het cold case kaartspel. De ervaringen met de reeds bestaande bajas kalender van Ark Mission wordt aangehaald als motivatie waarom een kalender goed kan werken als opsporingscommunicatiemiddel. Daarbij wordt aangenomen dat de

kenmerken die een kaartspel in Amerika zo succesvol maken ook van toepassing zijn op een kalender. Er lijkt geen nader onderzoek te zijn gedaan of dat ook daadwerkelijk zo is. De oplage van de kalender is gelijk aan de oorspronkelijke oplage van het kaartspel, namelijk 15.000 exemplaren.

De hoofddoelstelling van de coldcasekalender luidt:

Het ontwikkelen van een coldcasekalender, welke gedurende de periode van 1 jaar wordt verspreid onder de gedetineerden van alle penitentiaire inrichtingen, om zodoende nieuwe informatie met betrekking tot cold cases te vergaren en de kans op opheldering van deze zaken te vergroten.

Naast de hoofddoelstelling worden er een viertal subdoelstellingen genoemd:

- *Het onderzoeken van alle (100%) nieuwe informatie welke onder gedetineerden door middel van de kalender is vergaard.*
- *Het verkrijgen van nieuwe informatie van gedetineerden welke in minimaal één geselecteerde cold case leidt tot een concrete verdachte conform artikel 27, Sv.*
- *Het versterken van de samenwerking tussen de betreffende ketenpartners (Slachtofferhulp Nederland, Politie, Openbaar Ministerie, Dienst Justitiële Inrichtingen).*
- *Het profileren van de Nederlandse aanpak van cold cases.*

Het projectplan wordt verder uitgewerkt in een plan van aanpak d.d. 10 oktober 2016 (5.1.2.e 2016). Hierin wordt met name ingegaan op het verdelen van rollen en verantwoordelijkheden bij de uitrol van de coldcasekalender. Dit document levert voor de beleidstheorie geen nieuwe informatie op. Wel interessant is het bijgevoegde communicatieplan. De coldcasekalender wordt ingezet als opsporingscommunicatiemiddel om de oplossingskans van cold cases te verhogen, waarbij tevens de positieve invloed op het imago van politie naar voren wordt gebracht. In een Q&A lijst wordt al rekening gehouden met eventuele negatieve reacties en hoe deze gepareerd kunnen worden.

Op 22 december 2016, vlak voor het uitbrengen van de eerste coldcasekalender wordt het document 'Implementatie en evaluatie coldcasekalender' opgeleverd (5.1.2.e 2016). Hierin zit één zeer opvallende wijziging ten opzichte van het eerdere plan. De coldcasekalender zou als een pilot van een jaar gaan draaien, maar binnen deze pilot komt nog een extra pilot. Bij DJI heeft inmiddels een wisseling in de directie plaatsgevonden. De nieuwe directie voorziet dat de kalender wel eens tot onrust in de PI's kan leiden en wil niet direct alle PI's betrekken bij de introductie van de coldcasekalender. Zij wil eerst in een beperkt aantal inrichtingen ervaringen met de kalender opdoen. Dit leidt er toe dat de kalender in januari 2017 in vijf inrichtingen wordt uitgedeeld (5.1.2.i en dat de ervaringen in januari 2017 en februari 2017 worden geëvalueerd alvorens over te gaan tot landelijke uitrol van de coldcasekalender.

Evaluatie en landelijke uitrol coldcasekalender

De evaluaties van januari 2017 en februari 2017 leiden tot een positief advies voor een landelijke uitrol van de casekalender, waarbij een aantal aanbevelingen voor verbetering van de kalender worden gedaan (5.1.2.e 2017; 5.1.2.e 2017). Een deel van de aanbevelingen is cosmetisch van aard waarmee de kalender een hogere praktische waarde krijgt voor gedetineerden. Daarnaast wordt ook een aantal inhoudelijke aanbevelingen gedaan die er toe moeten leiden dat de kalender meer informatie oplevert. Zo wordt onder

andere aanbevolen om de kalender in meerdere talen uit te brengen, omdat niet elke gedetineerde de Nederlandse taal machtig is. Ook wordt een aantal voorstellen gedaan om het anoniem melden vanuit de PI's te vergemakkelijken en wordt geadviseerd om de kalender regiogebonden uit te brengen. Dat laatste, het regiogebonden maken van de kalender waarbij op iedere regiokalender eigen lokale cold cases worden geplaatst, wordt overigens niet in de praktijk gebracht. Juist het feit dat dader en slachtoffer vaak geen connectie hebben in cold cases en gedetineerden door het hele land geplaatst kunnen worden, kan een lokaal gebonden kalender juist beperkend werken. Vanaf de zomer van 2017 ligt de coldcasekalender in iedere PI.

3.3. Veronderstellingen van de coldcasekalender

Met de beleidsreconstructie zijn de belangrijkste veronderstellingen bij de introductie van de coldcasekalender duidelijk geworden. De volgende vraag in de planevaluatie is dan of deze veronderstellingen juist blijken te zijn. In deze paragraaf worden deze veronderstellingen besproken en getoetst op juistheid.

Veronderstelling 1: Het cold case kaartspel werkt in Amerika, dus ook in Nederland

Het oorspronkelijke idee om gevangenen te benaderen als getuigen in cold cases komt uit Amerika. Het cold case kaartspel is in Amerika een succes. Het leverde meerdere cruciale getuigenissen op en droeg daarmee bij aan het oplossen van meerdere cold cases. Maar is het gegeven dat deze methode in Amerika werkt een garantie dat het ook in Nederland zal werken? In de oorspronkelijke plannen van de coldcasekalender is daar geen onderzoek naar gedaan. Het cold case kaartspel moet informatie over cold cases vanuit de gevangnissen ontsluiten. Om de werkzaamheid van een cold case kaartspel in Nederland te onderzoeken zal eerst een vergelijking gemaakt moeten worden tussen het detentieklimaat in Nederland en Amerika. De vraag die beantwoordt moet worden is of de situatie in de Amerikaanse gevangnissen vergelijkbaar is met de Nederlandse situatie. Om dit te beantwoorden zijn de detentiecijfers van het DJI vergeleken met de detentiecijfers van het Amerikaanse *Bureau of Justice Statistics*. Uit deze vergelijking blijkt dat de kenmerken 'leeftijd' en 'geslacht' niet ver uiteenlopen tussen beide landen. In Amerika is 30 procent van de gedetineerden 45 jaar of ouder en in Nederland is dat 25 procent. Van de gedetineerden is in Nederland 7 procent vrouw tegenover 9,8 procent in Amerika (Bronson & Carson, 2019; DJI, 2019; World Prison Brief, 2019). De kenmerken 'gevangenispopulatie' en 'detentieduur' wijken wel sterk af tussen beide landen. De populatie gevangen per 100.000 inwoners bedraagt in Nederland 61, terwijl dit in Amerika 655 is (World Prison Brief, 2019). Dit komt neer op een totaal van 10.464 gedetineerden in Nederland en 2.121.600 in Amerika. Het aantal dagen dat een gevangene in detentie zit, de detentieduur, speelt vervolgens ook een rol. De detentieduur bepaalt hoe lang gedetineerden geconfronteerd worden met het kaartspel. De gemiddelde tijd die gevangenen in Amerika vastzitten is 2,6 jaar (Kaeble, 2018). In Nederland ligt dit op gemiddeld 110 dagen (DJI, 2019). Uit het onderzoek van Kaeble (2018) naar de detentieduur in Amerika worden percentages genoemd die hier nog een beter beeld van geven wanneer deze vergeleken worden met de percentages in Nederland. In Amerika zit 81 procent van de gedetineerden langer dan zes maanden vast en zelfs 23 procent langer dan drie jaar. In Nederland zit slechts 27 procent langer dan drie maanden vast.

Naast het detentieklimaat is het ook interessant een vergelijking te maken tussen het aantal cold cases in Amerika en Nederland en het moment waarop een zaak een cold case wordt. In Nederland wordt het aantal cold cases op circa 1770 geschat. In Amerika ligt die schatting op circa 250.000 cold cases en neemt jaarlijks met enkele duizenden cold cases toe (Office of Justice Programs, 2019). Een cold case in Nederland is minimaal drie jaar oud en door het initiële onderzoeksteam volledig uitgelopen. In Amerika gaat het om zaken die minimaal één jaar oud zijn en waar het oorspronkelijke onderzoeksteam door werkvoorraden, tijdsdruk of gebrek aan aanknopingspunten geen tijd meer in steekt (Regini, 1997).

Een vergelijking tussen Amerika en Nederland maakt duidelijk dat beide landen niet met elkaar te vergelijken zijn als het gaat om detentieklimaat en coldcaseonderzoek. Het aantal cold cases in Amerika is vele malen hoger dan in Nederland. In Amerika komen er jaarlijks meer cold cases bij dan dat Nederland totaal aan cold cases heeft. Als we aannemen dat in iedere cold case één getuige is, heeft Nederland op elke 9660 inwoners één getuige. In Amerika is dat één getuige op elke 1316 inwoners¹³. Aangezien het aantal gedetineerden in Amerika ook nog eens ruim een factor tien keer zo hoog is als in Nederland, is de kans dat in Amerika een getuige van een cold case in de gevangenis rondloopt bijna tachtig keer hoger dan de kans dat dat in Nederland het geval is. Omdat een Amerikaanse cold case vaak veel minder diepgaand is uitgelopen dan een Nederlandse cold case, zal een Amerikaanse getuige in een cold case ook veel eerder waardevolle informatie voor het onderzoeksteam kunnen aandragen. Als ook nog rekening wordt gehouden met het feit dat een Amerikaanse gedetineerde gemiddeld ruim 8,5 keer langer in detentie zit dan een Nederlandse gedetineerde dan is wel duidelijk dat de kans op een gouden tip in een cold case veel sneller in de Amerikaanse gevangenis zal worden gevonden dan in de Nederlandse gevangenis. Het feit dat het cold case kaartspel in Amerika veel zaken oplost is dus absoluut geen garantie dat dit in Nederland ook het geval zal zijn.

Oordeel veronderstelling: Onjuist

Veronderstelling 2: Een spelelement is ongepast als opsporingsmiddel

Het oorspronkelijke idee van een cold case kaartspel is door het College van procureurs-generaal afgekeurd vanwege het spelelement dat in een kaartspel zit. ^{5.2.1}

Het bericht waarin het College dit mededeelde aan het projectteam bleek tijdens de beleidsreconstructie helaas niet meer te achterhalen. De achterliggende motieven blijven daardoor enigszins gissen. De vraag of een spelelement past bij coldcaseonderzoek is zeker legitiem. Gedetineerden gaan immers speelkaarten met afbeeldingen van overleden dierbaren gebruiken voor eigen vertier. Maar is het spelelement dan niet passend naar de betrokken nabestaanden van de cold cases? Is het niet passend naar de Nederlandse bevolking die steeds nadrukkelijker vraagt om de aanpak van cold cases? Of past het niet bij hetgeen het Openbaar Ministerie wil uitstralen? Voor zover bekend is er geen onderzoek gedaan naar de passendheid van een kaartspel binnen de Nederlandse cold case-aanpak. Ook de zoektocht naar informatie over de Amerikaanse cold case playing cards heeft geen dergelijk onderzoek opgeleverd. Aan de andere kant is in de berichtgeving over de Amerikaanse cold case playing cards ook geen negatieve tendens waargenomen als het gaat om

¹³ Hierbij is uitgegaan van de bevolkingsaantallen per 1 januari 2019. Voor Nederland is dit 17.097.130. Voor Amerika is dit 329.064.917.

de gepastheid van een kaartspel als opsporingsmiddel. Het is dus maar de vraag in hoeverre een spelelement daadwerkelijk als ongepast wordt ervaren. Uit de gehouden interviews met nabestaandenorganisaties blijkt dat vooral de aandacht voor de zaak en het oplossen daarvan belangrijke aspecten zijn. Dit kan prima met een kaartspel worden bereikt. Het spelelement lijkt daar geen belemmering te zijn. En als een kaartspel, zoals in Amerika, dan ook nog eens daadwerkelijk zaken oplost dan is het moeilijk voorstelbaar dat daar grote weerstand tegen ontstaat.

Oordeel veronderstelling: Twijfelachtig

Veronderstelling 3: Een kalender heeft hetzelfde bereik als een kaartspel

Het College van procureurs-generaal heeft het niet aangedurfd om een kaartspel als opsporingsmiddel te introduceren. Als alternatief heeft het projectteam uiteindelijk gekozen voor een coldcasekalender. Een slim gevonden keuze aangezien een kaartspel 52 kaarten heeft en een jaarkalender 52 weken. Maar een kaartspel en een kalender zijn wel wezenlijk anders qua gebruik. De bedoeling van het kaartspel was dat gedetineerden het kaartspel gezamenlijk gebruiken. Door herhaaldelijk met het kaartspel te spelen komen alle 52 cold cases regelmatig voorbij. Dat moet gedetineerden ertoe aanzetten om onderling over zaken te gaan praten. Een kalender is een gebruiksvoorwerp dat juist heel erg in de privésfeer zit. Het zet wellicht aan om in de eigen omgeving van de cel de kalenderzaken rustig en goed te bestuderen, maar het nodigt niet uit tot een gezamenlijk gebruik waardoor over zaken gesproken wordt. En als de kalender wordt gebruikt zoals deze bedoeld is, dan komt iedere kalenderzaak slechts één week lang op de 'voorpagina' te staan en is daarna geschiedenis geworden. Rekening houdend met het feit dat de gemiddelde detentieduur in Nederland nog geen drie maanden is, komt een groot deel van de zaken dus nooit op de voorpagina te staan in de periode dat een gedetineerde in de PI zit. De mate waarin een gedetineerde blootgesteld wordt aan de cold cases op de kalender ligt dus vele malen lager dan bij een kaartspel. Omdat de coldcasekalender een middel is dat gericht is op gedragsverandering bij gedetineerden, is die mate van blootstelling een belangrijke factor om gedragsverandering te bereiken. Swanborn (2014) beschrijft meerdere typen van beleidsinstrumenten die tot gedragsverandering moeten leiden. Twee daarvan beschrijft Swanborn als de wortel en de preek. Met de wortel wordt iemand een financiële beloning voorgehouden om het gedrag te veranderen. Bij de preek gaat het erom iemand te overtuigen het gedrag te veranderen door het uitdragen van een bepaalde (morele) boodschap. De wortel is bij cold cases de financiële beloning voor de gouden tip. De preek omvat de boodschap om nabestaanden uit hun onzekerheid te helpen en te helpen met het oplossen van zaken. Hoe vaker die wortel en preek voorgehouden worden, hoe groter de kans dat iemand het gedrag daar op aanpast. Een kaartspel speelt daar beter op in dan een kalender, om de eenvoudige reden dat een kaartspel in een PI vaker wordt gebruikt.

Oordeel veronderstelling: Onjuist

Veronderstelling 4: In Nederland lopen 800 mensen rond met cruciale informatie over cold cases

In coldcaseonderzoek kan de verklaring van een getuige net die cruciale informatie bevatten waardoor het onderzoek het beslissende duwtje in de juiste richting krijgt. Maar hoe vind je die getuigen? De politie brengt op haar Infografic en in verschillende opsporingsprogramma's naar buiten dat er 800 personen in Nederland rondlopen met cruciale informatie in een cold case. Het nut en de noodzaak van de

coldcasekalender wordt voor een groot deel aan dit getal opgehangen. De coldcasekalender moet helpen om deze 800 getuigen op te sporen en aan het praten te krijgen. Maar valt zo iets als het aantal cruciale getuigen in onopgeloste levensdelicten wel te vatten in een getal? En hoe is dit getal dan tot stand gekomen?

Dit cijfer is gebaseerd op een studie van ^{5.1.2.e} (2015) waarin zij onderzoek deed naar opgeloste cold cases. Uit haar onderzoek bleek dat in 44 procent van de opgeloste cold cases gemiddeld 2,2 getuigen op de hoogte waren van het gepleegde delict. Wanneer datzelfde percentage gelegd wordt over de 1000 onopgeloste levensdelicten dan komen daar grofweg 800 personen uit die informatie over een onopgelost levensdelict hebben. Het getal van 800 is dus een grove berekening die is gebaseerd op de veronderstelling dat de verhouding van 44 procent bij opgeloste zaken ook geldt voor onopgeloste zaken. Deze veronderstelling staat op losse schroeven, want het voldoet niet aan de eisen van betrouwbaarheid en validiteit die in ieder gedegen (wetenschappelijk) onderzoek gelden. Het is namelijk goed denkbaar dat de zaken die opgelost zijn en zaken die onopgelost zijn juist verschillen omdat er veel minder kennis bij getuigen is van deze onopgeloste levensdelicten. Het is niet juist om dezelfde berekening, één meetmethode, toe te passen op twee groepen die zich onderscheiden op één heel cruciaal punt, namelijk of de zaak is opgelost of niet. Hier worden vervolgens uitspraken over gedaan alsof er nooit sprake was van een cruciaal verschil tussen de groepen. Hier worden de spreekwoordelijke appels met peren vergeleken. Het getal van 800, dat nu heel stellig naar buiten wordt gebracht, kan derhalve geen stand houden. Hoeveel getuigen er dan wel zijn kan ook nauwelijks onderzocht worden. Vergelijk het met het dark number bij aangiften van strafbare feiten. We weten hoeveel aangiften er zijn gedaan, maar dat zegt niets over het totale aantal delicten dat is gepleegd. Het aantal delicten waar geen aangifte van wordt gedaan – het dark number – blijft onbekend. Datzelfde geldt voor het aantal getuigen in onopgeloste levensdelicten. Wat je niet weet en niet nauwkeurig kunt meten, kun je ook niet in een getal vatten. Maar logischerwijs zou het wel aannemelijker zijn dat het aantal getuigen in onopgeloste zaken veel lager ligt dan bij de opgeloste zaken. Deze zijn immers niet voor niets onopgelost gebleven.

Oordeel veronderstelling: Onjuist

Veronderstelling 5: In de PI's is kennis over cold cases aanwezig en er wordt onderling over gesproken

De coldcasekalender moet gedetineerde getuigen bereiken. Dat lukt alleen als binnen de PI kennis aanwezig is over de delicten die op de coldcasekalender staan. De inhibitietheorie van Pennebaker (1989) verklaart dat daders vaak willen praten over hun delicten, omdat het onderdrukken van emoties en gedachten kan leiden tot stress. Ook wroeging en het willen opscheppen over het delict (Regini, 1997; Turner & Kosa, 2003; Walton, 2006) kunnen een reden zijn om te praten. De criminele wereld is een 'ons kent ons' wereldje en daders en getuigen kunnen tussentijds voor andere delicten een straf uitzitten. Kennis van criminele activiteiten kan op die manier direct of indirect binnen de PI aanwezig zijn. Maar het is de vraag of dit ook geldt voor cold cases. Zoals beschreven in de inleiding zijn cold cases een afgebakend soort delicten welke moeilijk te vergelijken zijn met enig ander feit. Dit zijn zaken waarin, tevergeefs, het onderste uit de kan is gehaald om de zaak op te lossen. Ook hier zijn enkele onderzoeken gedaan die bijdragen aan de theoretische onderbouwing van de gedetineerde als getuige in cold cases. Onderzoeken van ^{5.1.2.e} (2015) en ^{5.1.2.e} (2011) laten inderdaad zien dat na verloop van tijd de gedetineerde gaat praten over zijn delict en dus getuigen binnen de PI in cold cases kan opleveren. Ook onderzoek van

(2015) laat zien dat in ruim acht procent van de opgeloste levensdelicten een medegedetineerde van de dader kennis had van zijn betrokkenheid bij het delict. Met deze onderzoeken in het achterhoofd lijkt de PI de juiste locatie voor het zoeken van getuigen. Maar aan deze theorie kleven wel een aantal praktische beperkingen. Zo kan de leeftijdsopbouw in PI's vergeleken worden met de pleegdatum van cold cases. Uit de cijfers van DJI blijkt dat 75 procent van de gedetineerden jonger dan 45 jaar is en de gemiddelde leeftijd op 37 jaar ligt (DJI, 2019). Hoe ouder de zaak, hoe kleiner de kans dat een gedetineerde kennis van de zaak heeft. Ervan uitgaande dat een serieuze criminele carrière aanvangt vanaf het moment dat iemand volwassen is en rekening houdend met de leeftijdsopbouw in de PI's, is de kans het grootst dat er kennis is over delicten die niet langer dan circa twintig jaar geleden gepleegd zijn. Ook het soort delict kan een beperking vormen om te gaan praten binnen de PI. Dat geldt zowel voor de oorspronkelijke dader als de getuige. Uit de interviews met experts blijkt dat het praten over een criminele afrekening niet snel zal gebeuren. Er is een grote onderlinge loyaliteit en sociale controle binnen de PI. Een getuige in een criminele afrekening kan stevast op consequenties rekenen, dus daarin stapt een getuige niet snel naar voren. Juist de criminele afrekening noemt 5.1.2.e als één van de typen levensdelicten die relatief vaak onopgelost blijft. Voor zedenzaken geldt precies het omgekeerde. Kennis van een zedenzaak wordt juist wel relatief vaak onderling gedeeld. Zedenzaken worden niet getolereerd in de gevangenis en de dader weet dit ook. De dader zal over een zedendelict dus niet praten omdat hij weet dat er consequenties aan zitten. En een dader die zijn mond houdt, levert geen getuigen op. Roofmoorden daarentegen zijn bijvoorbeeld een type delict waar in de PI wel over gesproken kan worden. Uit cijfers van het WODC blijkt dat slachtoffers van roofmoorden relatief vaak een hoge leeftijd hebben (Smit & Nieuwbeerta, 2007). Delicten met oudere slachtoffers roepen bij gedetineerden eerder een gevoel van onrechtvaardigheid op, waardoor het aannemelijker is dat daar in de PI over gesproken wordt. Onderzoek van het WODC laat echter ook zien dat roofmoorden relatief vaak opgelost worden en dus niet snel een cold case zullen worden. Uit de interviews met DJI is gebleken dat men niet twijfelt aan de kennis die aanwezig is onder gedetineerden, maar dat loyaliteit en sociale controle belangrijke factoren zijn waardoor men niet snel over criminele activiteiten gaat praten. Deze sociale controle gaat zo ver dat deze ook tot buiten de PI reikt. Dus ook als de gedetineerde getuige weer op vrije voeten is, zijn consequenties voor 'snitchen' nog reëel. Tot slot kan ook het soort PI bepalend zijn voor het al dan niet aanwezig zijn van kennis over cold cases. Zo zal in een vrouwegevangenis een heel ander soort informatie aanwezig zijn dan in andere PI's. En op een afdeling voor stelselmatige daders is veel meer onderling contact dan in een Extra Beveiligde Inrichting, wat het onderling praten over zaken gemakkelijker maakt.

Met de theoretische onderbouwing in het achterhoofd, lijkt de PI de geschikte plek voor het zoeken van getuigen in cold cases. Echter zijn het vooral de praktische beperkingen die ervoor zorgen dat kennis in de PI over cold cases maar beperkt gedeeld wordt.

Oordeel: Beperkt juist, sterk afhankelijk van het soort cold case

Veronderstelling 6: Gedetineerden willen informatie over cold cases met de politie delen

Praten met de politie, of 'snitchen' zoals het door criminelen wordt genoemd, dat doe je simpelweg niet binnen de straatcultuur. Jonathan Martinez, ex-gedetineerde en inmiddels jeugdwerker in Rotterdam, is daar stellig over (NOS op 3, 2017). Criminelen weten onderling veel van elkaars handel en wandel en wie daarmee naar de politie stapt krijgt te maken met consequenties. Toch zijn er wel voorbeelden te vinden

van zaken die door de politie worden opgelost aan de hand van informatie en getuigenissen van andere criminelen. Een deel van die informatie is zelfs afkomstig van gedetineerde criminelen. Eerder in deze evaluatie werd al het voorbeeld van de moord op Anneke van der Stap aangehaald. En actueel is ook de kroongetuige die in ruil voor strafvermindering een boekje opendoet over andere criminelen. Er zijn meerdere onderzoeken gedaan naar de beweegredenen van getuigen om te gaan praten met de politie, óók als de getuige gedetineerd zit. Die onderzoeken laten zien dat het wel of niet praten met de politie afhankelijk is van veel omstandigheden. Als de getuige een grote loyaliteit naar de dader voelt, angst heeft voor represailles van de dader of slechte eerdere ervaringen met de politie heeft, dan is de kans zeer klein dat er met de politie wordt gepraat. Vooral het argument van represailles is een grote belemmering om te praten met de politie. Motieven om wel met de politie te gaan praten kunnen gelegen zijn in het rechtvaardigheidsgevoel van de getuige, eerdere positieve ervaringen met de politie of wraakgevoelens naar de dader (Ballast, 2015; Wolfert, 2017). Een geldelijke beloning voor getuigen wordt eveneens genoemd als reden om te gaan praten, maar geen enkele beloning kan opwegen tegen de angst voor represailles (5.1.2.e, 2015). (5.1.2.e) stelt zelfs dat een geldelijke beloning helemaal geen reden is om te gaan praten. Uit cijfers van het Openbaar Ministerie blijkt dat tipgeld slechts zeer zelden wordt uitgekeerd. In de afgelopen drie jaar is dat slechts twee keer gebeurd (RTL Nieuws, 2019). Met die wetenschap zal een financiële beloning zelden een reden zijn om te gaan praten. Of een gedetineerde zijn informatie met de politie deelt is dus van nogal wat omstandigheden afhankelijk. Uit de interviews met DJI blijkt dat er binnen de PI's nog een extra drempel is om te gaan praten met de politie. Gedetineerden zitten in een omgeving met een hele hoge sociale controle. Men weet alles van elkaar en ongemerkt met de politie praten is vrijwel onmogelijk. Als een gedetineerde informatie met de politie wil delen dan is anonimiteit dus een hele belangrijke voorwaarde. Uit de interviews met DJI blijkt ook dat als er al getipt wordt naar de politie er soms ook bewust verkeerde informatie wordt getipt. Dit kan zijn in een poging er persoonlijk gewin uit te halen of om een ander een oor aan te naaien. De informatie die uit de PI komt moet dus ook goed gecontroleerd worden op betrouwbaarheid.

Interessant is ook het rapport 'Inzake Opsporing' dat naar aanleiding van de IRT-affaire is opgesteld. Een deel van dat rapport gaat over de verhoudingen tussen informanten en het CID (de huidige Team Criminele Inlichtingen). In het rapport wordt omschreven hoe contacten tussen informanten en de CID verlopen. Vaak zijn daar jarenlange trajecten aan vooraf gegaan waarin een vertrouwensband met een informant is opgebouwd. Dat kan in een enkel geval oplopen tot twintig jaar (Commissie Van Traa, 1996). Aangezien in Nederland 73 procent van de gedetineerden korter dan drie maanden vast zit, zal een coldcasekalender in die korte periode van detentie niet snel aanzetten om naar voren te stappen met informatie. Of zoals het Openbaar Ministerie stelt: "Iemand die met informatie naar voren stapt, was dat zonder coldcasekalender waarschijnlijk ook al van plan" (5.1.2.e, persoonlijke communicatie, 2019).

Oordeel veronderstelling: Beperkt juist en sterk afhankelijk van de omstandigheden.

3.4 Conclusie

De planevaluatie moet leiden tot een antwoord op de eerste onderzoeksvraag in hoeverre de coldcasekalender in theorie een doeltreffend middel is om de algemene doelstelling van de kalender te bereiken. De kalender moet nieuwe informatie met betrekking tot cold cases vergaren en de kans op

opheldering van deze zaken vergroten. Om dit vast te stellen is een beleidsreconstructie gemaakt waarmee de veronderstellingen duidelijk worden die aan de coldcasekalender ten grondslag liggen. Deze veronderstellingen zijn vervolgens getoetst aan bestaand onderzoek en cijfermateriaal. Het blijkt dat van de zes veronderstellingen er twee in beperkte mate juist zijn mits de omstandigheden mee zitten, er één twijfelachtig is en er drie onjuist zijn.

Onjuiste veronderstellingen:

- Het cold case kaartspel werkt in Amerika, dus ook in Nederland
- Een kalender heeft hetzelfde bereik als een kaartspel
- In Nederland lopen 800 mensen rond met informatie over cold cases

Twijfelachtige veronderstelling:

- Een spelelement is ongepast als opsporingsmiddel

Beperkt juiste veronderstellingen mits de omstandigheden mee zitten:

- Binnen de PI's is kennis over cold cases en wordt gesproken over cold cases
- Gedetineerden willen informatie over cold cases met de politie delen

Concluderend lijkt de coldcasekalender niet het middel waarmee de beoogde doelstelling behaald wordt. Als alle omstandigheden de juiste kant op vallen dan kan de coldcasekalender zeker leiden tot informatie uit de PI over cold cases. Maar er zitten te veel onzekerheden en voorwaardelijkheden in de veronderstellingen om met zekerheid te kunnen zeggen dat de coldcasekalender ook daadwerkelijk meer tips en opheldering in cold cases zal opleveren. Toch moet het idee van de coldcasekalender daarmee niet meteen terzijde worden geschoven. Cold cases blijven moeilijk oplosbare zaken die vaak al diepgaand uitgerechercheerd zijn. Creativiteit is nodig om cold cases tot een goed einde te brengen. Ondanks de twijfels over de werkzaamheid is de coldcasekalender daarom weldegelijk de moeite van het proberen waard.

4. Resultaten deelvraag 2: Procesevaluatie

4.1 Inleiding

Er zijn inmiddels drie jaargangen van de coldcasekalender gepubliceerd en de vierde jaargang is bij de afronding van deze evaluatie net verspreid. De jaargangen 2017 en 2018 zijn door het Q-team van de Eenheid Oost-Nederland verzorgd. Voor de jaargangen 2019 en 2020 heeft het coldcaseteam van de Eenheid Den Haag zich ingezet.

^{5.2.1} . De procesevaluatie moet inzicht geven in de wijze waarop het concept coldcasekalender in de praktijk is geïmplementeerd. De centrale vraag is of het concept coldcasekalender consistent en volgens het oorspronkelijke plan wordt uitgevoerd. De beantwoording van deze vraag levert enerzijds informatie op over het verloop van het proces en anderzijds over de kwaliteit van de uitvoering. In paragraaf 4.2 wordt behandeld hoe het oorspronkelijke uitvoeringsplan er uit ziet. Bij het toetsen van de uitvoeringspraktijk aan het uitvoeringsplan komen belemmerende factoren naar voren die de uitvoering bemoeilijken. Deze knelpunten dwingen de teams een oplossing te bedenken om deze knelpunten te omzeilen. De praktische uitvoering met bijbehorende knelpunten en de gekozen oplossingen worden in paragraaf 4.3 benoemd. Naast belemmerende factoren kunnen tijdens het proces ook bevorderende factoren ontstaan die het proces vergemakkelijken. Deze bevorderende factoren worden in paragraaf 4.4 behandeld. Tot slot wordt in paragraaf 4.5 de conclusie van de procesevaluatie beschreven.

4.2 Het oorspronkelijke uitvoeringsplan

Het oorspronkelijke uitvoeringsplan voor het project coldcasekalender is niet in één concreet document voorhanden. Het project coldcasekalender omvat wel een duidelijke doelstelling met daaraan een aantal specifieke voorwaarden waar de kalenderzaken aan moeten voldoen. Doelstellingen en voorwaarden worden, zoals in de planevaluatie al bleek, in verschillende documenten beschreven. Hieruit kan vervolgens het oorspronkelijke uitvoeringsplan worden samengesteld. Aangezien inmiddels vier versies van de kalender zijn uitgebracht is het uitvoeringsplan tussentijds op kleine onderdelen aangepast aan eerdere ervaringen. Het uitvoeringsplan omvat zodoende de jaarlijkse productie van een coldcasekalender welke binnen de PI's onder elke gedetineerde verspreid wordt. Vanaf 2018 is de kalender ook binnen de reclassering uitgereikt. En vanaf 2019 wordt de kalender ook binnen Tbs-klinieken verspreid. Om te voorkomen dat de verspreiding van de kalender tot onrust leidt zijn met DJI verschillende opties doorgenomen waarmee de kalender onopvallend kan worden meegegeven aan een gedetineerde. Iedere PI is vrij in de keuze, maar de meeste gewenste optie is het meegeven van de kalender tijdens het BAD (Binnenkomst Afdeling Delinquenten) bij binnenkomst in de PI. Op de kalender staan ieder jaar 52 nieuwe cold cases die onder de aandacht gebracht worden. Deze cold cases worden evenredig over de eenheden verdeeld. Iedere eenheid is vrij in de keuze qua aanleveren van zaken, mits deze aan bepaalde voorwaarden voldoen. Zo is er toestemming van de nabestaanden nodig, moet er een financiële beloning in de zaak actief zijn, moet het dossier volledig gedigitaliseerd zijn en op forensisch gebied geen kansen meer bieden.

^{5.2.1} Binnen het uitvoeringsplan zijn geen zaakinhoudelijke voorwaarden – zoals bijvoorbeeld oudheid van een zaak of omstandigheden waaronder het delict plaatsvond – verbonden aan de aan te leveren zaken. De coldcaseteams moeten alle

binnengekomen tips in kalenderzaken uitlopen. Voorwaarde voor het slagen van de kalender is dat gedetineerden anoniem kunnen tippen. Daarvoor worden verschillende mogelijkheden binnen de PI geboden. Alle tips die binnenkomen in de kalenderzaken moeten worden uitgelopen door de coldcaseteams.

4.3 Praktische uitvoering en knelpunten

Bij de uitvoering van de coldcasekalender zijn veel verschillende partijen betrokken. Omdat het uitvoeringsplan niet heel strak omkadert is, laat dat redelijk wat ruimte voor alle partijen om een eigen invulling aan het uitvoeringsplan te geven. Uit de interviews blijkt dat iedere partij er een andere mening over de kalender op nahoudt. ^{5.2.1}

4.3.1 Capaciteit en geleverde inspanningen

In het oorspronkelijke uitvoeringsplan is niet precies omschreven wat de te verwachten capaciteit en geleverde inspanningen voor de coldcaseteams zullen zijn. Wanneer het uitvoeringsplan in werking treedt, zal de ervaring leren hoeveel capaciteit en inspanningen de teams moeten leveren. Daarbij moet onderscheid gemaakt worden tussen de teams die zaken moeten aanleveren voor de coldcasekalender en het team dat de kalender produceert. Het Q-team heeft de kalender van 2017 en 2018 geproduceerd en heeft vervolgens het stokje overgedragen aan de Eenheid Den Haag. De Eenheid Den Haag heeft vervolgens de kalender van 2019 en 2020 geproduceerd. Als eerste wordt hieronder uiteengezet wat de inspanningen van de verschillende teams is met betrekking tot het aanleveren van zaken voor de kalender. Vervolgens zal de productie van de kalender behandeld worden.

De coldcaseteams zijn over het algemeen kleine teams van 1 tot 5 fte. Wanneer een kalender geproduceerd moet worden, vraagt dit al snel een groot gedeelte van de beschikbare capaciteit van het team. ^{5.2.1}

Tijdens de periode van planning en productie van de kalender geven de teams aan dat veel overleg nodig is met de verschillende betrokken partijen voordat zij een zaak kunnen aanleveren. Hierbij heeft het ene

team overleg met de OVJ betreffende het soort aan te leveren zaken en het andere team niet. Vervolgens moet het team toestemming krijgen van de nabestaanden om de zaak op de kalender te plaatsen. Nadat deze toestemming is verkregen moet de tekst voor de zaak op de kalender worden geschreven. Al met al zijn dit verschillende stappen in het proces die veel van de capaciteit van een team vragen.

Wanneer al deze stappen in een zaak doorlopen zijn komt de zaak op de kalender te staan. Wanneer de zaak op de kalender staat en deze gepubliceerd is, komen de tips binnen. De doelstelling is dat iedere tip die binnenkomt uitgelopen wordt. Dit kost ook weer capaciteit en inspanning van de teams. ^{5.2.1}

Ook de productie van de kalender vergt veel inspanning van de teams. Er moet ieder jaar een coldcaseteam opstaan dat de leidende rol in het productieproces neemt. Het Q-team van de Eenheid Oost-Nederland nam die rol in 2017 en 2018 op zich. In 2017 waren zij het team dat met dit nieuwe idee naar buiten trad en dus logischerwijs ook de productie daarvan op zich namen. ^{5.2.1}

Dit zou namelijk nog eens extra op de capaciteit van een team drukken. Om die reden heeft het Q-team een ZZP'er ingehuurd die zich gedurende dat jaar heeft beziggehouden met de evaluatie van de versie van 2017 en de productie van de kalender van 2018. Het jaar erop werd men weer voor dezelfde uitdaging gesteld, wie gaat de kalender van 2019 produceren? Het Q-team had al aangegeven de productie niet voor het derde jaar op rij op zich te nemen en ^{5.2.1}

^{5.2.1}. In 2017 wist men nog niet precies welke weg men moest bewandelen binnen en buiten de organisatie om de coldcasekalender te vervaardigen. Dat Den Haag de productie overnam heeft ervoor gezorgd dat het Q-team in februari 2018 een overdrachtsdocument heeft opgeleverd waarin de te nemen stappen in het productieproces van de coldcasekalender zijn beschreven. Na de productie van de coldcasekalender 2019 door de Eenheid Den Haag bleek er wederom geen andere eenheid op te staan die bereid was om de productie van de kalender voor 2020 van hen over te nemen. De eenheid Den Haag heeft zich ook toen weer opgeworpen als redder in nood. ^{5.2.1}

Het kost vooral erg veel tijd om te zorgen dat alle teams van de verschillende eenheden voldoende en op tijd hun zaken aanleveren. Ook het vragen om aanleveren van de resultaten van een voorgaande kalenderversie door de verschillende coldcaseteams kost veel tijd. Omdat er geen extra capaciteit bij de Eenheid Den Haag beschikbaar is om de kalender te produceren, komt dit allemaal op de schouders terecht van de personen in de standaard bezetting. ^{5.2.1}

^{5.2.1}

4.3.2 Verspreiding en gebruik van de coldcasekalender in de PI

In het projectplan staat dat de kalender binnen iedere PI wordt verspreid. De oplage van de coldcasekalender bedroeg aanvankelijk 15.000 stuks, maar is inmiddels opgehoogd naar 44.000 stuks. In het implementatieplan coldcasekalender worden aan de PI's meerdere mogelijkheden gegeven om de kalenders uit te reiken. Het is uiteindelijk de PI zelf die bepaalt hoe dat plaats zal vinden. De verwachting was dat de kalender goed gebruikt zou worden door de gedetineerden. Dit is gebaseerd op eerdere ervaringen met de bajeskalender van stichting Ark Mission die een succes bleek te zijn.

In Nederland zijn 28 Penitentiare Inrichtingen waarin zich dagelijks ongeveer 8.200 gedetineerden bevinden. Gedetineerden zitten in veel gevallen korter dan een jaar vast. Bijna drie kwart van de gedetineerden zit minder dan drie maanden in detentie. De jaarlijkse omloop in de PI's is dus fors hoger dan de dagelijkse bezetting van de PI's. In 2018 betrof het totaal aantal gedetineerden in de 28 PI's 30.845. De totale oplage van de kalender ligt in het oorspronkelijke plan op 15.000 stuks, maar is in de loop der jaren wel toegenomen. Dit betekent dat in 2017 aanvankelijk ongeveer de helft van de gedetineerden de coldcasekalender niet in handen heeft gekregen. In de jaren daarna is dat verbeterd, maar loopt nog steeds niet optimaal. Uit de interviews met de veiligheidscoördinatoren van de PI's blijkt dat in meerdere PI's geen kalenders meer op voorraad zijn, terwijl in andere PI's meer dan genoeg voorraad is. ^{5.2.1}

Daarnaast gaan ook veel kalenders naar de reclassering en de Tbs-instellingen en staan de kalenders in veel politiegebouwen en andere locaties. Zelfs met een oplage van 44.000 stuks is het dus maar de vraag of iedere gedetineerde de coldcasekalender uiteindelijk onder ogen krijgt.

Uit interviews met de veiligheidscoördinatoren bleek dat de kalender niet op iedere afdeling wordt verspreid. Zo geven de behandelaars op de afdeling met psychiatrische patiënten aan dat zij niet willen dat deze gedetineerden de kalender ontvangen. Dit zou bij hen te veel losmaken wat niet bevorderlijk voor hun geestelijke gesteldheid zou zijn. ^{5.2.1}

In de projectplannen wordt geen verplichte wijze voorgeschreven waarop de kalender aan de gedetineerden uitgereikt wordt. In iedere PI kan dit dus op een andere manier gebeuren. In het implementatieplan wordt wel gesproken over eventuele groepsdruk die er kan zijn om niet als 'snitch' te boek te staan bij je medegedetineerden. ^{5.2.1}

Uit de interviews met de veiligheidscoördinatoren blijkt dat er veel verschillende manieren zijn waarop de PI's de kalender uitreiken. Zo behoort in de ene PI de kalender tot de standaard cel inventaris en krijgt in de andere PI iedere gedetineerde de kalender bij binnenkomst (de BAD-procedure) uitgereikt. Ook wordt in enkele PI's de kalender in januari op iedere cel gezet, maar wordt deze gedurende het jaar niet meer uitgereikt bij een nieuwe gedetineerde op cel. De kans is dus groot dat niet iedere nieuwe gedetineerde de kalender onder ogen heeft gekregen.

Dat de coldcasekalender gebruikt zal gaan worden door de gedetineerden wordt in de projectplannen beargumenteerd door het gebruik van de bajeskalender van stichting Ark Mission in de PI's ^{5.2.1}

Uit de interviews met de veiligheidscoördinatoren en uit de observatie in de PI ^{5.1.2.1} blijkt echter dat de

coldcasekalender nauwelijks op de cellen aanwezig is. En op de cellen waar de kalender wel aanwezig is, is het zeer de vraag of deze wel gebruikt wordt. Bijvoorbeeld omdat kalenders nog op de eerste week in januari staan terwijl het al september is. ^{5.2.1}

Zij geven aan dat je weinig tekst zoals bezoekersafspraken kwijt kan op het papier en je de kalender niet eenvoudig in je broekzak mee kan nemen. Deze ontbrekende elementen heeft de bajasagenda van stichting Ark Mission wel.

Naast de verspreiding en het gebruik van de kalender in de PI is in de projectplannen ook beschreven welke tipmogelijkheden de gedetineerde heeft. De mogelijkheid van anoniem tippen werd als essentieel onderdeel beschouwd om gedetineerden te bewegen met informatie naar voren te stappen. Om anoniem te tippen kunnen gedetineerden bellen met Meld Misdaad Anoniem (MMA) of een brief posten in de brievenbus op de afdeling. Tijdens de interviews met de veiligheidscoördinatoren werd dit punt besproken. Het MMA nummer is wel een anoniem nummer, alleen wanneer vanuit de PI een telefoonnummer gebeld wordt dan is daar een telefoonkaart voor nodig. Deze telefoonkaart staat op naam van de gedetineerde. Er wordt geregistreerd wie heeft gebeld en er kan zelfs meegeluisterd worden met het gesprek. MMA is geen telefoonnummer, zoals het telefoonnummer van advocaten, die tot de lijst behoort van nummers waar de medewerkers van de PI niet mee kunnen luisteren met het telefoongesprek. Ookal komt de naam van de gedetineerde die met MMA belt niet bij de politie terecht, een gedetineerde zal nooit het gevoel van anonimiteit hebben. Ook blijkt dat een anonieme brief niet geheel anoniem is. Ieder poststuk wat verstuurd wordt vanuit de PI moet voorzien zijn van de naam van de afzender. Zonder naam wordt het poststuk niet verzonden. Deze poststukken kunnen ook geopend en gelezen worden door medewerkers van de PI. Ook hier zal een gedetineerde nooit een gevoel van anonimiteit ervaren.

Op meerdere gebieden loopt de verspreiding en het gebruik van de kalender dus anders dan in de projectplannen is beschreven. Het plan liet dan ook veel ruimte, wat de PI's naar eigen inzicht konden invullen. Zo is de huidige oplage en de wijze van verspreiding niet toereikend om iedere gedetineerde van een coldcasekalender te voorzien. Ook blijkt dat de coldcasekalender niet op iedere afdeling binnen de PI verspreid wordt. De kalender is niet het gebruiksvoorwerp gebleken waarvan gedacht werd dat het zou zijn, waardoor veel gedetineerden de coldcasekalender niet op de cel hebben staan. Als dan ook de mogelijkheid van anoniem tippen geen volledige anonimiteit kan garanderen, dan is duidelijk dat de coldcasekalender binnen de PI's geen optimaal resultaat kunnen halen.

4.3.3 Selectie van zaken

In de oorspronkelijke plannen worden enkele voorwaarden genoemd waar de aan te leveren kalenderzaken aan moeten voldoen. Er moet toestemming zijn van nabestaanden, er moet een financiële beloning actief zijn, het dossier moet volledig gedigitaliseerd zijn en er zijn geen kansen meer in de zaak op forensisch gebied. Buiten deze voorwaarden zijn de teams vrij in de keuze van de aangeleverde zaken. Naast onopgeloste levensdelicten kunnen ook verontrustende langdurige vermissingen op de kalender worden geplaatst. Er zijn geen zaakinhoudelijke voorwaarden gesteld aan de selectie, zoals de oudheid van een zaak of de (criminele) omstandigheden van een zaak. Het totale aantal van 52 zaken wordt evenredig verdeeld over de eenheden. Zo moet iedere eenheid jaarlijks vijf à zes zaken aanleveren.

Aantallen cold cases

In de interviews met de coldcaseteams is ieder team gevraagd naar de hoeveelheid cold cases dat zij beheren om zodoende een beeld te krijgen van het aantal zaken waaruit geput kan worden voor de coldcasekalender. Opvallend is dat het opgetelde totaal van alle cold cases fors hoger ligt dan de aantallen die in de afgelopen jaren in de media gecommuniceerd werden. Op de Infographic 2017 wordt een aantal van 1500 cold cases genoemd en de Infographic 2018 noemt een aantal van 1774 cold cases. Met de inventarisatie onder de cold cases voor dit onderzoek zou het totaal op ruim 2300 cold cases komen, waarvan circa 1350 levensdelicten. Een fors verschil dat niet alleen verklaard lijkt te kunnen worden uit het feit dat de coldcaseteams er jaarlijks nieuwe cold cases bij krijgen en oudere cold cases – veelal de zedenzaken – nog inzichtelijk worden gemaakt. Het lijkt vooral iets te zeggen over het beperkte totaaloverzicht in cold cases, waardoor het totale landelijke cijfer deels giswerk blijft.

Zaakinhoudelijke kenmerken

Uit de analyse van de drie versies van de coldcasekalender blijkt dat het aanleveren van vijf à zes zaken niet altijd gehaald wordt door de coldcaseteams. De aangeleverde zaken variëren jaarlijks tussen de twee en zeven zaken per team. Na drie coldcasekalenders is het gevolg dat de Eenheid Oost-Nederland met 21 zaken bijna twee keer zoveel zaken heeft aangeleverd als Eenheid Zeeland-West-Brabant met 11 zaken. Ieder team heeft haar eigen redenen waarom soms minder dan de vereiste vijf of zes zaken worden aangeleverd. Zo is het coldcaseteam van de Eenheid Zeeland-West-Brabant relatief laat opgericht, waardoor er in het eerste jaar van de coldcasekalender nauwelijks geschikte zaken beschikbaar waren. Als het gaat om de inhoudelijke selectie van geschikte zaken dan valt op dat ieder coldcaseteam daar eigen ideeën bij heeft. Sommige teams denken heel bewust na over het soort zaken waarover in de PI kennis aanwezig kan zijn. Om die reden komt het ene team vooral op criminele afrekeningen, terwijl het andere team kiest voor zaken met een zedencomponent. Ieder heeft hierbij zo zijn eigen redenering waarom over deze zaken kennis aanwezig kan zijn in de PI. Maar soms wordt ook bewust gekozen voor huis, tuin en keukenzaken waarvan juist niet vermoed wordt dat daar kennis over in de PI's is of wordt er voor zaken met een specifiek thema gekozen. Zo heeft de Eenheid Limburg in 2018 gekozen voor het selecteren van meerdere zaken waarin een prostituee het slachtoffer was. De meeste coldcaseteams hebben wel met elkaar gemeen dat zij kijken naar de maatschappelijke impact van een zaak. Zaken die een grote maatschappelijke impact hebben, worden eerder op de coldcasekalender geplaatst dan zaken die een mindere impact hebben gehad. Door de zaken met een grote maatschappelijke impact op de coldcasekalender te plaatsen wordt tegemoet gekomen aan de roep van de burger om dit soort zaken op te lossen. Maar de teams verschillen weer als het gaat om de kansrijkheid van een geselecteerde zaak ^{5.2.1}

Sommige zaken worden door de teams op de kalender gezet omdat de nabestaanden hierom vragen, ^{5.2.1}. Ook proberen de coldcaseteams de geselecteerde zaken niet te veel rond één pleeglocatie te concentreren, maar juist te spreiden over het gebied van de gehele eigen eenheid. Met zoveel keuzes en argumenten is wel duidelijk dat er geen eenduidigheid is in het selecteren van zaken onder de coldcaseteams. ^{5.2.1}

Beschikbaarheid van zaken

Tussen de verschillende eenheden zitten grote verschillen in het aantal cold cases dat zij beheren. In het eerste en tweede jaar van de kalender had ieder team nog voldoende keuze in de aan te leveren zaken. Nu het derde jaar is gepubliceerd en het vierde jaar op het moment van schrijven in de maak is, wordt het voor sommige teams moeilijker om weer vijf nieuwe geschikte zaken te selecteren. Zo heeft Eenheid Noord-Nederland 32 cold cases terwijl de Eenheid Amsterdam rond de 700 zaken heeft. Teams met minder zaken hebben dus een beperktere mogelijkheid om geschikte zaken te selecteren en bij enkele teams is het aantal zaken wat geschikt is voor de kalender inmiddels opgedroogd. Een aantal teams heeft in de afgelopen edities te weinig zaken aangeleverd. Teams geven aan het wel uit te kunnen leggen dat zij niet ieder jaar vijf nieuwe zaken uit hun eenheid op de kalender kunnen plaatsen. Maar hierdoor ontstond wel druk op de teams van de andere eenheden om meer zaken aan te leveren. In de praktijk betekent dit dat er op het laatste moment extra zaken aangeleverd moeten worden

5.2.1

Geconcludeerd kan worden dat de teams voldoen aan de voorwaarden die gesteld worden aan de selectie van zaken. Maar door de grote vrijheid die de coldcaseteams hebben qua inhoudelijke voorwaarden aan een cold case, is in de afgelopen edities geen duidelijke lijn te herkennen in het type aangeleverde zaken.

5.2.1

4.3.4 Financiële beloning

Voorwaarde voor plaatsing van een zaak op de kalender was dat op de zaak een financiële beloning staat. De gedachte hierachter is dat dit geldbedrag mensen over de streep trekt om hun kennis van een cold case te delen. De hoogte van de beloningen in de kalenderzaken varieert tussen de 10.000 en 20.000 euro per zaak. Deze beloning wordt vastgesteld aan de hand van een landelijke Regeling Bijzondere Opsporingsgelden.

Van alle 156 kalenderzaken is niet in iedere zaak een beloning actief. In 2017 had wel iedere zaak op de kalender een beloning, maar in 2018 en 2019 was dit niet voor allemaal geregeld. Er zijn uiteindelijk negen zaken zonder beloning op de kalender gekomen. Uit de interviews is gebleken dat deze zaken geen beloning hadden omdat men te laat was om dit via het Openbaar Ministerie aan te vragen. Het aanvragen van een beloning wordt op zich niet als heel ingewikkeld ervaren, maar het moet wel tijdig gebeuren. Door het late aanvragen van een beloning kwam de productie van de kalender in het geding. Er is in deze negen zaken uiteindelijk voor gekozen om de zaak daarom zonder beloning op de kalender te zetten.

5.2.1

Naast deze bedenkingen die heersen omtrent financiële beloningen kleven er ook praktische bezwaren aan de beloningen van zaken op de coldcasekalender. Beloningen in kalenderzaken variëren in hoogte en de Landelijke Officier van Justitie Cold Cases geeft aan dat het lastig is om uit te leggen aan nabestaanden waarom de ene beloning hoger is dan de andere. Een nabestaande ziet vaak niet in waarom hun zaak minder waard is dan een andere kalenderzaak. Ook krijgt de Officier regelmatig de vraag waarom op cold case kalenderzaken wel een beloning staat, terwijl er in andere vergelijkbare zaken die niet op de kalender staan geen beloning actief is. ^{5.2.1}

^{5.2.1} Een financiële beloning bevordert in deze gevallen het gevoel van ongelijkheid bij nabestaanden.

4.3.5 Nabestaanden

De nabestaanden spelen een grote rol in het hele proces rondom de coldcasekalender. Vooral bij de totstandkoming van een kalender is de rol van nabestaanden groot, maar ook in de periode daarna blijven de nabestaanden een rol van betekenis spelen. Dat leidt tot veel contactmomenten met de nabestaanden. In al die contactmomenten ontstaan de nodige uitvoeringsproblemen. Vanaf de kalenderversie 2018 is de tekst 'Help nabestaanden uit hun onzekerheid' toegevoegd aan de kalender. Deze tekst moet inspelen op de empathie van getuigen en hen zo over de streep trekken om naar voren te stappen met hun verhaal. De rol van nabestaanden wordt daarmee nog verder aangezet.

Intensiteit van de contacten met nabestaanden

De contacten tussen het coldcaseteam en de nabestaanden worden door de coldcaseteams over het algemeen als positief gezien. Bij het plaatsen van een zaak op de kalender gaat ieder team het persoonlijke gesprek aan met de nabestaanden. Dat zijn 52 gesprekken per kalenderjaar. ^{5.2.1}

^{5.2.1} Als de zaak eenmaal op de kalender staat zijn er wel verschillen waar te nemen in de contacten tussen nabestaanden en het coldcaseteam. Vijf coldcaseteams geven expliciet aan dat nabestaanden het persoonlijke mobiele nummer van de coldcaserechercheur hebben waarop zij altijd te bereiken zijn. ^{5.2.1}

^{5.2.1} Geen van de coldcaseteams houdt er een hele actieve informatievoorziening richting de nabestaanden op na. De hoeveelheid werk die dat met zich meebrengt en het onderzoeksbelang staan dat vaak in de weg. Bij een echte doorbraak in de zaak wordt uiteraard wel contact gezocht met de nabestaanden. Niet geheel verrassend is dat de nabestaanden de informatievoorziening na plaatsing op de kalender juist als minder positief ervaren. De aandacht tijdens het plaatsen op de kalender is er wel, maar daarna blijft het stil. Nabestaanden hebben behoefte aan terugkoppeling over hun zaak, ook als plaatsing op de kalender niets heeft opgeleverd. Ook ervaren nabestaanden dat de aandacht voor hun zaak helemaal wegzakt als het kalenderjaar waarin hun dierbare op de coldcasekalender stond voorbij is. De mondige nabestaanden zorgen zelf nog wel voor contact, maar voor de minder mondige nabestaanden is dat moeilijker. Zij vallen dan weer terug in de situatie van voor de plaatsing op de kalender.

Toestemming van nabestaanden

Een belangrijke voorwaarde voor het plaatsen van een cold case op de coldcasekalender is de toestemming van de nabestaanden. ^{5.2.1}

Uit de interviews blijkt zelfs dat het vragen van toestemming voor veel coldcaseteams als de grootste belasting wordt ervaren in het hele proces rondom de coldcasekalender. Door een zaak zoveel jaar na het plegen weer groot onder de aandacht te brengen, wordt heel veel losgemaakt bij nabestaanden. Dat is iets waar zeker voorzichtig mee omgegaan moet worden. Een nabestaande moet daarom ook altijd vooraf geïnformeerd worden als hun dierbare op de coldcasekalender wordt geplaatst. Maar vanuit de politietaak – conform artikel 3 van de Politiewet 2012 zorgt de politie onder voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde – is het vragen van toestemming een onbegrijpelijke keuze. Door toestemming te vragen is het feitelijk de nabestaande die bepaalt of de politie een specifiek opsporingsmiddel in kan zetten. En weigert de nabestaande, dan wordt de politie dus beperkt in zijn wettelijke taak te zorgen voor handhaving van de rechtsorde. Toestemming van nabestaanden staat daarmee haaks op de wettelijke politietaak. Het verkrijgen van toestemming heeft daarnaast ook praktisch nogal wat voeten in aarde. Als er maar één nabestaande in een zaak is, dan is het duidelijk wie de toestemming moet geven. Maar wat als er meerdere nabestaanden zijn die het niet eens kunnen worden? Of als de nabestaanden in het buitenland zitten of onvindbaar zijn? Wie geeft dan de toestemming? En wat is de reden dat er soms geen toestemming wordt gegeven? Heeft de nabestaande er persoonlijk belang bij dat de zaak onopgelost blijft? Allemaal vragen waar een coldcaserechercheur mee te maken kan krijgen als het gaat om toestemming van nabestaanden. In de praktijk wordt creatief omgegaan met deze toestemmingverplichting. Zo is er een enkele keer voor gekozen om een onbekend slachtoffer op de kalender te plaatsen. Van een onbekend slachtoffer is niet bekend wie de nabestaanden zijn, waardoor geen toestemming gevraagd kan worden. Als toestemming een te grote belasting wordt, bijvoorbeeld omdat de dader in de familiale kring wordt vermoed, dan moet het coldcaseteam daar mee om zien te gaan. Met de zaaksofficier kan worden overlegd om de zaak zonder toestemming op de kalender te plaatsen. In de praktijk vraagt dat om een goede onderbouwing, wat weer extra werk met zich meebrengt. Daarvoor worden twee oplossingen genoemd. Het coldcaseteam kiest dan maar voor een andere zaak. Een gemiste kans dus. Of het coldcaseteam kiest er voor om de zaak zonder overleg op de kalender te zetten. Maar dat gaat tegen de richtlijnen in. De eis van toestemming komt uit de lijn van het Openbaar Ministerie. Als bevoegd gezag zal het OM uiteindelijk de beslissing moeten nemen om de toestemmingsplicht te vervangen door een informatieplicht.

Weigerende nabestaanden

Toestemming vragen en toestemming krijgen zijn twee verschillende dingen. Ieder team heeft wel eens te maken gehad met nabestaanden die weigerden mee te werken aan het plaatsen van hun zaak op de kalender. Uit de interviews blijkt dat dit ten minste veertien keer is voorgekomen sinds de introductie van de coldcasekalender. De redenen daarvoor zijn uiteenlopend. Het plaatsen van een cold case op de kalender maakt heel veel sentimenten los. Een nabestaande kan er geen behoefte aan hebben dat alles na zo veel jaar weer opnieuw opgerakeld wordt. Ook onenigheid binnen de familie kan er voor zorgen dat nabestaanden uiteindelijk niet tot een gezamenlijke beslissing komen en de zaak niet op de kalender komt. En persoonlijk belang kan ook een reden zijn om te weigeren, bijvoorbeeld omdat de nabestaande zelf een rol heeft gespeeld in het delict of omdat de nabestaanden financieel gewin hebben bij een onopgeloste zaak. ^{5.2.1} De zaak is goed

voorbereid voordat het gesprek met de familie wordt aangegaan. Een weigering betekent dat het team een andere zaak moet uitzoeken en weer van voren af aan moet beginnen. Dit kost onnodig veel capaciteit.

Actieve verzoeken van nabestaanden

Ieder coldcaseteam heeft meer cold cases in behandeling dan dat er op de coldcasekalender geplaatst kunnen worden. Dat betekent dat er ook cold cases zijn die niet op de kalender staan. Ieder team geeft aan te maken te hebben met nabestaanden die actief vragen om plaatsing van hun zaak op de coldcasekalender. Dit soort verzoeken worden meegewogen in de selectie van zaken voor de kalender van een volgend jaar, maar als een zaak de selectie niet doorstaat dan hebben vrijwel alle teams moeite om uit te leggen waarom hun zaak niet op de kalender terecht is gekomen. Een strak uitvoeringsplan met zaakinhoudelijke eisen aan de cold cases op de kalender kan het gemakkelijker maken voor de teams om uit te leggen waarom een zaak niet op de kalender komt.

Nabestaandendagen

Aan de coldcasekalender is een jaarlijkse nabestaandendag op de politieacademie in 5.1.21 gekoppeld. Ieder coldcaseteam is aanwezig op de nabestaandendag. Voor deze nabestaandendag worden de nabestaanden uitgenodigd van de zaken die in het betreffende jaar op de coldcasekalender staan. Nabestaanden ervaren de onderlinge contacten als prettig. Zij kunnen ervaringen met elkaar delen. Daar kleeft ook een meteen risico aan, want minder positieve ervaringen worden ook gedeeld. Daarnaast wekt het plaatsen van een zaak op de coldcasekalender de indruk dat er actief aan de zaak gewerkt wordt, terwijl dat niet altijd het geval is. Vaak is het ook gewoon afwachten of die ene tip wel of niet gaat komen. Inhoudelijk kan er daardoor vaak weinig over een zaak gezegd worden, terwijl nabestaanden dat op zo'n dag wel verwachten.

4.4 Bevorderende factoren

Uit de procesevaluatie komen twee bevorderende factoren naar voren waar de coldcaseteams profijt van hebben. Enerzijds is dat de grote media-aandacht voor de coldcasekalender en de zaken die daar op staan. En anderzijds de daaruit voortvloeiende naamsbekendheid van de coldcasekalender en Cold Case Nederland. In de eerdere evaluatie van 28 februari 2018 is een media-analyse uitgevoerd over de periode van 1 januari 2015 tot 24 januari 2018. Hieruit bleek een forse toename van de berichtgeving omtrent cold cases en de coldcasekalender in de media sinds de coldcasekalender is gelanceerd. Deze trend lijkt zich te hebben voortgezet. De kalender krijgt vooral veel jaarlijkse aandacht in januari, het moment dat er een nieuwe kalender wordt uitgebracht. De duidelijke mediacampagne rondom de coldcasekalender is daar belangrijk in. Maar ook een aantal recente doorbraken in bekende cold cases, zoals de zaken van Nicky Verstappen en Coen de Nijs, zorgen voor extra media-aandacht rondom cold cases. In januari worden de meeste cold cases van dat betreffende kalenderjaar wel ergens in de media genoemd. Dat betreft dan zowel traditionele media als nieuwe media. Lokale media focussen daarbij vooral op de zaken uit de eigen regio. Veel cold cases worden daarnaast ook in de grotere landelijke media behandeld. De uitgebreidere items waarin een cold case in de media wordt behandeld worden het hele jaar door waargenomen. Regelmatig heeft het coldcaseteam daar zelf het initiatief toe genomen. Ook wordt op eigen politie-media, zoals www.politie.nl, www.coldcasekalender.nl en twitter- en facebookaccounts van politieteams,

over cold cases bericht. Het gevolg van deze uitgebreide media-aandacht is dat de cold cases bij een veel breder publiek onder de aandacht worden gebracht. Het bereik van de kalender is daarmee stukken groter dan uitsluitend PI's en Tbs-klinieken. De kans dat daarmee iemand wordt bereikt die cruciale informatie in een zaak heeft wordt daarmee ook groter. ^{5.2.1}

. Door de relatief grote piek in januari komt in die maand meer druk op het team te liggen, bijvoorbeeld door meer vragen vanuit de media of het binnenkomen van meer tips in kalenderzaken, waardoor de reguliere planning van ander coldcaseonderzoek in de knel komt te zitten.

De tweede bevorderende factor vloeit direct voort uit de groeiende media-aandacht voor cold cases. Iedere kalenderzaak komt wel ergens in de media en in de berichtgeving wordt ook vrijwel altijd het woord 'coldcasekalender' genoemd. Het Nederlandse publiek heeft dus niet alleen meer aandacht voor de cold cases zelf, maar krijgt ook meer inzicht in de inspanningen die coldcaseteams leveren om een zaak op te lossen. De naamsbekendheid van de coldcasekalender en Cold Case Nederland neemt daardoor flink toe.

^{5.2.1} . Het woord 'coldcasekalender' is een begrip geworden. ^{5.2.1}

Een ook de wijkteams weten nu beter de weg naar de coldcaseteams te vinden als dat nodig is.

4.5 Conclusie

Bij de procesevaluatie staat de beantwoording van de vraag *'In hoeverre wordt het concept 'coldcasekalender' consistent en volgens plan uitgevoerd'* centraal. Wat direct opvalt is dat niet één concreet document voorhanden is waar het hele proces rondom de coldcasekalender in beschreven is. Er liggen meerdere documenten ten grondslag aan de coldcasekalender waar tezamen een uitvoeringsplan uit gedestilleerd kan worden. De zaken die op de coldcasekalender geplaatst worden moeten aan een aantal specifieke eisen voldoen. Door de knelpunten, met name capaciteitsproblemen, die de teams tijdens het proces ervaren moeten soms keuzes gemaakt worden die niet in lijn zijn met de gestelde eisen. Daardoor is de uitvoering niet altijd volgens het oorspronkelijke plan. In de uiteindelijke selectie van zaken worden de coldcaseteams grotendeels vrij gelaten. Ieder team maakt zodoende eigen afwegingen in het soort zaken dat op de coldcasekalender geplaatst wordt, waardoor de uitvoering niet consistent verloopt.

Dat de coldcaseteams moeite hebben om het proces consistent en volgens plan uit te voeren vloeit vooral voort uit de knelpunten die de tijdens het proces worden ervaren. Belangrijk knelpunten zijn de capaciteit die de coldcasekalender van de teams vraagt en de beschikbaarheid van geschikte zaken. Het selecteren en voorbereiden van zaken en het uitlopen van alle tips is tijdrovend. En vooral de kleinere coldcaseteams ervaren dat de geschikte cold cases voor op de coldcasekalender op beginnen te raken. Het gevolg is dat niet altijd de meest geschikte zaken op de coldcasekalender terecht komen. Een grootste knelpunt is de omgang met nabestaanden. De nabestaanden spelen misschien wel de belangrijkste rol in het hele proces rondom de coldcasekalender. De contacten met nabestaanden kosten de teams veel tijd en verlopen bij ieder team anders. Bij alles wat er rondom de kalender plaatsvindt, moet rekening worden gehouden met de gevoelens van de nabestaanden. ^{5.2.1}

De financiële beloning is een vereiste voor de plaatsing van een zaak op de coldcasekalender. Deze financiële beloning vormt geen groot knelpunt, maar is wel een punt van aandacht omdat de ongelijkheid in beloningshoogte vooral in een gevoel van onrechtvaardigheid en ongelijkheid kan resulteren onder de nabestaanden.

Ook het proces binnen de PI verloopt niet consistent en volgens plan. Aan de verspreiding van de kalender kan iedere PI een eigen invulling geven. In combinatie met de oplage van de kalender en de verdeling over de PI's krijgt niet iedere gedetineerde een coldcasekalender onder ogen. In de praktijk blijkt de kalender maar mondjesmaat op de cellen aanwezig te zijn. Vooral de geboden mogelijkheden van anoniem tippen blijken in de praktijk niet te werken, omdat anonimiteit in de PI vrijwel onmogelijk is.

Naast knelpunten levert het proces rondom de coldcasekalender ook twee procesbevorderende factoren op. De coldcasekalender trekt veel media-aandacht, waardoor cold cases via de media onder een veel breder publiek worden verspreid dan alleen de PI's. De grote media-aandacht zorgt vervolgens voor een groeiende naamsbekendheid van de coldcasekalender en de coldcaseteams. Zowel binnen als buiten de politieorganisatie plukken de coldcaseteams daar de vruchten van.

5. Resultaten deelvraag 3 en 4: Productevaluatie

5.1 Inleiding

Met de productevaluatie wordt bekeken wat de coldcasekalender in de afgelopen drie jaar heeft opgeleverd. Dit moet leiden tot inzicht in de concrete resultaten van de coldcasekalender. In paragraaf 5.2 wordt allereerst de opbrengst van de coldcasekalender uiteengezet. Hoeveel tips zijn er totaal in cold case kalenderzaken binnengekomen? Deze tips worden vervolgens naar verschillende aspecten, zoals geslacht en leeftijd slachtoffer, pleegdatum, soort delict, etc. uitgesplitst. Als er bepaalde typen cold cases zijn die beter presteren op de coldcasekalender, dan komen die hier naar voren. Ook wordt de herkomst en bruikbaarheid van de tips onderzocht. Tot slot wordt in deze paragraaf bekeken of de coldcasekalender nieuwe verdachten en opgeloste cold cases heeft opgeleverd. In paragraaf 5.3 wordt bekeken welke andere dan de beoogde resultaten de coldcasekalender heeft opgeleverd. Daarbij ligt de focus op de nabestaanden en de politieorganisatie. De productevaluatie moet zo antwoord geven op de volgende onderzoeksvragen:

- *Wordt de vooraf geformuleerde hoofddoelstelling behaald?*
- *Welke aspecten van de coldcasekalender worden gewaardeerd door de direct betrokken partijen?*

De hoofddoelstelling van de coldcasekalender is het vergaren van nieuwe informatie met betrekking tot cold cases en de kans op opheldering van deze zaken te vergroten. In paragraaf 5.4 worden de conclusies getrokken betreffende de productevaluatie.

5.2 Opbrengst coldcasekalender

5.2.1 Data-verzameling

Tijdens het onderzoek bleek er geen centrale vastlegging van de opbrengsten van de coldcasekalender plaats te vinden. Ieder coldcaseteam is daarom afzonderlijk gevraagd naar de resultaten van de eigen cold case kalenderzaken om zodoende een totaaloverzicht te kunnen vormen. De coldcaseteams bleken echter geen éénduidige wijze van vastlegging van de opbrengsten van de coldcasekalender te hanteren. De kleinere coldcaseteams konden de resultaten snel en gedetailleerd inzichtelijk maken, terwijl de grotere coldcaseteams daar beduidend meer moeite mee hadden. In sommige gevallen moest het team iedere kalenderzaak handmatig doorzoeken om te achterhalen wat plaatsing op de kalender uiteindelijk heeft opgeleverd. Capaciteit en werkdruk speelden dan vanzelfsprekend een rol in de snelheid en nauwkeurigheid daarvan. Ook was er één team dat in het onderzoeksbelang niet wilde prijsgeven in welke zaken er tips uit de PI zijn gekomen. Een extra belemmerende factor bleek de mogelijkheid van anoniem tippen te zijn. De coldcasekalender biedt meerdere mogelijkheden om anoniem te tippen en een getuige kan daar gebruik van maken. Het nadeel van een anonieme tip is dat de herkomst van de tip niet altijd duidelijk is. Aangezien het vooraf de verwachting was dat vooral vanuit de PI anoniem getipt gaat worden, is het aantal tips dat met zekerheid uit de PI's komt moeilijk te benoemen. Tot slot bleek dat de rol van de coldcasekalender niet altijd duidelijk is bij het krijgen van een tip. De coldcasekalender kan de directe of indirecte aanleiding geweest zijn voor het geven van de tip, maar kan ook in het geheel geen rol hebben gespeeld. De tip zou dan ook zonder coldcasekalender wel gekomen zijn. De tipgever is daar niet altijd duidelijk in. Het opstellen van een alomvattend totaaloverzicht van de opbrengsten van de coldcasekalender was door deze beperkingen niet mogelijk. Met de informatie die is aangeleverd bleek

het wel mogelijk om een overzicht te maken van wat de coldcasekalender minimaal heeft opgeleverd. Zo moeten de volgende subparagrafen dan ook worden gelezen. De cijfers laten zien wat de coldcasekalender in ieder geval minimaal heeft opgeleverd, maar deze aantallen kunnen uiteindelijk hoger uitkomen als een éénduidige en centrale vastlegging zou hebben plaatsgevonden. Uit de cijfers die zijn aangeleverd kunnen desalniettemin interessante conclusies worden getrokken.

5.2.2 Aantallen tips

5.2.2.1 Totaal aantal tips

Allereerst is gekeken naar de totale hoeveelheid tips die zijn binnengekomen. Deze tips zijn uitgesplitst naar kalenderversie. Deze totale aantallen tips zijn opgenomen in tabel 4. Hieruit blijkt dat de kalenderversie 2017 met 581 tips in 41 verschillende zaken de meeste tips heeft opgeleverd. Voor de versies 2018 en 2019 is – met respectievelijk 407 tips in 36 verschillende zaken en 202 tips in 32 verschillende zaken – een dalende lijn te ontdekken met betrekking tot het aantal zaken waarin getipt wordt en in het totale aantal tips dat binnenkomt in de kalenderzaken. Dat het totale aantal tips in 2017 en 2018 zo hoog was valt grotendeels te verklaren uit een aantal kalenderzaken die door media-aandacht een buitengewoon hoog aantal tips hebben opgeleverd. Van de 156 kalenderzaken zijn er 7 aangemerkt als zaak met een afwijkend hoog aantal tips. De grens die daarvoor is gehanteerd is een aantal van 30 tips of meer. Deze 7 zaken genereerden gezamenlijk 706 tips, oftewel bijna 60 procent van het totaal aantal tips. De aantallen tips in deze zaken zijn dusdanig hoog dat zij niet passen in de landelijke trend van het aantal tips in kalenderzaken. Hierdoor wordt het totaalbeeld onrealistisch beïnvloed. Daarom is in tabel 4 tevens een totaal aantal genoemd waarbij de extremen qua tipaantallen zijn weggelaten.

Kalenderversie	Aantal zaken waarin getipt is	Aantal gegenereerde tips	
		Inclusief extremen	Exclusief extremen
2017 ¹⁴	41	581	164
2018 ¹⁵	36	407	188
2019 ¹⁶	32	202	132
Totaal	109	1190	484

Tabel 4: Totaal aantal tips in cold case kalenderzaken

Dat het aantal zaken waarin getipt wordt afneemt kan een aantal oorzaken hebben. Ten eerste hebben de meeste coldcaseteams de cijfers in oktober of november 2019 aangeleverd. In het resterende deel van 2019 kunnen dus nog extra tips zijn binnengekomen. Omdat meerdere teams aangeven dat de piek qua tips rond januari ligt bij het uitbrengen van de kalender, is het niet te verwachten dat de achterstand ten opzichte van de eerdere jaren alsnog wordt ingelopen. Ten tweede zijn de oude kalenderversies weliswaar verleden tijd geworden, maar blijft de mogelijkheid om te tippen in een oude zaak wel bestaan. De

¹⁴ In 2017 zijn drie zaken met in totaal 417 tips aangemerkt als zaak met een buitengewoon hoog aantal tips.

¹⁵ In 2018 zijn drie zaken met in totaal 219 tips aangemerkt als zaak met een buitengewoon hoog aantal tips.

¹⁶ In 2019 is één zaak met 70 tips aangemerkt als zaak met een buitengewoon hoog aantal tips

kalenderversie van 2017 heeft zodoende drie volle jaren de tijd gehad om tips te genereren, terwijl de kalenderversie van 2019 pas één vol kalenderjaar actief is. Uit de interviews met de teams blijkt echter dat het aantal tips over kalenderzaken na afloop van het betreffende kalenderjaar zeer laag is. Het afnemende aantal zaken waarin getipt wordt kan daarom zeer waarschijnlijk niet worden verklaard uit het gegeven dat oudere kalenderversies over een langere periode tips hebben gegenereerd. De derde en meest waarschijnlijke verklaring is dat de voorraad aan geschikte kalenderzaken steeds kleiner wordt. De coldcaseteams moeten ieder jaar vijf à zes nieuwe zaken voor de kalender aanleveren. In eerste instantie zullen de meest geschikte zaken gekozen zijn. Die zijn derhalve op de kalender van 2017 terecht gekomen. Doordat er ieder jaar nieuwe zaken moeten worden aangeleverd, zullen de geschikte kalenderzaken op raken. Het gevolg is dat er voor de volgende kalenderversies minder geschikte zaken aangeleverd zullen worden. Daardoor wordt de kans kleiner dat er getipt wordt. Dat is dan terug te zien in het aantal zaken waarin tips binnenkomen en de hoeveelheid tips die in die zaken binnenkomen.

Het aantal tips in cold cases in 2016, voor de introductie van de coldcasekalender, lag op 164 tips in 1500 cold cases (Infographic 2017). Uit de Infographic blijkt niet op hoeveel verschillende zaken die tips betrekking hebben. Maar als we er van uitgaan van het meest gunstige scenario dat iedere tip op een andere zaak betrekking heeft, dan nog kwam in 2016 maar in één op de negen zaken een tip binnen. In 2017 wordt in 41 van de 52 kalenderzaken getipt. Dat betekent dat er voor kalenderzaken uit 2017 in iedere 1,3 zaken wordt getipt. Voor de jaren 2018 en 2019 ligt dat aantal op respectievelijk iedere 1,4 zaken en iedere 1,6 zaken. Het gemiddelde aantal tips in een kalenderzaak waarin getipt is ligt voor 2017 en 2019 op 4 tips per zaak en voor 2018 zelfs op 5 tips per zaak. En dit betreft alleen de zaken die op de coldcasekalender hebben gestaan. In cold cases die niet op de kalender hebben gestaan komen natuurlijk ook af en toe tips binnen. In aantallen tips is dus een enorme stijging ten opzichte van 2016 zichtbaar. Alhoewel niet expliciet onderzocht¹⁷, is tijdens het onderzoek niet gebleken dat daar een andere oorzaak voor is dan de plaatsing van zaken op de coldcasekalender. Het eerste deel van de doelstelling van de kalender – het vergaren van nieuwe informatie met betrekking tot cold cases – is daarmee ruimschoots behaald.

5.2.2.2 Tips per eenheid

Vervolgens is het ook interessant om de aantallen tips te herleiden naar de verschillende politie-eenheden. Deze uitsplitsing staat in tabel 5. De daling in het aantal tips is hier ook terug te zien, alhoewel dat niet voor iedere eenheid in dezelfde mate blijkt te gelden. Opvallend is vooral dat de eenheden met de meer verstedelijkte gebieden wat lager lijken te scoren als het gaat om aantallen en continuïteit in tips. De Eenheid ^{5.1.2.e} vormt daar de positieve uitzondering op, maar de Eenheid ^{5.1.2.e} heeft dan ook relatief veel zaken via media zoals Opsporing Verzocht onder de aandacht gebracht. Dat de eenheden met de meer verstedelijkte gebieden over het algemeen lager scoren is bijzonder, want dit zijn ook juist de eenheden waar de voorraad cold cases veel groter is. Kan er een verklaring worden gevonden waarom het in verstedelijkte gebieden lastiger kan zijn om tips in cold cases te genereren? Louis Wirth, een Amerikaans

¹⁷ Om andere oorzaken dan de coldcasekalender definitief uit te sluiten als verklaring voor de stijging van het aantal tips zou een vergelijking gemaakt moeten worden met tipcijfers in 2017, 2018 en 2019 voor de cold cases die niet op de kalender zijn geplaatst. Pas als daar geen stijging is waar te nemen, blijft de coldcasekalender als enig verklaarbare oorzaak voor de stijging van het aantal tips over. Deze vergelijking gaat echter de reikwijdte van dit onderzoek te buiten.

socioloog uit begin 20ste eeuw, was zeer geïnteresseerd in de ontwikkelingen en gevolgen die de urbanisatie destijds met zich meebracht. In 1938 schreef hij het essay 'Urbanism as a way of life'. Hierin komt Wirth (1938) tot een nieuwe omschrijving van het begrip stad. Hij kijkt niet alleen naar de omvang van de bevolking en de bevolkingsdichtheid, maar kijkt vooral ook naar de manier waarop mensen en groepen zich gedragen en met elkaar samenleven in een stad. Wirth ziet onder andere dat er in een stad veel minder homogene groeperingen zijn dan op het platteland en dat die groeperingen onderling weinig contact hebben. De contacten die er zijn, zijn vaak zakelijk en onpersoonlijk. De stadsbewoner is ook minder honkvast. Als de omstandigheden er om vragen dan zal de stadsbewoner bijvoorbeeld gemakkelijker verhuizen. Er ontstaat zo dus minder een snel een binding met de eigen omgeving. Dewey (1960) kwam tot veertig kenmerken van een stad, gebaseerd op de verschillende gangbare definities van 'urbanism'. Anonimiteit, hoge mobiliteit en onpersoonlijk sociaal verkeer zijn in het oog springende kenmerken. De Duitse socioloog Bahrdt (1961) komt tot vergelijkbare conclusies. Hij voegt daar nog aan toe dat deze kenmerken leiden tot een lage sociale controle en als gevolg daarvan een hoge tolerantiegrens. Deze 'way of life' in de stad kan een verklaring zijn waarom een cold case in de grote stad minder makkelijk tips genereert. Een onopgeloste zaak is dan toch vooral een ver-van-mijn-bed situatie. Zeker als het slachtoffer tot een andere sociale groepering behoort is er wellicht weinig aandacht voor de zaak.

Versie Eenheid	2017			2018			2019			Totaal		
	A	B	C ¹⁸	A	B	C ¹⁹	A	B	C ²⁰	A	B	C
5.1.2.e												
Totaal	52	41	164	52	36	188	52	32	132	156	109	484

Tabel 5: Totaal aantal tips in cold case kalenderzaken uitgesplitst naar eenheid, exclusief extremen.

Kolom A: Aantal kalenderzaken

Kolom B: Aantal kalenderzaken waarin getipt is

Kolom C: Totaal aantal ontvangen tips exclusief de extremen

¹⁸ De weggelaten extremen betreffen twee zaken van de Eenheid 5.1.2.e met respectievelijk 117 en 82 tips, alsmede een zaak van de Eenheid 5.1.2.e met 218 tips.

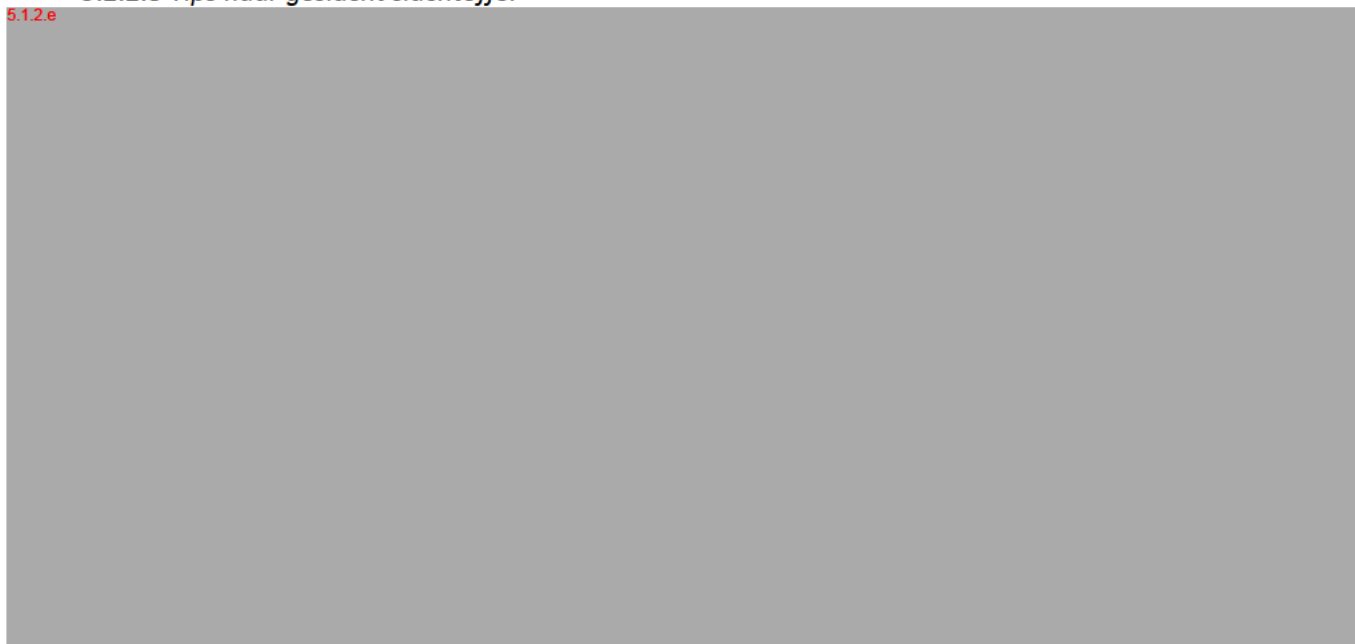
¹⁹ De weggelaten extremen betreffen een zaak van de Eenheid 5.1.2.e met 84 tips, een zaak van de Eenheid 5.1.2.e met 40 tips en een zaak van de Eenheid 5.1.2.e met 95 tips.

²⁰ De weggelaten extremen betreft een zaak van de Eenheid 5.1.2.e met 70 tips.

²¹ Midden Nederland heeft als enige eenheid een zaak tweemaal op de kalender gehad.

5.2.2.3 Tips naar geslacht slachtoffer

5.1.2.e

	Aantal zaken	Aantal zaken waarin getipt is	Aantal gegenereerde tips ²²	
			Inclusief extremen	Exclusief extremen
Man	5.1.2.e			
Vrouw				
Totaal	158	110	1191	485

Tabel 6: Tips in cold case kalenderzaken naar geslacht

5.2.2.4 Tips naar leeftijd slachtoffer

5.1.2.e

²² In twee kalenderzaken was sprake van meerdere slachtoffers van beide geslachten.

5.1.2.e

5.1.2.e

Tabel 7: Tips in cold case kalenderzaken naar leeftijd slachtoffer

5.2.2.5 Tips bij onbekende slachtoffers

5.1.2.e

5.1.2.e

Tabel 8: Tips in cold case kalenderzaken met een onbekend slachtoffer

5.2.2.6 Tips naar pleegdatum

5.1.2.e

²³ Een onbekende leeftijd kan betekenen dat de leeftijd van het slachtoffer niet achterhaald kon worden en daarom voor een ieder onbekend is gebleven. Het kan ook betekenen dat de leeftijd van het slachtoffer niet vermeld is in de tekst op de coldcasekalender en daardoor voor de lezer onbekend is gebleven.

5.1.2.e

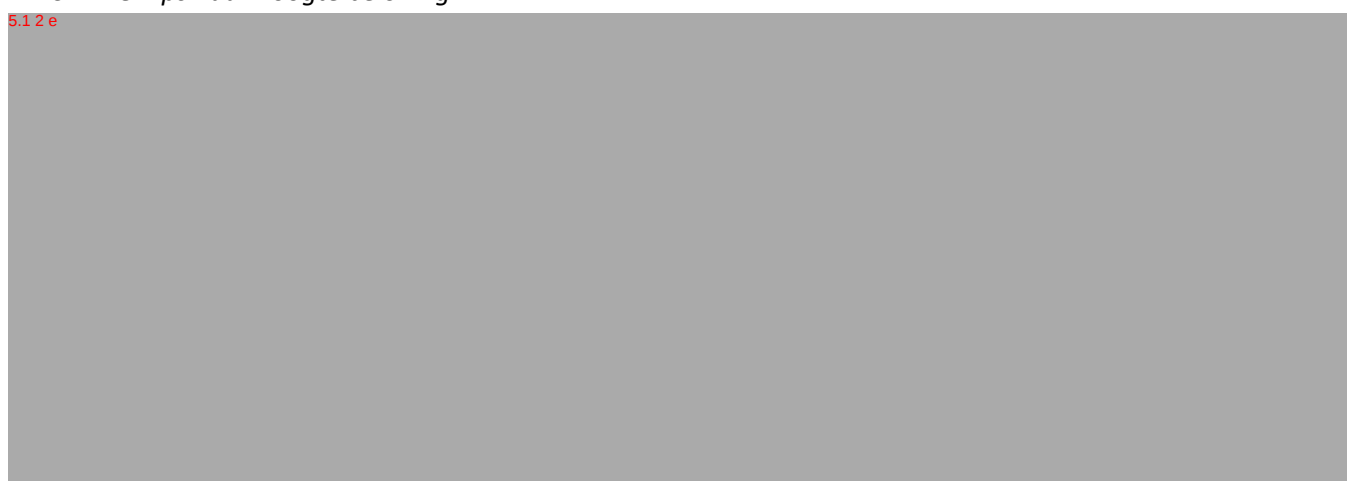
5.2.2.7 Tips naar soort delict

5.1.2.e

5.2.2.8 Tips naar hoogte beloning

5.1.2.e

²⁴ Het gaat hier om het aantal verstreken jaren sinds de pleegdatum van het delict op 1 januari van het jaar waarin de zaak op de coldcasekalender is geplaatst.

²⁵ De overige zaken betreffen een zedenzaak en een overval

Tabel 11: Totaal aantal tips in cold case kalenderzaken naar beloning

5.2.2.9 Tips naar achtergrond zaak en/of slachtoffer

Bij meerdere slachtoffers op de coldcasekalender wordt iets verteld over de achtergrond van het slachtoffer of de omstandigheden waaronder het delict heeft plaatsgevonden. Zo zijn er meerdere zaken waarin drugs en bekendheid in het criminele circuit mogelijk een rol hebben gespeeld, zijn er meerdere zaken waarin prostituees het slachtoffer van een levensdelict zijn geworden en wordt er in een aantal zaken gesproken over homoseksuele activiteiten. Bekeken is of er specifieke kenmerken zijn die zorgen voor een hoger of juist lager aantal tips. Dit is interessant omdat de kritiek op de coldcasekalender deels bestaat uit kritiek op het soort zaken dat op de kalender staat. Zo zouden getuigen binnen het criminele circuit niet praten over gepleegde delicten en zouden daders van zedenzaken zelf hun mond houden over het gepleegde feit. Op de 3 versies van de coldcasekalender heeft 11 keer een prostituee gestaan, zijn er 19 zaken waaruit een link met drugs of de criminele wereld blijkt en zijn er 4 zaken met homoseksuele contacten. Totaal 34 zaken, waarin er in 26 zaken is getipt. Uit dit onderzoek is derhalve niet gebleken dat zaken met deze kenmerken beduidend slechter scoren dan andere zaken op de kalender, zowel als het gaat om het aantal zaken waarin wordt getipt als het totale aantal tips.

5.2.3 Herkomst van de tips

De gedachte achter de coldcasekalender is dat er informatie in de PI's aanwezig is over onopgeloste zaken. Met het inzicht in de aantallen tips uit paragraaf 5.2.2 is de volgende vraag welke rol de PI's daarin gehad hebben en op welke andere wijzen de tips zijn binnengekomen.

²⁶ Een kalenderzaak is twee keer op de coldcasekalender geplaatst. De beloning is in deze zaak uiteraard gelijk gebleven en is daarom eenmaal meegeteld in dit overzicht.

5.12 e

5.1.2 i, 5.1.2.e

Gezien de lage aantallen tips heeft het weinig toegevoegde waarde om de tips volledig uit te splitsen naar zaakinhoudelijke kenmerken. Deze worden daarom hierna alleen kort benoemd.

5.1.2.e

27 De Fenheid 5.1.2.e

Beloning en onbekende slachtoffers

Als het gaat om de beloning in een zaak dan valt op dat de tips die naar de PI's te herleiden zijn geen betrekking hebben op zaken waar geen beloning actief is. Ook bij de onbekende slachtoffers op de coldcasekalender zijn geen tips naar de PI te herleiden. Dat is op zich niet verrassend, aangezien beide kenmerken in het totale aantal tips ook al ruim beneden gemiddeld scoorden.

Pleegdatum

Kijkend naar de pleegdatum was de verwachting dat zaken ouder dan circa 20 jaar weinig resultaat in de PI's zou opleveren, aangezien de gemiddelde leeftijd van gedetineerden te laag is om kennis van oudere zaken te hebben. ^{5.1.2.e}

Achtergrond zaak/slachtoffer

^{5.1.2.e}

5.2.3.2 Tips via Team Criminele Inlichtingen

^{5.1.2.i}

^{5.1.2.i}

5.2.3.3 Tips via media-aandacht

Aan de coldcaseteams is bij de inventarisatie van de aantallen tips gevraagd op te geven als er in een kalenderzaak meer is gedaan dan alleen het plaatsen op de kalender. In negentien zaken hebben de teams expliciet genoemd dat de zaak ruime aandacht in de media heeft gehad. Dit betreft dan een item in programma's als Opsporing Verzocht, SBS Dader gezocht of een item in een lokale nieuwsbreyer. Dit zijn zonder uitzondering zaken waarin getipt is, vaak zelfs een bovengemiddeld aantal. ^{5.1.2.e}

Het overgrote deel van de tips in zaken met media-aandacht komt vanuit de burger. De coldcasekalender werkt dan als een tweetrapsraket. Door de plaatsing op de kalender wordt, al dan niet door het coldcaseteam geïnitieerd, media-aandacht op gang gebracht. En deze media-aandacht brengt vervolgens een flinke stroom aan tips op gang. ^{5.1.2.e}

5.2.4 Bruikbaarheid tips

In paragraaf 5.2.2 is de conclusie getrokken dat het eerste deel van de doelstelling van de coldcasekalender – het vergaren van nieuwe informatie in cold cases – ruimschoots is gehaald. Maar hoe zit dat met het tweede deel van de doelstelling, het vergroten van de kans op opheldering van de cold cases? Daarvoor is aan de coldcaseteams gevraagd aan te geven hoeveel van de ontvangen tips ook daadwerkelijk bruikbaar bleek te zijn. De expertise om in te schatten of een tip bruikbaar is ligt bij de coldcaseteams. Bij de inventarisatie van de aantallen bruikbare tips is deze inschatting van de coldcaseteams leidend geweest. In de praktijk kan een tip die door het team als bruikbaar is beoordeeld na verder onderzoek niet bruikbaar blijken te zijn.

5.2.4.1 Aantallen bruikbare tips

In totaal hebben de coldcaseteams aangegeven 99 bruikbare tips te hebben ontvangen. Daarmee is ruim 8 procent van alle binnengekomen tips bruikbaar gebleken. Deze tips hebben betrekking op 48 verschillende kalenderzaken. Dat betekent dat in 44 procent van alle kalenderzaken waarin getipt is één of meerdere bruikbare tips zijn ontvangen. Deze verdeling is, zo blijkt uit tabel 13, echter niet gelijkmatig over de eenheden verdeeld. Een aantal teams blijft duidelijk achter in het aantal ontvangen bruikbare tips. Niet geheel toevallig zijn ook dit de teams die wat kritischer zijn over het nut van de coldcasekalender. Aan de bruikbare tips zijn geen specifieke zaakinhoudelijke kenmerken te koppelen, dat wil zeggen dat een bruikbare tip op iedere soort zaak betrekking kan hebben. Bijzonder aan de aantallen bruikbare tips is dat hier geen duidelijke dalende trend is te zien, terwijl dat bij het totaal aantal zaken waarin getipt wordt wel duidelijker waarneembaar is (zie tabellen 4 en 5). Het dalende aantal tips heeft dus blijkbaar geen effect op de aantallen bruikbare tips. Met de huidige aantallen bruikbare tips is duidelijk dat ook de kans op opheldering van de zaken flink is toegenomen.

Versie Eenheid	2017		2018		2019		Totaal	
	Aantal zaken	Aantal tips	Aantal zaken	Aantal tips	Aantal zaken	Aantal tips	Aantal zaken	Aantal tips

5.1.2.e

Totaal	16	36	17	31	15	32	48	99
---------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

Tabel 13: Aantallen bruikbare tips uitgesplitst naar eenheid.

5.2.4.2 Bruikbare tips uit de penitentiaire inrichtingen

Komen er ook bruikbare tips uit de PI's? Een terechte vraag, omdat de kalender bedacht is als opsporingsmiddel om informatie uit de PI's te halen, terwijl meerdere respondenten daar hun twijfels bij hebben en

5.2.1

. Voor de beantwoording van deze vraag geldt

hetzelfde als voor het totale aantal tips uit de PI's. Dat is niet volledig inzichtelijk te krijgen.

5.1.2.e

5.2.4.3 Bruikbare tips en media-aandacht

Van de 48 zaken met bruikbare tips zijn er 9 zaken waarin het coldcaseteam extra media-aandacht heeft benoemd als manier om tips te vergaren. In deze 9 zaken worden 26 bruikbare tips verkregen. Met 19 procent van de zaken met bruikbare tips wordt derhalve 24 procent van de bruikbare tips verkregen. Daarmee doen kalenderzaken met extra media-aandacht het net wat beter qua genereren van bruikbare tips dan de kalenderzaken waarin geen extra media-aandacht is benoemd. Deze bevinding sluit aan bij onderzoek van (2019) waarin zij concludeert dat media-uitingen het gros van haar onderzoekspopulatie (25 van de 38 getuigen) in beweging brengt. In haar onderzoek kwam zij tot de conclusie dat door media-uitingen werd bewerkstelligd dat getuigen hun stilzwijgen doorbraken. Een landelijk medium zoals Opsporing Verzocht zou hierbij het meeste effect hebben.

5.1.2.e

5.2.5 Nieuwe verdachten en opgeloste zaken

5.1.2.e

Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek is er in één zaak – Caroline van Toledo op de 2017 kalender – een verdachte veroordeeld voor het gepleegde misdrijf. Dat is daarmee de enige zaak op de coldcasekalender die echt opgelost is. Maar de rol die de coldcasekalender daar in gespeeld heeft is minimaal. Plaatsing op de kalender heeft wel voor aanhoudende aandacht voor de zaak gezorgd, maar de binnengekomen tips – 5.1.2.e – hebben geen nieuwe inzichten opgeleverd voor het coldcaseteam. De zaak zou zonder plaatsing op de coldcasekalender vrijwel zeker ook opgelost zijn.

5.3 Bijvangst van de coldcasekalender

5.3.1 Betekenis voor nabestaanden

‘Help nabestaanden uit hun onzekerheid’. Deze tekst staat sinds de 2018-editie op de voorpagina van iedere coldcasekalender. 5.2.1

Praten over wat er gebeurd is

Nabestaanden in cold cases leven al jarenlang in onzekerheid. Wat is er met hun dierbare gebeurd? En waarom is het gebeurd? Het is wel duidelijk dat deze onzekerheid en onduidelijkheid een traumatische ervaring is die een enorme invloed op het dagelijkse leven van de nabestaanden heeft. Traumadeskundige Van der Kolk geeft in een artikel in Vrij Nederland (2018) aan dat traumaverwerking complexe materie is,

waarbij van oudsher het praten over het trauma een dominante aanpak was. Praten alleen is weliswaar niet voldoende, maar het helpt een nabestaande wel te begrijpen wat er met je is gebeurd en waarom je je dan voelt zoals je je voelt. Plaatsing van een cold case op de coldcasekalender betekent over het algemeen dat nabestaanden, soms na jaren, weer praten over hun dierbare en over wat hem of haar is overkomen. Er wordt onderling binnen families weer over gesproken, er wordt met de politie over gesproken en in meerdere zaken krijgen nabestaanden ook een podium in de media om te vertellen wat de zaak met hen heeft gedaan. Plaatsing van een dierbare op de coldcasekalender kan voor de traumaverwerking dan een belangrijke eerste stap zijn.

Hoop en erkenning

Praten over wat een nabestaande is overkomen is één ding, veranderen hoe je je daar bij voelt is iets anders. Veranderen hoe je je voelt is erg moeilijk zolang de onzekerheid en onduidelijkheid over wat er is gebeurd blijft bestaan. Ook daar heeft de coldcasekalender een belangrijke functie. Het geeft hoop op duidelijkheid en is een erkenning van het trauma. Uit de interviews met Slachtofferhulp en de FNG blijkt dat de nabestaanden de kalender ervaren als een tastbaar bewijs van wat hen is overkomen. Het geeft hen het gevoel geeft dat zij en hun dierbare niet vergeten zijn. Nabestaanden hopen dat alle puzzelstukjes ooit op hun plek vallen en duidelijk wordt wat er precies gebeurd is. Zij zien de kalender als het middel wat daarbij kan helpen. De nabestaandendag die jaarlijks voor de nabestaanden wordt georganiseerd geeft ook erkenning voor hun trauma. Zij krijgen op die dag aandacht van de politie en kunnen praten met lotgenoten over wat hen is overkomen. Nabestaanden zien dat zij niet alleen staan in hun verdriet en kunnen hun eigen verdriet zo beter relativeren. Dergelijke initiatieven hebben er toe geleid nabestaanden verenigd zijn en steun vinden bij elkaar. Er is zelfs een facebookgroep opgericht van en voor nabestaanden in cold cases, waarin nabestaanden elkaar actief benaderen en praten over cold cases. Een heel recent voorbeeld is de 'kofferbakmoord'. In deze zaak is na ruim 14 jaar, op 19 november 2019, een verdachte veroordeeld tot een celstraf van 15 jaar. Deze moord op Caroline van Toledo stond op de kalender van 2017. Ook al is deze zaak niet opgelost door een gouden tip die gegeven is naar aanleiding van de coldcasekalender, voor nabestaanden bevestigt het de hoop dat ook hun kalenderzaak uiteindelijk opgelost kan worden. Deze hoop wordt door de nabestaanden onderling ook gedeeld.

Ophelderen of oplossen

Voor de nabestaanden geldt dat niet weten wat er is gebeurd vele malen erger is dan wel weten wat er is gebeurd. Zolang nabestaanden in deze onwetendheid leven zullen zij nooit vrede kunnen hebben met de situatie. Uit de coldcasekalender halen nabestaanden de hoop dat ooit duidelijk zal worden wat er precies gebeurd is. Maar wat verstaat een nabestaande nu precies onder duidelijkheid? Gaat het dan om het ophelderen of het oplossen van een cold case? Wanneer een cold case opgehelderd is, dan is het duidelijk wat er gebeurd is en hoe het gebeurd is. Maar er is geen verdachte in beeld bij de politie die hiervoor verantwoordelijk is en aangehouden kan worden. Wanneer er wel een verdachte in beeld is bij de politie die na vervolging door het Openbaar Ministerie door een rechter wordt veroordeeld voor het gepleegde feit, dan is een zaak opgelost. Peter R. de Vries heeft veel contacten met nabestaanden in cold cases. Hij geeft aan dat deze nabestaanden in eerste instantie willen dat de zaak opgehelderd wordt. Opheldering kan antwoord geven op veel vragen die de nabestaanden hebben. Maar zodra de opheldering er is, dan willen nabestaanden ook dat er een verdachte bij in beeld komt die aangehouden wordt. Dus dat een zaak opgelost wordt en dat deze verdachte uiteindelijk veroordeeld wordt. Uit het interview met Slachtofferhulp blijkt dat het ophelderen van de zaak, het weten wat er precies gebeurd is, van groot

belang is voor het verwerken van het trauma. Het belang van ophelderen is daarbij groter dan het belang van oplossen. De straf die een dader krijgt is uiteindelijk toch nooit genoeg om het leed te compenseren. De kalender kan voorzien in de behoefte van nabestaanden aan opheldering en zo een bijdrage leveren aan het verwerken van het trauma. Opheldering moet daarbij in brede zin worden opgevat. Opheldering hoeft niet per sé te betekenen dat duidelijk is geworden wat er wel is gebeurd. Opheldering kan ook betekenen dat een bepaald scenario kan worden doorgestreept en in ieder geval duidelijk is geworden wat er niet is gebeurd.

Vertrouwen in de politie

De coldcasekalender heeft een positieve uitwerking op het vertrouwen in de politie van de nabestaanden die hun zaak op de coldcasekalender hebben staan. Zij geven aan dat de plaatsing van hun zaak op de kalender hun vertrouwen in de politie en in coldcaseonderzoek heeft vergroot. Zij hebben het gevoel dat de politie er alles aan doet om hun zaak op te lossen. Zij hebben vaak na jaren opeens weer een vast aanspreekpunt voor hun zaak, waar zij met vragen terecht kunnen. Voor de nabestaanden die hun cold case nog niet op de coldcasekalender hebben staan geldt dit niet. Zij geven over het algemeen aan dat zij weinig tot geen vertrouwen hebben in de politie en vragen zich af of er überhaupt nog wel aandacht voor hun zaak is. Zij geven aan vaak niet te begrijpen waarom hun zaak niet op de kalender wordt geplaatst en weten vaak niet waar zij met hun vragen terecht kunnen. Hun ervaring is dat hoe harder je aan de boom blijft schudden, hoe meer er voor je gebeurt. Zij zien nabestaanden die het op deze manier voor elkaar krijgen om hun zaak op de coldcasekalender geplaatst te krijgen. Waar nabestaanden met een kalenderzaak dus een positieve verbetering laten zien qua vertrouwen in de politie, is dat bij nabestaanden zonder kalenderzaak niet zichtbaar. De laatste groep krijgt eerder te maken met een stijgend gevoel van onrechtvaardigheid.

Valse hoop en duidelijkheid

De kalender geeft hoop aan nabestaanden, maar de gegeven hoop blijkt de politie lang niet altijd waar te kunnen maken. Dat is een belangrijk element waar de politie rekening mee moet houden. Nabestaanden hebben vaak het gevoel dat plaatsing van hun zaak op de coldcasekalender betekent dat er ook daadwerkelijk iets in de zaak gebeurt. De hoop die daarmee gecreëerd wordt levert vaak niet veel op. Het is aan de politie om de verwachtingen te temperen en valse hoop proberen te vermijden. Tevens blijkt uit de interviews dat het ontbreken van terugkoppeling over de opbrengst van de kalender als een gemis wordt ervaren onder de nabestaanden. Nabestaanden willen heel graag weten wat de kalender heeft opgeleverd, ook als het resultaat heel erg tegen valt. De politie moet hier duidelijk en tijdig over communiceren, ongeacht het behaalde resultaat. Bij de introductie van de coldcasekalender van 2019 werden de resultaten van de 2018-kalender medegedeeld aan de nabestaanden van de 2019-cold case kalenderzaken, terwijl de nabestaanden van de 2018-kalender zelf nog niet op de hoogte waren gebracht van de resultaten. Dit soort situaties moeten worden voorkomen.

5.3.2 Imago van cold case/politie

Imagoverbetering is geen doel op zich van de coldcasekalender. Maar dat de coldcasekalender een positieve invloed zou kunnen hebben op het imago van de politie werd vooraf wel enigszins verwacht. In het oorspronkelijke communicatieplan wordt imagoverbetering als mogelijke positieve bijvangst van de coldcasekalender benoemd. Maar de mate waarin de coldcasekalender blijkt bij te dragen aan het imago

van de politie in het algemeen en coldcaseonderzoek specifiek is onverwacht groot. Uit de gehouden interviews met de coldcaseteams blijkt dat bijna ieder coldcaseteam imagoverbetering als positief punt van de coldcasekalender benoemt. Cold cases hadden een saai en stoffig imago, maar sinds de komst van de coldcasekalender is dit veranderd. Zij merken dat de coldcaseteams beter gevonden en sneller benaderd worden, zowel vanuit de eigen organisatie als van buiten de organisatie. Zo krijgen de teams veel aanvragen van lokale dagbladen om te mogen schrijven over een cold case die zij op de kalender hebben zien staan. De verbetering van het imago van het coldcaseteam houdt verband met de toch veelal positieve media-aandacht die in de procesevaluatie als bijvangst is genoemd. Uit een media-analyse over 2017 blijkt dat de media-aandacht voor cold cases en de coldcasekalender enorm toeneemt en de berichten bijna allemaal positief zijn. Een uitgebreide media-analyse na het publiceren van iedere nieuwe kalender bleek niet haalbaar, maar de positieve trend uit 2017 lijkt zich nog steeds voort te zetten.

5.1.2.e [REDACTED], initiator van de coldcasekalender, geeft aan dat het PR-effect van de coldcasekalender één van de grootste imagomiddelen van de politie is geweest. Ook misdaadjournalist Peter R. de Vries geeft aan dat de publiciteit die de kalender krijgt veel bijdraagt aan de uitstraling van de politie en de coldcaseteams. De mediadesk van de Eenheid Oost-Nederland, verantwoordelijk voor de landelijke communicatie met betrekking tot de coldcasekalender, merkt dat de term 'coldcasekalender' an sich een merk is geworden. Er is veel gebruik gemaakt van deze term in de media en hier worden veel positieve reacties aan gekoppeld. Verschillende coldcaseteams benoemen ook dat nu cold case op de kaart is gezet, de politiek zich ermee gaat bemoeien. Zo heeft minister Grapperhaus enkele nabestaanden ontvangen en vragen van hen beantwoord en zijn er Kamervragen²⁸ gesteld over de coldcasekalender. De aandacht voor de coldcasekalender is dus ongekend groot.

De reacties uit de interviews worden herkend door de onderzoekers. Gedurende het gehele onderzoek bleek het woord 'coldcasekalender' het sleutelwoord om deuren geopend te krijgen. Iedereen die geïnterviewd is was enthousiast om mee te werken aan een evaluatie van de coldcasekalender. En ieder gesprek leverde ook weer een nieuwe namen op van personen die ook wel interesse hadden om iets over de coldcasekalender te vertellen. De reacties tijdens het onderzoek maakten duidelijk hoezeer de coldcasekalender leeft.

Dat de coldcasekalender veel betekent voor het imago van de politie en de coldcaseteams is dus wel duidelijk. Maar waar ligt dat dan precies aan? Waarom doet de coldcasekalender zo veel meer dan andere politieproducten? Imago zegt iets over het beeld dat anderen over de politie hebben. Een positief imago krijg je niet zomaar en moet opgebouwd worden. *Zichtbaarheid* en *bereikbaarheid* (in de zin van toegankelijkheid) zijn belangrijke factoren die bijdragen aan een goed imago. In de marketingwereld wordt vaak gesproken over 'betrek je klanten erbij'. Een bedrijf dat zichtbaar en bereikbaar is voor haar klanten, scoort vaak goed op imagogebied. Uit onderzoek naar het imago van de politie bleek dat de burger over het algemeen positief oordeelt over de politie, maar dat dit niet geldt voor de kenmerken zichtbaarheid en bereikbaarheid (De Vries, 2013). Op deze kenmerken scoort de politie juist het slechtst, terwijl vooral bereikbaarheid nu juist als de belangrijkste factor voor een goed politie-imago wordt beschouwd. Ook factoren als *daadkracht*, *betrokkenheid* en *inlevingsvermogen* scoorden laag als het gaat om politie-imago.

²⁸ Kamerstukken 8 oktober 2018 kenmerk: 2018Z17865

Juist op al die punten doet de coldcasekalender heel veel. De coldcasekalender is een politieproduct waarmee actief de media op is gezocht. Dat heeft enorm bijgedragen aan de zichtbaarheid van de politie en de coldcaseteams. Door met de kalender actief de media op te zoeken en hierbij het verhaal van de nabestaanden te vertellen laat de politie zien betrokken te zijn bij deze ernstige zaken en toont zo inlevingsvermogen. De coldcasekalender straalt een daadkrachtige politie uit die deze ernstige levensdelicten niet loslaat totdat ze zijn opgelost. Door de burger actief mee te laten denken in cold cases worden de politie en de coldcaseteams ook meer bereikbaar voor de burger.

Bij imago draait het daarnaast ook om geloofwaardigheid. Woord en daad moeten met elkaar in overeenstemming zijn. Politie en Openbaar Ministerie willen uitstralen dat zij er alles aan doen om zeer ernstige delicten op te lossen. De coldcasekalender is dan de daad die bij het woord gevoegd wordt. Eerlijkheid en transparantie zijn vervolgens twee belangrijke voorwaarden om een opgebouwd imago te behouden. Zodra de burger door heeft dat een organisatie niet eerlijk en transparant communiceert zal een opgebouwd imago snel teniet worden gedaan.

5.3.3 Kosten van de coldcasekalender

Naar de exacte kosten van de coldcasekalender is geen uitgebreid onderzoek gedaan. Uit de beleidsreconstructie bleek dat de kosten voor de coldcasekalender vooraf zijn geraamd op circa 5.1.21 per jaar. Dit budget is voldoende gebleken om de benodigde kalenders te ontwerpen, te drukken en te verspreiden. Uit de interviews bleek dat de meeste andere opsporingsmiddelen veel meer geld kunnen kosten en vaak relatief weinig opleveren. Voor de coldcasekalender geldt het tegenovergestelde. Met relatief weinig geld levert de coldcasekalender juist heel veel op. Gezien de hoeveelheid tips die de coldcasekalender oplevert is de coldcasekalender één van de meest kostenefficiënte opsporingsmiddelen binnen het Nederlandse coldcaseonderzoek.

5.4 Conclusie

Sinds de introductie van de coldcasekalender zijn de aantallen tips in cold cases verveelvoudigd. In ruim 70 procent van de kalenderzaken worden tips ontvangen. En in 44 procent van de zaken waarin getipt wordt komen bruikbare tips binnen. In totaal zijn in de 3 jaren waarin de coldcasekalender actief is 1190 tips ontvangen, waarvan 99 bruikbaar bleken te zijn. In vergelijking met het laatste jaar waarin nog geen coldcasekalender actief was is dat een enorme sprong voorwaarts. De vooraf geformuleerde hoofddoelstelling – het vergaren van nieuwe informatie met betrekking tot cold cases en de kans op opheldering van deze zaken vergroten – is daarmee over het geheel ruimschoots behaald. Tussen de eenheden zitten echter wel grote verschillen in aantallen tips en bruikbare tips. Dat verklaart waarom de coldcasekalender niet door ieder coldcaseteam onvoorwaardelijk wordt omarmd. De belangrijkste nuancering bij deze cijfers is dat de PI niet de plek blijkt te zijn waar de meeste informatie te halen valt. Alhoewel de coldcasekalender vooraf als middel was bedacht om getuigen in de PI's te bewegen met informatie naar voren te stappen, blijkt de coldcasekalender vooral buiten de PI's resultaat op te leveren. Dat geldt zowel voor het totale aantal tips als het aantal bruikbare tips. Het is vooral de media-aandacht die de coldcasekalender krijgt die zorgt voor een stroom aan tips vanuit de burger in de kalenderzaken. Programma's als Opsporing Verzocht en artikelen in landelijke en lokale nieuwsbrengrers spelen daar een belangrijke rol in. Qua soorten zaken op de coldcasekalender blijken de zaken met een onbekend

slachtoffer en de zaken waarin geen beloning actief is beneden gemiddeld te scoren qua aantal opgeleverde tips. Uit de PI's leveren deze zaken in het geheel geen tips op. Voor zaken waarin een achtergrond in het criminele circuit, zoals drugshandel, wordt vermoed en in zaken met een zedencomponent geldt eveneens dat deze slecht scoren qua tips uit de PI's. Deze constatering past bij de kritiek die eerder op de coldcasekalender werd geuit, namelijk dat er op de kalender zaken staan die niet geschikt zijn voor verspreiding in de PI's. Bij de doorontwikkeling van de coldcasekalender moet daarom vooral gefocust worden op de plekken waar de kalender wel succesvol is. De PI moet zeker onderdeel van de doelgroep blijven, maar niet meer als de hoofddoelgroep.

Naast absolute aantallen tips levert de coldcasekalender ook bijvangst op. Vooraf werd er al rekening mee gehouden dat de coldcasekalender betekenisvol kon zijn voor de nabestaanden en voor het imago van de politie. Maar de mate waarin dat het geval blijkt was vooraf niet bedacht. Voor nabestaanden is de coldcasekalender het tastbare bewijs dat hun zaak niet vergeten is. Het geeft hoop op duidelijkheid en is een erkenning van wat hen is overkomen. Als het gaat om hoop op duidelijkheid dan zijn de verwachtingen van de nabestaanden vaak zelfs onrealistisch hoog. Het is aan de politie om die verwachtingen waar nodig te temperen. Nabestaanden wiens zaak op de coldcasekalender staat of heeft gestaan geven aan dat zij meer vertrouwen in de politie hebben en er meer op vertrouwen dat de politie er alles aan doet om de zaak op te lossen. Al met al kan het plaatsen van een zaak op de coldcasekalender voor de nabestaanden een belangrijke stap zijn in de verwerking van het trauma. De positieve uitstraling van de coldcasekalender stopt echter niet bij de nabestaanden. Ook in de samenleving is de coldcasekalender een begrip geworden dat het imago van de coldcaseteams en de politie goed heeft gedaan. De coldcasekalender draagt bij aan de zichtbaarheid, bereikbaarheid, daadkracht, betrokkenheid en inlevingsvermogen van de politie. Dit zijn allemaal imagofactoren waar de politie bij de burger niet goed op scoorde en nu door de coldcasekalender positief worden beïnvloed. De coldcaseteams ervaren allemaal dat zij sinds de introductie van de coldcasekalender in een positiever daglicht zijn komen te staan. Op kostentechnisch gebied blijkt de coldcasekalender een van de meeste kostenefficiënte opsporingsmiddelen te zijn.

6. Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In dit onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal:

Wordt de geformuleerde hoofddoelstelling voor de coldcasekalender bereikt en in welke onvoorziene behoeften van de direct betrokkenen voorziet de coldcasekalender?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn vier deelvragen opgesteld waarmee de te beantwoorden hoofdvraag onderzocht worden. Deze vier deelvragen luiden als volgt:

1. In hoeverre is de coldcasekalender in theorie een doeltreffend middel om de algemene doelstelling te bereiken?
2. In hoeverre wordt het concept 'coldcasekalender' consistent en volgens plan uitgevoerd?
3. Wordt de vooraf geformuleerde hoofddoelstelling behaald?
4. Welke aspecten van de coldcasekalender worden gewaardeerd door de direct betrokken partijen?

Met de deelvragen 1 en 2 is inzicht verkregen in het hele proces van ontwerp tot uitvoering van de coldcasekalender. Met de deelvragen 3 en 4 is vervolgens inzicht in de concrete resultaten van de coldcasekalender verkregen. De antwoorden op de deelvragen 1 en 2 hebben geholpen om de uitkomsten van de deelvragen 3 en 4 beter te begrijpen. De afzonderlijke deelvragen zijn beantwoord in een plan-proces- en productevaluatie. Aan de hand van de antwoorden op de deelvragen wordt in dit hoofdstuk de eindconclusie met betrekking tot de hoofdvraag geformuleerd.

In de planevaluatie is een beleidsreconstructie gemaakt waarmee de veronderstellingen duidelijk zijn geworden die ten grondslag hebben gelegen aan de coldcasekalender. Deze veronderstellingen zijn getoetst aan bestaand onderzoek en cijfermateriaal. Van deze zes veronderstellingen blijken twee veronderstellingen in beperkte mate juist te zijn mits de omstandigheden meezitten. Eén veronderstelling is twijfelachtig. En drie veronderstellingen blijken onjuist. Daarmee lijkt de coldcasekalender niet het middel waarmee de beoogde doelstelling behaald kan worden. Er zitten te veel onzekerheden en voorwaardelijkheden in de veronderstellingen om met zekerheid te kunnen zeggen dat de coldcasekalender ook daadwerkelijk meer tips en opheldering in cold cases zal opleveren. Desondanks is de ontwikkeling van een coldcasekalender een goed initiatief geweest. Cold cases zijn ingewikkelde zaken waar al veel onderzoek in is verricht. Creativiteit is dus nodig om cold cases tot een goed einde te brengen. Ondanks de twijfels over de werkzaamheid moeten creatieve, innovatieve ideeën zoals de coldcasekalender een kans krijgen.

In de procesevaluatie is onderzocht in hoeverre de coldcasekalender consistent en volgens plan wordt uitgevoerd. Hieruit bleek dat verschillende knelpunten werden ervaren door de teams in de uitvoering. De belangrijkste knelpunten zijn de capaciteit van de teams, de beschikbaarheid van geschikte zaken en de omgang met nabestaanden. Nabestaanden zijn een steeds belangrijkere rol gaan vervullen, waardoor het oorspronkelijk opsporingsdoel van de kalender steeds meer naar de achtergrond is verdwenen. Vooral de toestemming die nabestaanden moeten geven staat de coldcasekalender als opsporingsmiddel in de weg. De betrokken partijen zijn ieder op hun eigen manier omgegaan met de knelpunten die zij ervaren

bij de uitvoering van de kalender. Dit maakt dat de kalender niet consistent en volgens plan is uitgevoerd. Daarnaast is het proces binnen de PI's niet optimaal, waardoor niet iedere gedetineerde een coldcasekalender onder ogen krijgt en het vrijwel onmogelijk is voor gedetineerden om anoniem te tippen in cold cases.

In de productevaluatie is onderzoek gedaan naar de resultaten van de coldcasekalender en de aspecten van de kalender die gewaardeerd worden door de direct betrokken partijen. Uit de resultaten blijkt dat de vooraf geformuleerde hoofddoelstelling – het vergaren van nieuwe informatie met betrekking tot cold cases en de kans op opheldering van deze zaken vergroten – ruimschoots wordt gehaald. Tussen de eenheden zitten echter wel grote verschillen in aantallen tips en bruikbare tips. Dat verklaart waarom niet ieder team de kalender onvoorwaardelijk omarmt. Tevens blijkt uit de productevaluatie dat de PI niet de plek is waar de meeste informatie vandaan komt. Het is met name de media-aandacht voor de coldcasekalender die zorgt voor de vele tips. Daarnaast blijkt dat de kalender voor nabestaanden het tastbare bewijs is dat hun zaak niet vergeten is. Dit geeft hoop op duidelijkheid, zorgt voor erkenning van het trauma en kan bijdragen aan het verwerken van het trauma. Nabestaanden die hun zaak op de kalender terugzien geven aan meer vertrouwen in de politie en in coldcaseonderzoek te hebben. De positieve uitstraling van de coldcasekalender is ook verder in de samenleving te zien. De coldcasekalender is een begrip geworden dat het imago van de coldcaseteams en de politie goed heeft gedaan. De coldcasekalender draagt op positieve wijze bij aan imago-factoren als zichtbaarheid, bereikbaarheid, daadkracht, betrokkenheid en inlevingsvermogen en draagt de boodschap uit dat de politie cold cases niet loslaat.

Antwoord op de hoofdvraag: Wordt de geformuleerde hoofddoelstelling bereikt

Uit de afzonderlijke deelvragen blijkt dat de coldcasekalender vooraf niet het juiste middel lijkt te zijn, dat er in de uitvoering veel knelpunten zitten en dat de kalender nauwelijks werkt op de plek waar deze voor bedoeld was. Toch wordt de geformuleerde hoofddoelstelling ruimschoots behaald. Het aantal tips in cold cases is fors gestegen ten opzichte van de periode voor de kalender. Ook de aantallen bruikbare tips zijn aanzienlijk. Daarmee wordt de kans op opheldering in deze kalenderzaken vergroot. De grote media-aandacht voor de coldcasekalender is daar de belangrijkste factor in. De coldcasekalender brengt veel meer teweeg in de samenleving dan in de PI. De PI moet zeker onderdeel blijven van de doelgroep, maar moet niet meer de hoofddoelgroep vormen.

Antwoord op de hoofdvraag; in welke onvoorziene behoeften voorziet de coldcasekalender

De coldcasekalender heeft een grote invloed gehad op de nabestaanden en op het imago van de politie en de coldcaseteams. Voor beiden geldt dat daar vooraf wel rekening mee was gehouden, maar de mate waarin dat gebeurt blijkt te zijn was niet voorzien. Nabestaanden leven vaak al jarenlang in onzekerheid. De onwetendheid van wat er gebeurd is zorgt dat zij de situatie niet kunnen afsluiten. Voor nabestaanden vormt de coldcasekalender het tastbare bewijs dat de politie de zaken niet vergeten is. De kalender voorziet in behoeften van de nabestaanden op hoop op duidelijkheid, zorgt voor erkenning van het trauma en draagt bij aan de verwerking van het trauma. Het zorgt ook voor meer vertrouwen in de politie en coldcaseonderzoek. De coldcasekalender heeft ervoor gezorgd dat nabestaanden zich zijn gaan verenigen en zo meer contact met lotgenoten hebben. Een gevolg hiervan is wel dat, zoals veel respondenten het benoemen, de kalender een 'nabestaandending' is geworden in plaats van een opsporingsmiddel. De coldcasekalender voorziet daarnaast ook in de behoefte om het imago van de politie en de coldcaseteams

te verbeteren. De media-aandacht die de coldcasekalender genereert heeft ervoor gezorgd dat de term coldcasekalender een begrip is geworden en positief bijdraagt aan imago-factoren waar de politie niet heel hoog op scoort. De coldcaseteams ervaren dat zij door personen van zowel binnen als buiten de organisatie beter bereikt worden. Niet alleen door de respondenten van de coldcaseteams, maar ook door de experts werd benoemd hoeveel goeds de kalender heeft gedaan voor het imago. ^{5.2.1}

Hoe de toekomst van de coldcasekalender er ook uit gaat zien, het is van belang dat de naam 'coldcasekalender' behouden blijft. Deze naam heeft zijn waarde bewezen.

Subdoelstellingen

Naast de hoofddoelstelling van de coldcasekalender zijn in de oorspronkelijke plannen ook vier subdoelstellingen beschreven. Deze subdoelstellingen zijn geen onderdeel van de te beantwoorden hoofdvraag in dit onderzoek. Maar met de resultaten uit dit onderzoek kunnen wel enkele uitspraken gedaan worden over het bereiken van de subdoelstellingen.

1. Het onderzoeken van alle (100%) nieuwe informatie welke onder gedetineerden door middel van de kalender is vergaard.

De coldcaseteams geven aan alle binnengekomen informatie in de vorm van tips uit te lopen. De herkomst van de tip bepaalt soms wel de prioriteit die aan de tip wordt gegeven. Zo worden tips van paragnosten of tips die volgens het team overduidelijk onjuist zijn minder serieus genomen. Iedere tipgever wordt wel altijd benaderd en bedankt voor het aanleveren van zijn of haar informatie. Het zijn dus, zoals subdoelstelling 1 beschrijft, niet enkel de tips van gedetineerden die uitgelopen worden. Als het gaat om interessante tips dan wordt derhalve aan subdoelstelling 1 voldaan.

2. Het verkrijgen van nieuwe informatie van gedetineerden welke in minimaal één geselecteerde cold case leidt tot een concrete verdachte conform artikel 27 Sv.

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt de kans dat een nieuwe verdachte in beeld is gekomen door een bruikbare tip uit de PI erg klein is. Slechts in drie zaken waarin een nieuwe verdachte is aangemerkt kan er een bruikbare tip uit de PI zijn gekomen. Maar in alle drie deze zaken ligt het aantal tips dat van buiten de PI kwam vele malen hoger. De kans is dus klein dat voldaan wordt aan subdoelstelling 2.

3. Het versterken van de samenwerking tussen de betreffende ketenpartners (Slachtofferhulp Nederland, Politie, Openbaar Ministerie, Dienst Justitiële Inrichtingen).

In de evaluatie van 28 februari 2018 wordt al geconcludeerd dat de samenwerking met DJI is versterkt. In dit onderzoek zijn naast DJI ook de ketenpartners geïnterviewd. Alle respondenten geven aan dat zij de samenwerking met de politie waarderen. Slachtofferhulp geeft aan dat zij merken dat hun rol in het proces van de coldcasekalender steeds meer toeneemt. Tijdens de nabestaandendag wordt de taak die Slachtofferhulp vervult steeds groter en de samenwerking hierin met de politie wordt op prijs gesteld.

4. Het profileren van de Nederlandse aanpak van cold cases.

Tijdens dit onderzoek is gebleken dat er veel aandacht is omtrent de coldcasekalender. De media-aandacht is enorm en ook vanuit de samenleving is de aandacht voor cold cases groot. Helaas blijft het echte succes, het oplossen van een kalenderzaak door een gouden tip uit de PI, uit. Maar het Rechercheren in cold case zaken wordt niet langer gezien als het saaie onderzoek in stoffige dozen, maar als het

onderzoek dat het meest uitdagend is. De coldcasekalender draagt uit dat de Nederlandse aanpak van cold cases zich kenmerkt door het niet loslaten van een zaak.

6.2 Aanbevelingen voor de praktijk

Nu de onderzoeksresultaten en de conclusies van deze evaluatie duidelijk zijn, kunnen aanbevelingen voor de praktijk worden gedaan waarmee de resultaten van de coldcasekalender geoptimaliseerd worden en knelpunten in het proces worden weggenomen.

Aanbeveling 1 – Doorontwikkelen van de coldcasekalender

Behoud de naam ‘coldcasekalender’ en ontwikkel deze door naar een concept met een breder bereik. De hoofddoelgroep van de nieuwe coldcasekalender dient de burger te zijn, omdat daar de meeste informatie kan worden gehaald. De nieuwe coldcasekalender hoeft niet meer per sé op papier te verschijnen en moet vooral gebruik maken van digitale mogelijkheden zoals (politie)websites of een coldcasekalender-app, waarin informatie over een cold case op een voor het coldcaseteam gewenst moment beschikbaar komt. De digitale mogelijkheden dienen te worden gecombineerd met media-aandacht in programma’s zoals Opsporing Verzocht, via podcasts of via een specifiek coldcaseprogramma zoals Peter R. de Vries dat jarenlang heeft gemaakt. Het kalendersaspect kan ingevuld worden door een zaak bijvoorbeeld rondom de pleegdatum of geboortedag van het slachtoffer onder de aandacht te brengen. Door de kalender niet meer op papier te verspreiden is er ook geen noodzaak meer om jaarlijks precies 52 zaken aan te leveren. Papieren versies van de cold case posters kunnen helpen om de aandacht voor cold cases te vergroten, door deze posters landelijk te verspreiden op plekken waar veel publiek komt. De posters kunnen leesbaarder worden gemaakt door er minder zaken per keer op te zetten.

Aanbeveling 2 – De plek van de PI binnen de coldcasekalender

De gedetineerden binnen de PI’s moeten een doelgroep blijven van de coldcasekalender, maar niet meer als hoofddoelgroep. De papieren coldcasekalender wordt weinig gebruikt binnen de PI en dus moet een passend alternatief worden gezocht. De huidige inspanningen om de coldcasekalender op tablets in de PI’s te krijgen (ZBJ – Zelfbedieningsportaal Justitiabelen) moet worden heroverwogen. Volgens DJI is de uitreiking van tablets aan gedetineerden nog lang geen gelopen race en kan het nog jaren duren voordat het zo ver is. De reïntegratiecentra (RIC) zijn locaties binnen de PI waar kalenderzaken op schermen getoond kunnen worden. DE RIC’s lijken bij uitstek de plek in de PI waar een gedetineerde in alle rust en zonder grote sociale controle de zaken kan bekijken. Bezoekersruimten in de PI zijn, vanwege de aanwezigheid van kleine kinderen, juist geen goede plek om cold cases onder de aandacht te brengen. De mogelijkheden van anoniem tippen vanuit de PI moeten daarbij opnieuw worden bekeken.

Aanbeveling 3 – Ontwikkel een éénduidig uitvoeringsplan voor de coldcasekalender

Een goed product begint bij een helder plan. Tijdens het uitvoeren van deze evaluatie bleek dat er niet één uitvoeringsplan ligt voor de coldcasekalender, maar dat dit verspreid is over verschillende documenten. Dit zorgt voor onduidelijkheid en verschil in aanpak door de eenheden. Ontwikkel daarom één helder plan waarin alle doelstellingen en eisen van de coldcasekalender staan beschreven. In dit document plan is het van belang dat de knelpunten die zich tijdens de uitvoering voordoen worden weggenomen. Daarom moeten de volgende punten minimaal in het plan worden opgenomen:

- Maak een keuze tussen de coldcasekalender als opsporingsmiddel of de coldcasekalender als nabestaandenmiddel. De onderzoekers bevelen aan om te kiezen voor de kalender als opsporingsmiddel. In dat geval moet de discussie rondom de verplichte toestemming van nabestaanden opnieuw worden gevoerd met het College van procureurs-generaal, waarbij het politiestandpunt moet zijn dat nabestaanden slechts geïnformeerd hoeven te worden over plaatsing van hun zaak op de coldcasekalender.
- Maak heldere eisen voor de selectie van zaken en besteed hierbij aandacht aan het soort zaken die op de coldcasekalender geplaatst worden. Kies hierbij voor de meest kansrijke zaken. De bevindingen uit de productevaluatie kunnen daar richting aan geven. Laat hierbij de norm van jaarlijks vijf zaken per eenheid los.
- Leg vast hoe de contacten met nabestaanden verlopen en wanneer en op welke wijze resultaten met de nabestaanden worden gedeeld.
- Zorg dat in iedere kalenderzaak een financiële beloning actief is waarbij de hoogte van de beloning voor iedere kalenderzaak gelijk is.

Aanbeveling 4 – Centraal bijhouden van de resultaten van de coldcasekalender

Om toekomstig evaluatieonderzoek te vergemakkelijken dienen de resultaten van de kalenderzaken eenduidig en centraal te worden bijgehouden.

Aanbeveling 5 – Digitaliseren van alle cold cases

Een goede selectie van zaken is alleen mogelijk als er een compleet overzicht is van alle cold cases. Investeer daarom in het digitaliseren van de complete cold case werkvoorraad.

Aanbeveling 6 – Opsporingscommunicatie als trekker van de coldcasekalender

Leg de verantwoordelijkheid voor het produceren van een coldcasekalender niet meer bij een specifieke eenheid neer, aangezien dat te belastend is naast de reguliere werkzaamheden. De afdeling Opsporingscommunicatie moet de leidende rol krijgen in de productie van de coldcasekalender.

Aanbeveling 7 –

5.2.1

6.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Het uitvoeren van een onderzoek levert niet alleen antwoorden op, maar leidt ook tot nieuwe vragen. Uit deze vragen komen de volgende suggesties voor vervolgonderzoek voort.

Onderzoek naar de bruikbaarheid van binnengekomen tips

Uit de resultaten blijkt dat minder dan tien procent van de binnengekomen tips als bruikbaar zijn aangemerkt. De aantallen bruikbare tips verschillen fors per eenheid. Met alle tips is één kalenderzaak tot

een oplossing gekomen. Nader onderzoek naar de wijze waarop de binnengekomen tips worden beoordeeld, op waarde worden geschat en worden opgevolgd kan meer inzicht geven in de verschillen qua bruikbare tips.

Onderzoek naar (de bruikbaarheid van) tips uit de PI

Tips uit de PI bleken in dit onderzoek niet compleet inzichtelijk te maken. Dat geldt ook voor de bruikbaarheid van de tips uit de PI. Nader onderzoek naar de aantallen tips uit de PI's en de bruikbaarheid daarvan kan meer inzicht geven in de positie die de PI's moeten innemen in een doorontwikkeld concept voor de coldcasekalender. Kwalitatief onderzoek onder gedetineerden over het type delict waarover zij willen getuigen kan daartoe bijdragen.

Onderzoek naar het onder de aandacht brengen van cold cases bij een breed publiek

Bij de doorontwikkeling van de coldcasekalender moet een breder publiek worden aangesproken. Bekende mogelijkheden zijn een item in Opsporing Verzocht, een podcast of een krantenartikel. Nader onderzoek naar de manieren waarop cold cases onder de aandacht kunnen worden gebracht kan leiden tot nieuwe of aanvullende wijzen waarop met de coldcasekalender naar buiten kan worden getreden.

Nader onderzoek naar het vertrouwen in de politie van cold case nabestaanden

De coldcasekalender heeft veel goeds gedaan voor het imago van de Nederlandse politie en de coldcaseteams. Nabestaanden die hun zaak op de coldcasekalender terugzien geven aan meer vertrouwen in de politie en in het oplossen van de zaak te hebben. Nabestaanden van cold cases die niet op de coldcasekalender staan hebben dat vertrouwen niet. Nader onderzoek naar het vertrouwen in de politie van deze groep nabestaanden kan inzicht geven in hoe het vertrouwen in de politie kan worden vergroot en hoe de coldcasekalender daar toe kan bijdragen.

Jaarlijks onderzoek naar de resultaten van de coldcasekalender

Doorontwikkeling van de coldcasekalender, waarbij een bredere doelgroep op een andere wijze wordt aangesproken, zal leiden tot een verandering in de resultaten van de kalender. Om te monitoren of de gekozen richting ook de juiste richting is, zal de coldcasekalender jaarlijks geëvalueerd moeten worden. Het implementeren van aanbeveling 4 is daarbij wel een randvoorwaarde.

Literatuurlijst

5.1.2.e Heeft de tijd de antwoorden? Hoe het verstrijken van tijd benut kan worden in coldcaseonderzoek (Niet gepubliceerde master thesis). School voor researchkunde, Apeldoorn.

5.1.2.e Ben ik in beeld? Een populatieonderzoek naar wanneer daders voor het eerst naar voren zijn gekomen in politiedossiers in opgeloste cold cases (Niet gepubliceerde master thesis). School voor researchkunde, Apeldoorn.

Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Van der Velden, T., & De Goede, M. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff.

Bahrtdt, H. P. (1961). Zur Frage des Menschenbildes in der Soziologie. *European Journal of Sociology*, 2(1), 1-17.

Bijleveld, C. (2018). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.

Bronson, J., & Carson, E. A. (2019). *Prisoners in 2017*. U.S. department of Justice, Bureau of Justice Statistics.

Broere, R. (2017, 21 december). Het bizarre toeval van romy en savannah. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd op 11 september 2019, van <https://www.ad.nl/binnenland/het-bizarre-toeval-van-romy-en-savannah~a6a0c717/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016, 8 december). *Minder gedetineerden in gevangenissen*. Geraadpleegd op 5 november 2019, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/49/minder-gedeteneerden-in-gevangenissen>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018, 6 september). *In 2017 meer slachtoffers van moord en doodslag*. Geraadpleegd op 16 oktober 2019, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/36/in-2017-meer-slachtoffers-van-moord-en-doodslag>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019, 26 september). *Overledenen; moord en doodslag; pleeglocatie Nederland*. Geraadpleegd op 16 oktober 2019, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81453NED/table?ts=1571230625891>

Commissie van Traa. (1996, 1 februari). *Enquete opsporingsmethoden*. Geraadpleegd op 6 december 2019, van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-24072-11.html>

Darst, A. (2011). *Grant heats up cold cases*. Kentucky law enforcement; Department of Criminal Justice Training.

Davis, R. C., Jensen, C. J., Burgette, L., & Burnett, K. (2014). Working smarter on cold cases: identifying factors associated with successful cold case investigations. *Journal of Forensic Sciences*, 59(2), 375-381.

De Stentor. (2019, 17 januari). *Kritiek op coldcasekalender nog geen enkele zaak opgelost*. Geraadpleegd op 11 september 2019, van <https://www.destentor.nl/regio/kritiek-op-coldcasekalender-nog-geen-enkele-zaak-opgelost~a5017b45/>

De Vries, M. (2013). *Het imago van de politie: Een onderzoek naar beelden van de politie onder de bevolking*. Geraadpleegd op 15 januari 2020, van <http://www.maatschappijveiligheid.nl/wordpress/wp-content/uploads/2013/09/Het-imago-van-de-Politie-Marsha-de-Vries-mei-2013.pdf>

Dewey, R. (1960). The Rural-Urban Continuum: Real but Relatively Unimportant. *The American Journal of Sociology*, 66(1), 60-66.

Dienst Justitiële Inrichtingen. (2019, 26 juni). *Infographic Gevangeniswezen 2019*. Geraadpleegd op 16 oktober 2019, van <https://www.dji.nl/themas-cijfers-en-publicaties/cijfers-en-publicaties/kerncijfers-dji.aspx>

5.1.2.e (september 2017). Oplegnota besluitvorming. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (7 september 2016). Projectplan cold case kalender. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (10 oktober 2016). Plan van aanpak: cold case kalender. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (27 maart 2015). Projectvoorstel Nederlands cold case-kaartspel. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (23 juni 2015). Nederlands Cold Case kaartspel. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (22 februari 2018). Coldcasekalender: overdracht. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (2015). *Horen, zien & zwijgen: een exploratieve studie naar de motieven van getuigen in cold case zaken om al dan niet te verklaren* (Niet gepubliceerde master thesis). Vrije Universiteit, Amsterdam.

Hoogerwerf, A., & Herweijer, M. (2014). *Overheidsbeleid: een inleiding in de beleidswetenschap*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Infografic politie. (2017). Coldcases en informatie hieromtrent.

Infografic politie. (2018). Coldcases en informatie hieromtrent.

5.1.2.e (2007). Opnieuw spitten in oude zaken. *Blauw-recherche*, 3 (3), 6-9.

Kaeble, D. (2018). *Time served in State Prison 2016*. US Department of Justice, Bureau of Justice Statistics.

Keppel, R., & Weis, J. (1994). Time and Distance as Solvability Factors in Murder Cases. *Journal of Forensic Sciences*, 39(2), 386-400.

Kingdon, J. W. (2009). *Agendas, alternatives and public policies*. Boston: Addison-Wesley Educational Publishers.

Lehti, M., & Kivivuori, J. (2012). Homicide in Finland. In 5.1.2.e (Eds.), *Handbook of European Homicide Research* (pp. 391-404). New York: Springer.

5.1.2.e (2018). Homicide Clearance in Western Europe. *European Journal of Criminology*, 00(1), 1-21.

Mahony, T. H., & Turner, J. (2012). *Police reported clearance rates in Canada, 2010*. Geraadpleegd op 6 december 2019, van <http://www.statcan.gc.ca/pub/85-002-x/2012001/article/11647-eng.pdf>

National Gang Intelligence Center USA. (2019, 29 oktober). *Overview of Cold Case Playing Cards*.

Nationale Politie. (2012). *Inrichtingsplan Nationale Politie*.

New Zealand Crime Statistics. (2015). *A summary of recorded and resolved offence statistics*. Geraadpleegd op 11 september 2019, van <http://www.police.govt.nz/sites/default/files/publications/crime-stats-national-20141231.pdf>.

NOS op 3. (2017, 9 januari). 'Snitchen doe je gewoon niet binnen de straatcultuur'. Geraadpleegd op 20 december 2019, van <https://nos.nl/op3/artikel/2152186-snitchen-doe-je-gewoon-niet-binnen-de-straatcultuur.html>

Office of Justice Programs. (2019). *The crisis of cold cases*. Geraadpleegd op 4 december 2019, van <https://www.ojp.gov/ojpblog/blogs-2019/2019-blog-cold-case-guide.htm>

Pennebaker, J.W. (1989). Confession, inhibition and disease. In L. Berkowitz (Eds.), *Advances in experimental social psychology* (pp. 211-244). Amsterdam: Elsevier Science Public Co Inc.

Regini, C. L. (1997). The cold case concept. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 66(8), 1-6.

Reuter, E. (2015). *Colorado distributes cold case cards to raise clues to unsolved crimes*. Geraadpleegd op 11 september 2019, van <https://www.summitdaily.com/news/crime,colorado-distributes-cold-case-cards-to-raise-clues-to-unsolved-crimes>

Roberts, A. (2008). Explaining differences in homicide clearance rates between Japan and the United States. *Homicide Studies*, 12(1), 136–145.

RTL Late Night. (2019, 17 januari). Geraadpleegd op 11 september 2019, van <https://tvblik.nl/rtl-late-night/aflevering-4-9>

RTL Nieuws. (2019, 20 september). *Tipgeld Taghi te laag? 'Niemand riskeert zijn leven voor 100.000 euro'*. Geraadpleegd op 20 december 2019, van <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4856001/tipgeld-ridouan-taghi-opsporing-most-wanted-derk-wiersum>

Smit, P.R., & Nieuwebeerta, P. (2007). *Moord en doodslag in Nederland 1998 en 2002-2004*. Den Haag: WODC.

Spreen, M., Pomp, L., & Vermeulen, T. (2006). De methode van sociale netwerk- analyse toegepast in het forensische veld. Enige eerste stappen in forensisch psychiatrisch- en cold-case onderzoek. *Panopticon*, 27(1), 80-86.

Spreen, M., & Vermeulen, T. (2008). Netwerkprofilering in 'cold cases'. *Justitiële verkenningen*, 34(5), 51-59.

Staatsblad. (2013). *Wet herziening ten nadele*. Geraadpleegd op 12 september 2019, van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2013-138.html>

Swanborn, P.G. (2007). *Evalueren*. Den Haag: Boom Lemma.

5.1.2.e (2011). *Heelt de tijd alle wonden?* (Niet gepubliceerde master thesis). School voor onderzoekkunde, Apeldoorn.

Thesaurus Politieacademie. *Definitie TGO*. Geraadpleegd op 15 oktober 2019, van <https://thesaurus.politieacademie.nl/Thesaurus/Term/3478>

Turner, R., & Kosa, R. (2003). *Cold case squads: leaving no stone unturned*. Bureau of Justice Assistance bulletin.

Van Amelsvoort, A., Rispens, I., & Grolman, H. (2017). *Handleiding verhoor*. Amsterdam: Stapel & de Koning.

5.1.2.e (2019). *Push the button. Een onderzoek naar wat getuigen in who dunit- moordzaken beweegt om (g)een verklaring af te leggen* (Niet gepubliceerde master thesis). School voor onderzoekkunde, Apeldoorn.

Van Dale. (2019). Geraadpleegd op 12 september 2019, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/doeltreffend>

5.1.2.e (2006). *Cold cases- een hot issue: toepassingen en opbrengsten van hernieuwd onderzoek naar kapitale delicten*. Den Haag: SDU uitgevers.

Van Os, R., Ganpat, S., & Nieuwbeerta, P. (2010). Moord en doodslag in Nederland. In E. Muller, J. Van der Leun, M. Moerings, & P. Van Calster (Eds.), *Criminaliteit* (pp. 181-193). Deventer: Kluwer.

5.1.2.e (2016). De Rijswijkse moordzaak. *Blauw*, 12(1). 24-28.

Vrij Nederland. (2018). *Waarom praten slechts deels helpt bij het verwerken van trauma's*. Geraadpleegd op 15 januari 2010, van vn.nl/waarom-praten-slechts-deels-helpt-bij-traumas/

Walton, R. (2006). Case file review. In R. Walton (Eds.), *Cold case homicides: Practical investigative techniques* (pp. 27-62). Boca Raton: CRC Press.

5.1.2.e (22 december 2016). Implementatie en evaluatie coldcasekalender. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (31 maart 2017). Evaluatie coldcasekalender: resultaten pilotfase. Interne documentatie politie.

5.1.2.e (28 februari 2018). Eindevaluatie coldcasekalender. Interne documentatie politie.

Wartna, B.S.J. (2005). *Evaluatie van daderprogramma's: Een wegwijzer voor onderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies speciaal gericht op het terugdringen van recidive*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, 44(1). 1-24.

Worlds Prison Brief. (2019). *World prison brief data*. Geraadpleegd op 5 november 2019, van <https://www.prisonstudies.org/world-prison-brief-data>

Zeidler, J., & Rush, L. (2010). In-Theatre Soldier Training through Cultural Heritage Playing Cards: A US Department of Defense Example. In L. Rush (Eds.), *Archaeology, Cultural Property and the Military* (pp. 73-85). Woodbridge: The Boydell Press.

Bijlagen

1. Semigestructureerde vragenlijst interviews beleidsmakers (Landelijk Portefeuillehouder Cold cases, Landelijk Officier van Justitie Cold cases en Q-team Oost-Nederland)

Coldcase Algemeen	
1.	Wat is uw mening over de coldcasekalender?
2.	Hoe ziet u de toekomst van de kalender?
3.	Bent u het eens met de kritiek op de kalender?
4.	Wanneer is de kalender voor u geslaagd?
Planevaluatie	
5.	Waarom is de coldcasekalender geïntroduceerd in 2017?
6.	Tegen welke problemen liep cold case onderzoek voor 2017 aan? En hoe moest de coldcasekalender daar verbetering in brengen?
7.	Wat werd er gedaan om eventuele problemen aan te pakken en hoe moest de coldcasekalender daar in bijdragen?
8.	Wat was de doelstelling van de kalender? En was de coldcasekalender het juiste middel om dat doel te bereiken?
9.	Waren er nog andere (sub)doelstellingen aan de coldcasekalender gekoppeld die niet in het plan van aanpak hebben gestaan?
10.	Welke alternatieven voor de coldcasekalender zijn overwogen?
11.	Wat is de doelgroep waar de coldcasekalender voor is ontwikkeld?
12.	Hoe ziet de interventie er precies uit? Wat zijn de werkzame bestanddelen die moeten leiden tot het bereiken van het doel?
13.	Welke richtlijnen zijn opgesteld voor het selecteren van zaken?
14.	Welke factoren zijn doorslaggevend om een zaak op de kalender te zetten?
15.	Wat waren de vooraf ingeschatte kosten en te leveren capaciteit?
16.	Welke handelingskaders zijn er opgesteld, bijvoorbeeld voor de omgang met nabestaanden of met de media?
Procesevaluatie	
17.	Hoe wordt het hele proces rondom de coldcasekalender ervaren?
18.	Zitten alle eenheden op dezelfde lijn wat betreft nut en noodzaak van de kalender?
19.	Welke doelgroepen worden bereikt, welke niet en waarom?
20.	Welke doelen lijken te worden behaald, welke niet en waarom?
21.	Zijn er tijdens het proces andere doelen of inzichten naar voren gekomen die vooraf niet waren bedacht? En wat is hier vervolgens mee gedaan?
22.	Waarom heeft er een verschuiving naar onbekende slachtoffers, vermissingen en andere delicten plaatsgevonden?
23.	Welke knelpunten/uitvoeringsproblemen zijn er ervaren en hoe zijn deze opgelost?
24.	Was er weerstand bij de betrokken partijen? Was dit te verwachten en wat is er mee gedaan?
25.	Hoe is de overdracht van de productie van de kalender naar een ander team verlopen?
26.	OVJ: Wat zijn de ervaringen uit het verleden met financiële beloningen in een zaak?
Productevaluatie	
27.	Zijn de resultaten van de kalender, zoals het aantal binnengekomen tips, inzichtelijk? Waarom wel/niet?
28.	Hoe wordt duidelijk of een tip door de kalender of door andere factoren ontstaat?
29.	Welke andere activiteiten voor cold cases zijn kunnen de stijging van het aantal tips verklaren?
30.	Welke neveneffecten treden op? Waren deze vooraf voorzien?
31.	Wat zijn de uiteindelijk geleverde organisatorische, personele en financiële inspanningen.
32.	In hoeverre kunnen die effecten causaal kunnen worden toegeschreven aan de interventie?

2. Semigestructureerde vragenlijst interviews experts

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

)

Coldcase Algemeen	
1.	Wat vindt u van het concept coldcasekalender?
2.	Welke knelpunten / beperkingen in coldcaseonderzoek ziet u en heeft de coldcasekalender daar volgens u verandering in gebracht?
3.	De hoofddoelstelling van de coldcasekalender is het vergaren van nieuwe informatie in cold cases en het vergroten van de kans op opheldering van deze zaken. Vindt u de coldcasekalender een passend middel om deze doelstelling te behalen?
4.	Er zijn veel tips over kalenderzaken gegeven, maar de gouden tip zit daar nog niet bij. Hoe komt het volgens u dat de binnengekomen tips niet leiden tot oplossing van de zaak?
5.	Vindt u het krijgen van de gouden tip noodzakelijk voor het succes van de coldcasekalender?
6.	Wat zou er aan de kalender moeten veranderen wil deze succesvoller worden?
7.	Op de coldcasekalender staan levensdelicten en langdurige vermissingen. Onder de levensdelicten zijn een aantal ongeïdentificeerde slachtoffers en slachtoffers die vermoedelijk recent vanuit het buitenland naar Nederland zijn gekomen. Welke soort zaken zijn volgens u kansrijk om opgehelderd te worden middels de coldcasekalender?
8.	Vindt u dat er onderscheid gemaakt moet worden in de plek waar de kalender verspreid wordt (momenteel in PI's en reclassering en in de nabije toekomst ook in Tbs-klinieken) en het soort zaken dat daar dan op staat?
9.	Welke andere manieren zouden kunnen aanslaan om coldcases meer onder de aandacht te brengen en getuigen van coldcasezaken te bereiken?
10.	Ziet u een toekomst voor de coldcasekalender, en waarom wel/niet?
11.	Wat betekent de kalender voor het imago van de politie in het algemeen en voor coldcaseonderzoek specifiek?
12.	Waar hebben nabestaanden van cold cases behoefte aan en voorziet de coldcasekalender in deze behoeften?

3. Semigestructureerde vragenlijst interview DJI

Coldcase Algemeen	
1.	Krijgt iedere gedetineerde een kalender?
2.	Hoe reageren gedetineerden in het algemeen op de kalender?
3.	Welke problemen worden ervaren bij het uitreiken van de kalender?
4.	Is de kalender aanwezig op de cellen?
5.	Welke alternatieven ziet u om cold cases in de PI's onder de aandacht te brengen?
6.	Denkt u dat gedetineerden informatie over cold cases hebben en deze ook willen delen?
7.	Over welke specifieke soorten delicten is kennis aanwezig in de PI's?
8.	Welke mogelijkheden zijn er om tips te geven? Kan dat ook anoniem?
9.	Hoeveel tips worden er vanuit uw PI gegeven?

4. Semigestructureerde vragenlijst interviews Coördinatoren Coldcaseteams

Coldcase Algemeen	
1.	Hoeveel inzicht heeft u in de coldcasezaken van uw eenheid?
2.	Wat vindt u van de coldcasekalender?
3.	Hoe ziet u de toekomst van de kalender?
Planevaluatie	
4.	Welke problematiek moet de coldcasekalender aanpakken?
5.	Hoe ging u met deze problematiek omvoordat de coldcasekalender er was?
6.	Welke alternatieven voor de coldcasekalender zijn er overwogen en waarom zijn deze het niet geworden?
7.	Bent u op de hoogte van doelstelling van de kalender? Kunt u zich hier in vinden?
Procesevaluatie	
8.	Hoe wordt het hele proces rondom de coldcasekalender ervaren?
9.	Hoe verloopt de selectie om zaken op de kalender te zetten?
10.	Welke factoren zijn doorslaggevend om een zaak op de kalender te zetten?
11.	Zijn er bepaalde eisen waaraan zaken moeten voldoen voordat deze op de kalender geplaatst wordt? En zijn deze eisen voor u haalbaar?
12.	Om welke reden is de aandacht verschoven naar onbekende slachtoffers, vermissingszaken en andere zaken?
13.	Merkt u veranderingen in doelstelling of uitvoering van de kalender gedurende de afgelopen drie jaar?
14.	Hoe verlopen de contacten met de nabestaanden wanneer zij benaderd worden om hun zaak op de kalender te plaatsen?
15.	Zijn er veel weigerende nabestaanden?
16.	Hoe verlopen de contacten met de nabestaanden wanneer hun zaak eenmaal op de kalender staat en uitgebracht is?
17.	Welke activiteiten voor nabestaanden onderneemt uw team?
18.	Worden kalenderzaken nog op een andere manier onder de aandacht gebracht, bijvoorbeeld in (lokale) media?
19.	Is uw coldcaseteam in staat om het concept coldcasekalender uit te voeren volgens het plan dat eraan ten grondslag liggen? Of ervaart u hier problemen bij?
20.	Worden alle tips uitgelopen? En heeft u voldoende capaciteit om dit te doen?
21.	Wat is de geleverde inspanning in tijd, capaciteit en geld voor de coldcasekalender?
Productevaluatie	
22.	Wat vindt u van de door u opgegeven aantallen tips en heropende zaken? Voldoet dit aan de verwachtingen?
23.	Hoe wordt duidelijk of een tip wordt gegenereerd door de kalender of door andere factoren?
24.	Wat betekent het plaatsen van een zaak op de coldcasekalender voor de nabestaanden?
25.	Ziet u ontwikkelingen als gevolg van de kalender die vooraf niet waren voorzien?
26.	Moet de doelstelling of de wijze van uitvoering van de coldcasekalender volgens u worden bijgesteld?

5a. Semigestructureerde vragenlijst interviews nabestaandenorganisaties

Coldcase Algemeen
1. Wat betekent het voor een nabestaande dat de zaak op de coldcasekalender wordt geplaatst?
2. Hoe worden de contacten met het coldcaseteam ervaren?
3. Hoe wordt de informatieverstrekking over een kalenderzaak ervaren door de nabestaanden?
4. Zijn de nabestaanden op de hoogte van de resultaten na plaatsing op de coldcasekalender?
5. Heeft de kalender bijgedragen aan het gevoel van betrokkenheid bij het opsporingsonderzoek?
6. Blijft de aandacht voor de zaak en de nabestaanden ook bestaan nadat een vernieuwde kalender is uitgebracht?
7. Wat vindt u van de activiteiten die het coldcaseteam ontplooid om de zaak onder de aandacht te brengen?
8. Brengt de coldcasekalender de zaak op de juiste plek onder de aandacht?
9. Hebben nabestaanden vertrouwen in het product coldcasekalender? Waarom wel/niet?
10. Wat is de invloed van de coldcasekalender op het vertrouwen in de politie?
11. Op welke wijze draagt de coldcasekalender bij aan het verwerken van het trauma?
12. Zijn nabestaanden tevreden met het resultaat van de coldcasekalender?
13. Ziet u een toekomst voor de coldcasekalender?
14. Welke alternatieven voor een coldcasekalender zou u het overwegen waard vinden?

5b. Door Federatie Nabestaanden Gewelddelicten voorgelegde vragenlijst aan haar leden

Coldcase Algemeen
1. Staat uw zaak op de coldcasekalender en in welk jaar?
2. Wat betekent het voor u dat uw geliefde op de coldcasekalender staat?
3. Als uw geliefde niet op de coldcasekalender staat: Wat doet dat met u? En wat zou het voor u betekenen als uw geliefde wel op de coldcasekalender zou staan?
4. Hoe verlopen de contacten met het cold case team? Voldoet de informatieverstrekking over uw zaak aan uw verwachtingen en waarom wel/niet?
5. Draagt de coldcasekalender bij aan uw vertrouwen in de politie en het oplossen van cold cases?
6. Cold cases worden nu vooral via de coldcasekalender of via Opsporing Verzocht en lokale media onder de aandacht gebracht. Heeft u andere ideeën waarmee cold cases onder de aandacht gebracht kunnen worden?

6. Semigestructureerde vragenlijst afdeling communicatie politie

Coldcase Algemeen	
1.	Welke mediastrategie was vooraf bepaald rondom de coldcasekalender?
2.	Op welke doelgroep richtte deze strategie zich vooral?
3.	Ziet u verschil tussen de periode voor en na de invoering van de kalender in de aandacht voor cold case zaken?
4.	Is de aandacht voor de coldcasekalender in de afgelopen jaren veranderd? Vraagt dit om aanpassing van de mediastrategie?
5.	Hoe verloopt de communicatie naar de nabestaanden toe?
6.	Wat betekent de kalender voor de nabestaanden?
7.	Ziet u een toekomst voor de kalender?
8.	Hoe moet de kalender volgens u doorontwikkeld worden?
9.	Hoe ziet u de rol van social media hierin?